

Πράξη «Επιστημονική υποστήριξη σχεδιασμού εξειδίκευσης δράσεων ΠΕΣ»
- MIS 5001036

**Έκθεση ερευνητικών αποτελεσμάτων για το Γυμνάσιο:
Έρευνα πεδίου για την ποιοτική διερεύνηση της
μαθητικής διαρροής**

Γιώργος Σταμέλος

Καθηγητής Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Πατρών

ΙΕΠ 2019

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Όπου διατυπώνονται απόψεις στην παρούσα μελέτη αποτελούν απόψεις του συγγραφέα και όχι απαραίτητα επίσημες θέσεις του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Πίνακας περιεχομένων

Μέρος Α.....	5
Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	5
1. Ο Διευθυντής Β΄βάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας	6
1.1 Προφίλ περιοχής-γενική εικόνα μαθητικής διαρροής.....	6
1.2 Σχέση σχολικής μονάδας – περιοχής/τοπικής κοινωνίας	8
1.3 Μέτρα στήριξης σχολικών μονάδων	9
2. Ο Διευθυντής σχολικής μονάδας	11
2.1 Το προφίλ της σχολικής μονάδας	11
2.2 Το σχολείο και οι εκπαιδευτικοί του	15
2.3 Το σχολείο και οι γονείς.....	16
2.4 Δυνατότητες-Προοπτικές.....	17
3. Δύο εκπαιδευτικοί του σχολείου	19
3.1 Προφίλ εκπαιδευτικών	19
3.2 Το κλίμα στο σύλλογο διδασκόντων.....	20
3.3 Ο μαθητικός πληθυσμός.....	20
3.4 Σχέσεις με τους γονείς	24
4. Οι μαθητές του σχολείου	25
4.1 Το σχολείο, οι καθηγητές και οι μαθητές	25
4.2 Οι μαθητές και οι συμμαθητές.....	26
4.3 Τι τους αρέσει περισσότερο από το σχολείο	27
4.4 Τι τους αρέσει λιγότερο	27
5. Ο συνδικαλιστής της Β΄Βάθμιας.....	28
5.1 Γενική τοποθέτηση: Η μαθητική διαρροή και το σωματείο	28
5.2 Το προφίλ της περιοχής.....	28
5.3 Λόγοι μαθητικής διαρροής.....	28
5.4 Μαθητικοί διαρροή και παραβατικές συμπεριφορές	29
5.5 Μαθησιακές δυσκολίες και μέτρα στήριξης	30
5.6 Το ζήτημα της διαθεματικότητας	30
5.7 Το ζήτημα της αυτονομίας της σχολικής μονάδας	31
5.8 Προοπτικές-προτάσεις.....	31
5.9 Καταληκτικά.....	32

6. Ο Αντιδήμαρχος Παιδείας του Δήμου Δυτικής Αχαΐας	33
6.1 Γενική παρουσίαση	33
6.2 Η γενική εκπαιδευτική πραγματικότητα	33
6.3 Ο ρόλος του Δήμου	34
6.4 Εκπαίδευση και Κοινωνικοποίηση	35
6.5 Πολιτικές στήριξης από το Δήμο	35
7. Εκπρόσωπος κοινωνικών εταίρων	37
7.1 Παραγωγική βάση	37
7.2 Το ΙΝΕ και η μαθητική διαρροή	38
Μέρος Β'	39
Η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης.....	39
1. Ο Διευθυντής Β' βάθμιας Εκπαίδευσης Ξάνθης.....	40
1.1 Χαρακτηριστικά μαθητικής διαρροής	40
1.2 Μαθητική διαρροή και κοινωνία.....	40
1.3 Μαθητική διαρροή, εκπαιδευτική κοινότητα, κοινοτικές δομές.....	41
2. Η διευθύντρια του Γυμνασίου	43
2.1 Το προφίλ της σχολικής μονάδας	43
2.2 Προβλήματα μαθητικής διαρροής.....	43
2.3 Σχολική μονάδα και παραβατικότητα.....	44
2.4 Σχολική μονάδα, γονείς και ευρύτερη κοινωνία	44
2.5 Προοπτικές	45
3. Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου	46
3.1 Το σχολείο.....	46
3.2 Οι αιτίες της μαθητικής διαρροής	46
3.3 Οι εκπαιδευτικοί και το σχολείο	47
3.4 Σχολείο και γονείς.....	49
3.5 Σχολείο, γνώση, κοινωνικοποίηση.....	49
3.6 Προοπτικές	50
4. Οι μαθητές του σχολείου	51
4.1 Το σχολείο, οι καθηγητές και οι μαθητές	51
4.2 Οι μαθητές και η μαθητική διαρροή	51
5. Εκπρόσωπος κοινωνικών εταίρων	52
5.1 Για τη μαθητική διαρροή	52
Μέρος Γ'	53

Η περιφέρεια Αττικής	53
1. Η Διευθύντρια εκπαίδευσης Α' Αθήνας.....	54
1.1 Προφίλ περιοχής – γενικής εικόνα μαθητικής διαρροής	54
2. Διευθύντρια σχολικής μονάδας	59
2.1. Το προφίλ της σχολικής μονάδας	59
2.2. Το σχολείο και οι καθηγητές του	61
2.3 Το σχολείο, οι γονείς και η ευρύτερη κοινωνία	61
2.4 Δύο χρήσιμα εργαλεία!	62
2.5 Προοπτικές.....	63
3. Καθηγητές του σχολείου.....	66
3.1 Ο μαθητικός πληθυσμός.....	66
3.2 Το σχολείο, οι δράσεις του, η ένταξη, οι γονείς	67
3.3 Προοπτικές.....	68
4. Οι μαθητές του σχολείου.....	69
5. Η ψυχολόγος του σχολείου	70
5.1 Το προφίλ του σχολείου και οι μαθητές του	70
5.2 Το σχολείο και οι γονείς.....	72
5.3 Προοπτικές.....	72
6. Εκπρόσωπος κοινωνικών εταίρων	73
Μέρος Δ'	75
Συμπεράσματα – προτάσεις	75
1. Η γενική εικόνα.....	75
2. Η ειδική εικόνα-εστιάζοντας σε σχολικές μονάδες	77
2.1 Η σχολική μονάδα της Ξάνθης.....	77
2.2 Η σχολική μονάδα της Αθήνας	81
2.3 Η σχολική μονάδα της Πάτρας	86

Μέρος Α

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι μια από τις 13 περιφέρειες της Ελλάδας. Αποτελείται από τους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας. Η έκτασή της είναι 11.336τ.χλμ και ο πληθυσμός της ανέρχεται, βάση της απογραφής του 2011, σε 679.796 κατοίκους. Πρωτεύουσα είναι η Πάτρα με 213.984 κατοίκους.

Από την ιστοσελίδα της περιφέρειας (https://www.pde.gov.gr/ppxsaa/content/files/astadio/meleti/teykos2/07_β.1.4.1_A.1.1.β.1.4.pdf) μπορεί κανείς να έχει μια ανάλυση για τις δημογραφικές και οικονομικές τάσεις της περιφέρειας αλλά και τον σχεδιασμό της διοίκησής της.

1. Ο Διευθυντής Β΄βάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας

1.1 Προφίλ περιοχής-γενική εικόνα μαθητικής διαρροής

Ο διευθυντής εκπαίδευσης περιγράφει: «Η διεύθυνση Β΄βάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας έχει στην ευθύνη της 115 σχολικές μονάδες (Γυμνάσια, Λύκεια, ΕΠΑΛ, Εσπερινά, Εκκλησιαστικά, Πειραματικά, Αθλητικό, Μουσικό, αλλά και Σχολεία Ειδικής Αγωγής και Ιδιωτικά).

Η Αχαΐα είναι ένας Νομός, που, λόγω των δύο μεγάλων αστικών κέντρων του (Πάτρα, Αίγιο), τον προτιμούν οι εκπαιδευτικοί. Άρα δεν έχει προβλήματα εξόδου εκπαιδευτικών. Παρόλα αυτά, στο εσωτερικό του υπάρχουν διαφοροποιήσεις στο βαθμό που έχει επίσης δυσπρόσιτες περιοχές (ιδιαίτερος Καλάβρυτα, Κλειτορία) όπου οι εκπαιδευτικοί ψάχνουν ευκαιρίες μετακίνησης λόγω του κόστους της ημερήσιας διαδρομής από τα αστικά κέντρα προς αυτές τις περιοχές. Ως γενική όμως εικόνα, είναι μάλλον ένας περιζήτητος Νομός, χωρίς ελλείψεις προσωπικού.

Όσον αφορά τα βιβλία και τη διανομή τους δεν υπάρχουν προβλήματα.

Ως προς το μαθητικό προσωπικό υπάρχει μικρό πρόβλημα μαθητικής διαρροής, κυρίως στις διασυνδέσεις, από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο κι από το Γυμνάσιο στα Λύκεια (ΓΕΛ και ΕΠΑΛ). Αυτές τις διαρροές τις γνωρίζουμε και τις παρακολουθούμε. Ως προς το πρώτο (διασύνδεση Δημοτικό-Γυμνάσιο), αλλά και για όποια προβλήματα μη εγγραφής από τάξη σε τάξη, η διεύθυνση είναι σε επικοινωνία με τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων, οι οποίες καλούνται να αναζητήσουν τόσο τα ίδια τα παιδιά όσο και τις οικογένειές τους. Η βασική ερώτηση είναι «γιατί δεν πήγε το παιδί στο σχολείο;». Ως προς το δεύτερο (διασύνδεση Γυμνασίου-Λυκείων) δεν υπάρχει σχετική συνεργασία γιατί τα Λύκεια είναι μη υποχρεωτική εκπαίδευση.

Με βάση τα υπάρχοντα στοιχεία, αν και η μαθητική διαρροή δεν είναι μεγάλη, είναι εστιασμένη σε συγκεκριμένες περιοχές και σχολικές μονάδες. Βασικά, τρεις είναι οι κύριες περιοχές διαρροής: α) μια σχολική μονάδα στις εργατικές κατοικίες, β) μια σχολική μονάδα σε περιοχή της Αιγιαλείας η οποία υποδέχεται μαθητές Ρομά από τους γειτονικούς καταυλισμούς, και γ) μια σχολική μονάδα από την Κάτω Αχαΐα, περιοχή με μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού Ρομά. Παρόλα αυτά, θα πρέπει κανείς

να είναι προσεκτικός γιατί δεν υπάρχουν άμεσα στοιχεία που να τεκμηριώνουν ότι το όποιο πρόβλημα διαρροής αφορά Ρομά. Η υπόνοια όμως είναι έντονη για τους κάτωθι λόγους:

α) η σχολική μονάδα στην Αιγιάλεια είναι γνωστό στη Διεύθυνση ότι υποδέχεται μαθητές Ρομά, ενώ οι περισσότεροι από αυτούς που εγκαταλείπουν το σχολείο είναι αγνώστου πατρός. Αυτό σηματοδοτεί ούτως ή άλλως κάτι ως προς την κοινωνική προέλευση αυτών των μαθητών. Επιπλέον, είναι ένας διαδεδομένος τρόπος που χρησιμοποιείται από οικογένειες Ρομά για να μπορούν να παίρνουν διάφορα επιδόματα.

β) στην περίπτωση της Κάτω Αχαΐας, το πρόβλημα είναι πιο σημαντικό γιατί αφορά τόσο τη μη εγγραφή στο Γυμνάσιο όσο και τη μη παρακολούθηση μετά από μια πρώτη εγγραφή. Εδώ, ένα επιπλέον στοιχείο είναι η έμφυλη διάσταση (τα κορίτσια είναι περισσότερα από τα αγόρια), στοιχείο που αποδίδεται στους πρώιμους γάμους που γίνονται μεταξύ Ρομά.

Ως προς τα προηγούμενα, παραθέτουμε ενδεικτικά: *«υπάρχει μια συσσώρευση (μαθητικής διαρροής) σε συγκεκριμένα σχολεία που όμως εμείς εδώ δεν καταγράφουμε αν είναι Ρομά, αν είναι άλλης εθνικότητας (...) καταγράφουμε μόνο τα άτομα και (συνεργαζόμαστε) με τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων (...) Από αυτά που βλέπω εγώ (...) είναι περιοχές (...) ένα σχολείο που είναι στις εργατικές κατοικίες (...) όπου παρατηρείται μια μικρή διαρροή (...) είναι η περιοχή ενός σχολείου στο Δήμο Αιγιάλειας στο οποίο, από την κατανομή γνωρίζω ότι εκεί πηγαίνουν οι καταυλισμοί των Ρομά και παρατηρώ ότι έχουμε μεγάλο αριθμό μαθητών οι οποίοι δεν εγγράφονται, 10-15 μαθητές (...) εμφανίζονται ως αγνώστου πατρός (...) άρα είτε Ρομά είτε όχι αφορούν συγκεκριμένη ομάδα με συγκεκριμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά (...) και μια άλλη περιοχή (...) στην οποία ξέρουμε ότι έχουμε μια μεγάλη ομάδα Ρομά κι εκεί έχουμε ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθητών που δεν εγγράφησαν στην Α΄ Γυμνασίου. Επίσης έχουμε μεγάλο αριθμό μαθητών οι οποίοι εγγράφονται και δεν παρακολουθούν (...) μπορεί να εγγράφονται στην Α΄ Γυμνασίου 150, να παρακολουθούν 80 και να τελειώνουν 60 το Γυμνάσιο (...) ειδικά οι κοπέλες».*

1.2 Σχέση σχολικής μονάδας – περιοχής/τοπικής κοινωνίας

Η αλήθεια είναι ότι δεν υπάρχουν ισχυρές σχέσεις μεταξύ της σχολικής μονάδας και του κοινωνικού της περιγύρου. Τον ρόλο αυτό παίζει ή θα έπρεπε να παίζει ο σύλλογος γονέων. Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης υποστηρίζει ότι το σχολείο «*εκ των πραγμάτων βρίσκεται σε επικοινωνία με την κοινωνική ομάδα εκ της οποίας προέρχονται οι μαθητές του σχολείου (...) υπό την έννοια ότι οι γονείς ή κηδεμόνες θα έρθουν να ενημερωθούν κι εκ των πραγμάτων θα συζητηθεί στον Σύλλογο, για κάθε Τμήμα ξεχωριστά... και θα αναφερθούν οι ιδιαιτερότητες ή οι παρατηρήσεις για κάθε μαθητή*». Όμως «για το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζουν και διαβιώνουν οι οικογένειες προς το παρόν δεν υπάρχει επικοινωνία». Επίσης, ένα άλλο σημείο που αναδεικνύει ο Διευθυντής Εκπαίδευσης είναι ότι αφενός ο σύλλογος γονέων μπορεί σε μερικές περιπτώσεις να μην εκφράζει τους γονείς, αφετέρου εκ του Νόμου δεν είναι μέλος της σχολικής κοινότητας. Χαρακτηριστικά για το πρώτο εξηγεί: «Ο σύλλογος γονέων σε κάποιες σχολικές μονάδες δεν υπάρχει ή υπάρχει μετά από παρέμβαση του Διευθυντή της σχολικής μονάδας, γιατί είναι στις υποχρεώσεις του Διευθυντή να βοηθήσει στη δημιουργία του (...) έχει γίνει ο σύλλογος γονέων στη βάση ότι βρέθηκαν 10, 15, 20 γονείς και αποφάσισαν να τον κάνουν. Δεν υπάρχει αυτό που λέμε «οι φορείς να ξέρουν ότι έχουν το δικό τους όργανο που θα τους εκφράσει και θα τους εκπροσωπήσει». Ως προς το δεύτερο, νομοθεσία: «[ο σύλλογος γονέων] δεν είναι ένα κομμάτι της σχολικής κοινότητας, συμβάλλει στη σχολική κοινότητα [όμως] δεν είναι νομοθετημένος έτσι που να είναι οργανικό κομμάτι της σχολικής κοινότητας». Γενικά, οι αρμοδιότητες του συλλόγου γονέων δεν είναι μεγάλες: «Ο σύλλογος γονέων καλείται να βοηθήσει, πιθανά, κάποια φορά, οικονομικά, καλείται να συζητήσει, προβλέπεται η συμμετοχή του σε κάποιες ποινές αλλά γενικά δεν είναι αυτό που φαντάζομαι ως μεγάλη σύνδεση με το κοινωνικό γίνεσθαι». Συνεπώς, εδώ υπάρχει ένα κρίσιμο σημείο προς σκέψη: η ύπαρξη και ο ρόλος του συλλόγου γονέων και η θέση του στη σχολική κοινότητα. Καταληκτικά, η σχολική μονάδα δεν είναι αποκομμένη από τον κοινωνικό της περίγυρο στον βαθμό που υπάρχει η επικοινωνία των μεμονωμένων γονιών με το

σχολείο (διευθυντή και εκπαιδευτικό προσωπικό). Άρα το σχολείο ενημερώνεται για διάφορα προβλήματα κοινωνικού περιεχομένου, χαρακτηριστικά: «η κατάσταση της κοινωνίας έρχεται στο σχολείο». Όμως, είναι αλήθεια ότι το σχολείο σήμερα δεν μπορεί να αντιμετωπίσει, και περισσότερο να σπάσει, τα όποια κοινωνικά στερεότυπα που αναπτύσσονται στον περίγυρό του. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι σχολεία σε περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπου γονείς απαιτούν «καθαρά σχολεία» για τα παιδιά τους. Η διεύθυνση και τα σχολεία αντιστέκονται αλλά «τα αποτελέσματα δεν είναι ενθαρρυντικά». Αναλυτικότερα «δεν ξεπερνούνται τα στερεότυπα, τα διαχειρίζονται, τα αντιμετωπίζουν ως ένα σημείο αλλά στην πράξη δεν υπάρχουν άμεσα αποτελέσματα γιατί το πρόβλημα το κοινωνικό, το κοινωνικό γίνεσθαι, έχει να κάνει με τους γονείς και δεύτερον δεν υπάρχουν δομές, δηλαδή δεν μπορεί να πάει το σχολείο μέσα στους γονείς και την κοινωνία τους για να παρέμβει, ούτε καν προβλέπεται. Προβλέπεται ο διευθυντής ή ο διευθυντής εκπαίδευσης να έχει σχέση, είναι στα καθήκοντά του, να έχει σχέση με δομές της κοινωνίας που είναι το σχολείο, το προβλέπει ο Νόμος, αλλά οι δομές αυτές θα είναι ο Δήμος, θα είναι ο πολιτιστικός σύλλογος θα είναι ο σύλλογος γονέων. Παρέμβαση όμως εκπαιδευτική δεν υπάρχει (...) και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου, κατά κανόνα δεν είναι εκπαιδευτικοί που μένουν στην περιοχή. Αν αφαιρέσουμε τα αστικά κέντρα Πάτρα και Αίγιο (...) στις άλλες περιοχές υπάρχει αστάθεια στο προσωπικό (...) οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να μαζέψουν μόρια για να πάνε κοντά στον τόπο κατοικίας τους».

1.3 Μέτρα στήριξης σχολικών μονάδων

Ως προς την ουσία του θέματος, υπάρχει ζήτημα προγραμματισμού σε βάθος χρόνου. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει στην Ελλάδα δομή καταγραφής των κοινωνικών τάσεων (η οποία δε θα έπρεπε να είναι έργο της εκπαίδευσης αλλά κάποιας κοινωνικής υπηρεσίας των Δήμων). Έτσι, δεν υπάρχει καταγραφή της κινητικότητας των κατοίκων, δεν υπάρχει καταγραφή των γεννήσεων και δεν υπάρχει οργάνωση διαχείρισης των μεταβολών και των προοπτικών σε βάθος χρόνου. Για παράδειγμα, είναι από τη φύση του προβληματικό το γεγονός ότι ένας μαθητής που είναι στην Στ΄

Δημοτικού δε θα γνωρίσει παρά πολύ αργά σε ποιο Γυμνάσιο θα συνεχίσει. Αυτό θα έπρεπε να είναι προγραμματισμένο πολύ νωρίτερα. Μόνο έτσι η πολιτεία θα μπορούσε να προγραμματίσει για τις ανάγκες της σε σχολικές μονάδες, σε αριθμό εκπαιδευτικών, αλλά και να έχει ενημερωθεί νωρίτερα για πιθανές ανάγκες κάποιων μαθητών (πριν από την άφιξή τους στο Γυμνάσιο). Το ίδιο και για τη σύνδεση Γυμνασίου-Λυκείου. Χαρακτηριστικά: *«γενικότερη διαπίστωση: δεν υπάρχει καμία δομή και καμία κοινωνική υπηρεσία που να γνωρίζει σε αυτή εδώ την περιοχή ποιοι κάθονται, πόσοι κάθονται, πού κάθονται και τι περιέχει ο καθένας. Όλα γίνονται την τελευταία στιγμή κατά δήλωση και εκ των πραγμάτων. Εμένα, ως διευθυντής εκπαίδευσης, μου κάνει μεγάλη εντύπωση ότι ένα παιδί προσδιορίζεται αν θα πάει στο ένα λύκειο ή στο άλλο τον Ιούνιο όταν τελειώσει την Γ' Γυμνασίου και το παιδί έχει γεννηθεί πριν από 15 χρόνια».* Αυτό δημιουργεί κοινωνικές εντάσεις γιατί σε κάποιες περιπτώσεις δεν επαρκούν οι αίθουσες, έτσι *«αναγκάζομαι στις αποφάσεις μου να παίρνω παιδιά από μια περιοχή και να μην πηγαίνουν στο σχολείο που είναι στα 1.000 μέτρα κοντά τους και να πηγαίνουν σε ένα σχολείο που βρίσκεται στα 3 χλμ γιατί το άλλο δεν τα χωράει».* Κατά συνέχεια υπάρχει ανάγκη *«να υπάρχει μια δομή που θα καταγράφει τι παιδιά έχουμε και τι παιδιά περιμένουν».* Όμως, αυτό δεν είναι δουλειά της εκπαίδευσης, αλλά κάποιων άλλων υπηρεσιών, *«να προβλέπουμε τη διαρροή και να μην την καταγράφουμε απλώς».* Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε την ευθύνη του γονέα. Αυτό δεν είναι θέμα ποινών, αλλά ευθύνη *«και για την παρακολούθηση και για τη φοίτηση του παιδιού του και για την άμεση ενημέρωση των Αρχών για τη μη παρουσία του παιδιού του στο σχολείο».*

Ως προς τη διαχείριση, θα ήταν σημαντικό να έχουν πειστεί οι γονείς για τα οφέλη της εκπαίδευσης, αλλά και το ότι η διαφορετικότητα δεν είναι πρόβλημα αλλά πλούτος. Αυτό χρειάζεται συνεχή ενημέρωση και στήριξη, η οποία θα έπρεπε να γίνεται τόσο από κοινωνικές υπηρεσίες όσο κι από τις σχολικές μονάδες. Ενδεικτικά: *οι γονείς να πειστούν, κι αυτό γίνεται στα σχολεία, έχουν γίνει συζητήσεις (...) κι αυτό γίνεται από κάποιους διευθυντές και διευθύντριες, ότι τα παιδιά τους έχουν να κερδίσουν από την εκπαίδευση (...) και προσπαθούν να αποδείξουν ότι η διαφορετικότητα στην εκπαίδευση δεν είναι μειονέκτημα, αλλά πλεονέκτημα κι αν δεν την είχαμε θα έπρεπε να τη δημιουργήσουμε!».*

2. Ο Διευθυντής σχολικής μονάδας

2.1 Το προφίλ της σχολικής μονάδας

Το σχολείο βρίσκεται στο κέντρο εργατικών κατοικιών στα δυτικά προάστια της Πάτρας. Από το 2001, είναι εγκατεστημένο στο σημερινό κτήριο. Πριν στεγαζόταν ακριβώς δίπλα που σήμερα στεγάζεται ένα δημοτικό σχολείο. Πήγε στο σημερινό κτήριο διότι υπήρχαν χώροι ανεκμετάλλευτοι γιατί το νέο κτήριο υπερκάλυπτε τις ανάγκες του ΕΠΑΛ. Οι κάτοικοι ήταν και είναι κυρίως χαμηλού μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου, ενώ στις γύρω εκτάσεις υπήρχαν διάσπαρτες πρόχειρες κατασκευές κατοικίας Ρομά. Οι συνθήκες ζωής είναι γενικά δύσκολες. Το σχολείο είχε τη φήμη του «σχολείου για Ρομά» και το απέφευγαν οι οικογένειες μη Ρομά.

Πρόκειται για μικρή σχολική μονάδα. Τα τελευταία χρόνια είχε 65-70 μαθητές, αλλά φέτος έφτασε πάνω από 120 μαθητές. Είναι η πρώτη χρονιά που έχει από δύο τμήματα σε κάθε τάξη. Η αριθμητική ανάπτυξή της οφείλεται στη ριζική αλλαγή της εικόνας του σχολείου σε σχέση με τις κοινωνικές προσλαμβάνουσες της περιοχής της. Πριν ακόμα 2-3 χρόνια, το σχολείο είχε περισσότερους μαθητές Ρομά, ενώ τώρα περιορίζονται στο 10% του μαθητικού πληθυσμού. Πάντως, η ύπαρξη Ρομά δεν χαρακτηρίζει το σχολείο: *«δεν μπορώ να πω ότι αυτό χαρακτηρίζει το σχολείο μας. Ένα 10% είναι πολύ μικρό ποσοστό, εγώ έχω γυρίσει τα σχολεία της Αχαΐας σε κάθε σχολείο έχουμε διάφορες ομάδες, σε εισαγωγικά, μαθητών, κάπου, σε ένα σχολείο ήταν πολλοί Ινδοί»*, υποστηρίζει ο διευθυντής του σχολείου.

Το πρόβλημα της μαθητικής διαρροής αφορά κυρίως αυτούς τους μαθητές. Συνήθως, είναι μαθητές που εγγράφονται αλλά δεν είναι γνωστοί στο σχολείο, ενώ και κάποιοι άλλοι διακόπτουν στην Α΄ Γυμνασίου. Χαρακτηριστικά ο διευθυντής δηλώνει: *«δεν είναι πολλοί οι μαθητές που διαρρέουν (...) κι αυτοί είναι οι μαθητές οι Ρομά που μερικές φορές δεν τους γνωρίζουμε καν, δηλαδή έχουν γραφτεί αλλά δεν εμφανίζονται καθόλου (...) φέτος είχαμε 3 περιπτώσεις, πέρυσι 8»*. Στις υπόλοιπες τάξεις, η διαρροή είτε δεν υπάρχει καθόλου είτε είναι σποραδική. Χαρακτηριστική περίπτωση τριών μαθητών Ρομά, οι γονείς των οποίων έφυγαν στα Καλάβρυτα και τους άφησαν μόνους τους στο παράπηγμα: *«για πχ. 2 μαθητές με πολλές απουσίες*

που έχουν ήδη χάσει την τάξη, οι γονείς τους ζούσαν στα Καλάβρυτα κι αυτά ήταν αφημένα εδώ να ζουν σε κάτι σιδηροκατασκευές που τους είχαν φτιάξει». Οι δύο από τους τρεις σταμάτησαν το σχολείο. Μετά την παρέμβαση των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, οι γονείς πείστηκαν να πάρουν τα δύο παιδιά, ενώ το τρίτο αρνήθηκε να μετακινηθεί γιατί δεν ήθελε να φύγει από το σχολείο. Γενικά πάντως ο διευθυντής δηλώνει ότι: *«εγώ δεν τους έχω δει, είμαι νέος σε αυτό το σχολείο αλλά από καταγγελίες συναδέλφων που είναι πολλά χρόνια εδώ, 20-25, δεν μπορώ να πω ότι τα παιδιά αυτά ζουν και στις καλύτερες συνθήκες».*

Η ύπαρξη Ρομά δε συνδέεται μόνο με τη μαθητική διαρροή ή την πλημμελή φοίτηση, αλλά και με προβλήματα στο πλαίσιο της σχολικής μονάδας. Παραδειγματικά, πριν μερικές μέρες τοποθέτησαν ξύλα στις κλειδαριές των τάξεων για να μην μπορούν να κλείσουν: *«πήγαν και έβαλαν ξυλάκια στις κλειδαριές για να μην μπορούμε να ξεκλειδώσουμε το πρωί».*

Στο σχολείο υπάρχουν και μαθητές από τη μετανάστευση, κυρίως από την Αλβανία, οι οποίοι είναι πλήρως ενταγμένοι και δεν ξεχωρίζουν από τους υπόλοιπους μαθητές. Ο διευθυντής υποστηρίζει σχετικά: *«κάποιους αλβανικής καταγωγής έχουμε αλλά πλέον αυτοί έχουν αφομοιωθεί δεν τους ξεχωρίζει κανείς από τους Έλληνες (...) το μόνο που μπορεί να ξεχωρίσει είναι οι Ρομά επειδή δεν υπάρχει η κατάλληλη αγωγή από το σπίτι».*

Τα προβλήματα του σχολείου έχουν να κάνουν με τα εξής θέματα:

Α) ελλείψεις σε επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό, όπως σχολικός σύμβουλος, κοινωνικός λειτουργός, αλλά και φύλακας στον βαθμό που υπάρχουν σοβαρά προβλήματα με τη δράση εξωσχολικών. Ο διευθυντής σημειώνει ότι τα προβλήματα έχουν πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια και η οικονομική κρίση έχει έρθει να προστεθεί σε προβλήματα έλλειψης μορφωτικού επιπέδου. Λέει ο διευθυντής: *«δεν έχουμε επαρκές βοηθητικό προσωπικό. Πάγιο αίτημα του σχολείου είναι να έχουμε έναν φύλακα. Έρχονται εξωσχολικοί και δημιουργούν προβλήματα στις ώρες μη λειτουργίας του σχολείου (...) δεν εμπιστευόμαστε πολύ τα παιδιά μας στον χώρο του προαυλίου γιατί δεν ξέρουμε ποιος εξωσχολικός θα έρθει».*

Β) η συστέγαση με ένα ΕΠΑΛ γεγονός που καθιστά το προαύλιο πηγή εντάσεων και προβλημάτων. Ο διευθυντής υποστηρίζει: *«έχουμε τεράστιο πρόβλημα με τη*

συγκατοίκηση με το ΕΠΑΛ. Είμαστε Γυμνάσιο με ηλικίες 12-15 και συνυπάρχουμε με ανθρώπους που είναι από 15 ως 25 χρονών (...) έχουν άλλη κουλτούρα εκπαίδευσης (...) έχουμε κάνει αιτήματα, διαβήματα δε γίνεται τίποτα».

Γ) ο εξοπλισμός. Αν και το σχολείο διαθέτει ένα βασικό εξοπλισμό θα ήθελε να έχει καλύτερο, περισσότερο και πιο σύγχρονο. Ο διευθυντής λέει: «έχω πάει και σε φτωχότερα σχολεία σε εξοπλισμό. Ποτέ ο εξοπλισμός δεν φτάνει (...) με την αύξηση της τεχνολογίας όλοι ζητάνε περισσότερα πράγματα (...) για πχ έχουμε μια αίθουσα με βιντεο-προβολέα, με υπολογιστή αλλά αυτό δεν φτάνει, έχω κάνει αιτήματα χωρίς ανταπόκριση (...) διαδραστικούς πίνακες δεν έχουμε (...) τα πράγματα προχωράνε (...) υπό αυτή την έννοια θέλουμε περισσότερο εξοπλισμό».

Δ) έλλειψη υποστήριξης. Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ασχολείται όλη τη μέρα με την καθημερινότητα και δεν μπορεί να αφοσιωθεί σε ένα έργο πιο δημιουργικό για την ανάπτυξη της σχολικής μονάδας. Χαρακτηριστικά, η έλλειψη επιστάτη αλλά και πόρων οδήγησε τον διευθυντή με τη βοήθεια του γυμναστή να αλλάξουν τους ηλεκτρικούς πίνακες μόνοι τους με απογευματινή εργασία. Γενικά, ό,τι χαλάει το φτιάχνουν μόνοι τους. Η αλήθεια είναι ότι ο Δήμος βοηθάει, αλλά η ενεργοποίησή του είναι αργή.

Το σχολείο, τα τελευταία χρόνια, είναι ιδιαίτερα δραστήριο και συμμετοχικό. Ενδεικτικά:

Α) στο σχολείο γίνεται ενισχυτική διδασκαλία. Αναλυτικότερα ο διευθυντής λέει: «έχουμε ενισχυτική διδασκαλία (...) στην ομάδα όμορων σχολείων που είμαστε και κάθε χρόνο κάποιο σχολείο κάνει ενισχυτική διδασκαλία (...) Τμήμα ένταξης δεν έχουμε γιατί υπάρχουν δύο όμορα σχολεία που έχουν τμήμα ένταξης οπότε τα παιδιά (...) τα στέλνουμε εκεί αν συμφωνούν και οι γονείς». Αλλά υπάρχουν και πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών (π.χ. του μαθηματικού) ο οποίος οργανώνει τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας για τα μαθηματικά. Ο διευθυντής λέει: «έχουμε πολλές πρωτοβουλίες εδώ, για την πατρίδα που λέμε!».

Β) πέρυσι είχε γίνει δράση με κοινωνικό λειτουργό και σχολικό ψυχολόγο για ενημέρωση των γονέων σε θέματα σχετικά με τη συμπεριφορά στο σχολείο, τη σχέση γονέα-σχολείου, κτλ. Η ανταπόκριση από τους γονείς ήταν σχετική, στοιχείο που

δείχνει την εν μέρει ικανοποίηση του σχολείου από τη συμμετοχή τους. Οι γονείς που συμμετείχαν αντιμετώπιζαν προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών στο σπίτι και είχαν ένα κάποιο κοινωνικό επίπεδο. Ο διευθυντής σχετικά υποστηρίζει: «είμαστε άνθρωποι της προσφοράς (...) είχαμε φωνάξει κοινωνικούς λειτουργούς του ΚΕΔΔΥ και ψυχολόγους για τις σχέσεις που πρέπει να έχουν οι γονείς με τα παιδιά τους, πώς πρέπει να τα διαπαιδαγωγούν, να τους μιλούνε, να τα προσεγγίζουν (...) πώς το σχολείο παρεμβαίνει στη σχέση μαθητών-γονιών, ποια η σχέση του σχολείου με τους κηδεμόνες (...) είχε ανταπόκριση όχι όμως όση θα περίμενα (...) οι λιγότερο μορφωμένοι ήταν σε λιγότερο ποσοστό, αν και υπήρχαν κι αυτοί (...) περισσότερο συμμετείχαν η μεσαία τάξη (...) κι αυτοί που αντιμετωπίζουν κάποια προβλήματα με τα παιδιά τους στο σπίτι, συμπεριφοράς, ψυχολογικά κτλ».

Γ) πέρυσι διοργανώθηκε θεματική εβδομάδα με πολλαπλές δράσεις όπως ενημέρωση για τη σωστή διατροφή, το bullying, την κυκλοφοριακή προστασία, κτλ. Ο διευθυντής λέει σχετικά: «Κάναμε πέρυσι μια εξαιρετική θεματική εβδομάδα. Εξαιρετική. Είχε να κάνει με τη διατροφή, είχε να κάνει με το bullying, είχε να κάνει με τα κυκλοφοριακά προβλήματα, προστασία, κτλ (...) είχαμε καλέσει πολλές υπηρεσίες, ανθρώπους για να προσεγγίζουν τα παιδιά μας (...) είχαμε φωνάξει την αστυνομία, την τροχαία, το Καραμανδάνειο [νοσοκομείο παιδών], το πανεπιστήμιο».

Δ) το σχολείο συμμετέχει επίσης σε προγράμματα περιβαλλοντικής και εικαστικής αγωγής ενώ διοργανώνει και δράσεις επαγγελματικού προσανατολισμού. Ο διευθυντής λέει: «κάναμε ένα πρόγραμμα εικαστικό, ένα πρόγραμμα για την επαγγελματική κατάρτιση των παιδιών (...) απευθυνόμαστε σε όλο το σχολείο, δημιουργούμε ομάδες ανά τάξη που συμμετέχουν στο κάθε πρόγραμμα (...) κάναμε ένα πρόγραμμα graffiti πέρυσι, όλα τα παιδιά συμμετέχουν».

Σε όλες αυτές τις δράσεις, που είναι επιλογή του σχολείου για τον εμπλουτισμό της λειτουργίας του, συμμετέχουν ομάδες μαθητές από όλες τις τάξεις. Σε αυτές τις ομάδες συμμετέχουν και όσοι Ρομά παρακολουθούν το σχολείο.

2.2 Το σχολείο και οι εκπαιδευτικοί του

Το σχολείο διαθέτει περίπου 20-22 εκπαιδευτικούς, εκ των οποίων μόνο 6-7 έχουν οργανικές θέσεις στο σχολείο. Οι υπόλοιποι έρχονται στο σχολείο για συμπλήρωση ωραρίου. Ο διευθυντής λέει ενδεικτικά: «λίγες είναι οι οργανικές θέσεις εδώ, οι περισσότεροι καθηγητές έρχονται για να συμπληρώσουν ωράριο για λίγες ώρες ή μέρες (...) αλλά κι αυτοί που έχουν οργανική θέση εδώ δεν καλύπτουν το ωράριο κι αναγκάζονται να πάνε και σε δεύτερο σχολείο».

Ο σύλλογος καθηγητών έχει πολύ καλή συνεργασία και ο διευθυντής είναι πλήρως ικανοποιημένος. Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας είναι νέος σε αυτό το πόστο (2 χρόνια). Συγκεκριμένα ο διευθυντής υποστηρίζει: «είμαστε σε πολύ καλή συνεννόηση, έχουν [οι καθηγητές] πολύ καλή σχέση και φιλική μεταξύ τους (...) εγώ δεν ήμουν σε αυτό το σχολείο, ήρθα πέρυσι ως διευθυντής». Ο ίδιος δηλώνει ότι αυτό το σχολείο δεν ήταν η πρώτη του επιλογή, αλλά έχει προσαρμοστεί και προσπαθεί να προσφέρει. Λέει συγκεκριμένα: «Δεν ήταν η πρώτη μου επιλογή (...) εγώ προσαρμόστηκα, είδα τις ανάγκες και πράττω δεόντως. Είμαι ευχαριστημένος από το σύλλογο των καθηγητών, δεν είμαι ευχαριστημένος από τη στήριξη που έχω. Ζητάω κάποια πράγματα που δεν μου τα παρέχουν (...) Θέλω να έχω έναν κοινωνικό λειτουργό, ένα ψυχολόγο, εδώ μέσα είναι απαραίτητο. Έχουμε πολλά προβλήματα (...) θέλω να έχω ένα φύλακα (..) ένα επιστάτη, να μην κάνω τον υδραυλικό, τον ηλεκτρολόγο, να μην κάνω τα πάντα μόνος μου. Φτιάξαμε τους πίνακες φέτος εγώ κι ο γυμναστής. Ερχόμασταν τα απογεύματα και τους φτιάχναμε. Εξοικονομήσαμε έτσι και κάποια χρήματα για άλλα πράγματα. Τα πάντα μόνοι μας (...) υπάρχει μια υποστήριξη από τον Δήμο αλλά είναι τόσο βραδεία που λέμε «άστο να λείπει»».

Όσον αφορά τα πρόβλημα των μαθητών, ο διευθυντής υποστηρίζει: «πιστεύω ότι είναι προβλήματα που απορρέουν από την οικογένεια λόγω οικονομικών προβλημάτων ή λόγω μορφωτικού επιπέδου (...) δεν είναι δυνατόν ένας πατέρας να ζει στα Καλάβρυτα και να έχει τα παιδιά του εδώ. Το είπαμε το ξαναείπαμε τελικά τα δύο παιδιά πήγαν στα Καλάβρυτα, το τρίτο έμεινε εδώ γιατί δεν ήθελε να αφήσει το σχολείο, μένει όμως μόνο του (...) έχουμε κι άλλα φαινόμενα περίεργα. Εδώ επειδή

υπάρχει οικονομική δυσπραγία και επειδή το επίπεδο το γνωστικό και το πολιτιστικό είναι πολύ χαμηλά, είναι εργατικές κατοικίες (...) όμως αυτό αλλοιώνεται γιατί μας έρχονται παιδιά κι από το Μιντιλόγλι που είναι σε πολύ καλό επίπεδο (...) κι έρχονται επειδή τους αρέσει το σχολείο, γιατί βρίσκουν ενδιαφέρον το σχολείο»

2.3 Το σχολείο και οι γονείς

Πριν από δύο χρόνια ο σύλλογος υπήρχε, αλλά υπολειτουρούσε. Τώρα ο σύλλογος γονέων είναι ενεργός και δραστήριος και συμμετέχει σε δράσεις του σχολείου, π.χ. η εκδήλωση της τσικνοπέμπτης, όπου είχαν προετοιμαστεί και δώρα για ανθρώπους που τα είχαν ανάγκη. Η σχέση σχολείου και συλλόγου αυτή τη στιγμή είναι άριστη και συμπαραστέκονται στη διοίκηση του σχολείου. Τελευταία προέκυψε ένα θέμα με τα λεωφορεία που μεταφέρουν τους μαθητές και χάρη στις ενέργειές του το πρόβλημα λύθηκε. Ο διευθυντής λέει: *«ήταν ανύπαρκτος ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων, δηλαδή υπήρχε, αλλά υπολειτουρούσε (...) πέρυσι κάναμε εκλογές στις αρχές του χρόνου όταν σταθεροποιήθηκε η κατάσταση (...) βγάλαμε μια πολύ δραστήρια ομάδα γονέων που βοηθούν το σχολείο αρκετά (...) αυτό για να είναι το σχολείο ανοικτό στην κοινωνία, για αυτό κάναμε όλες αυτές τις δράσεις (...) κάναμε ένα πολύ ωραίο χορό, κάναμε γιορτές, ετοιμάσαμε τρόφιμα, τα παιδιά τα ίδια τα ετοίμασαν τα πούλησαν σε άλλα παιδιά, στους γονείς που ήρθαν, αυτά όλα έγιναν με τη συμμετοχή των γονιών. Την τσικνοπέμπτη καλέσαμε το σύλλογο καρκινοπαθών, φτιάξαμε διάφορες καρτούλες για να συγκινήσουμε κάποιες ψυχές που υποφέρουν, κάνουμε διάφορα».*

Οι γονείς που συμμετέχουν ενεργά στον σύλλογο είναι βασικά γονείς που ενδιαφέρονται για τη μόρφωση και την κοινωνικότητα των παιδιών τους. Αυτό δε συνδέεται με τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών, ενώ είναι μάλλον αντιπροσωπευτικό δείγμα της κοινωνικής προέλευσης του πληθυσμού της σχολικής μονάδας. Ο διευθυντής υποστηρίζει: *«οι γονείς που συμμετέχουν στο σύλλογο δεν είναι αυτοί των καλών μαθητών, δεν μπορώ να πω ότι είναι καλοί μαθητές τα παιδιά τους, δεν είναι δηλαδή οι γονείς των αριστούχων (...) ο γονιός που συμμετέχει είναι αυτός που ενδιαφέρεται για το περιβάλλον του παιδιού του».*

2.4 Δυνατότητες-Προοπτικές

Αν έπρεπε να μπει ένας τίτλος είναι «ένα σχολείο που αλλάζει». Ο διευθυντής χαρακτηριστικά υποστηρίζει: «όποιος μας γνωρίζει δε φεύγει. Όποιος δεν μας γνωρίζει ίσως να μην έρθει, γιατί δε μας γνώρισε». Οι εκπαιδευτικοί και ο διευθυντής του σχολείου κάνουν ότι είναι δυνατόν για να σβήσει το κοινωνικό στίγμα που το ήθελε να είναι ένα σχολείο για Ρομά. Ο διευθυντής πιστεύει ότι το σχολείο πρέπει να έχει ενδιαφέρον και να είναι ελκυστικό, για αυτό είναι δραστήριο με δράσεις μέσω της συμμετοχής σε προγράμματα και εκδηλώσεις. Επίσης, προσπαθεί με απλά πράγματα να τραβήξει το ενδιαφέρον των μαθητών. Το τελευταίο διάστημα, για παράδειγμα, ο διευθυντής βγάζει την τηλεόραση στον ενιαίο χώρο που είναι μπροστά στις τάξεις και την έχει προγραμματίσει να δείχνει ένα μεγάλο καλημέρα, στοιχείο που έχει ενθουσιάσει τους μαθητές, «τους ζεσταίνει την ψυχούλα τους» όπως λέει ο ίδιος.

Το αποτέλεσμα είναι το σχολείο να έχει καλύψει και μέρος μιας όμορης περιοχής (Μιντιλόγλι) το οποίο έχει διαφορετικά κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά ενώ έχει κι ως στόχο να απορροφήσει μέρος των μαθητών μιας ακόμα περιοχής (Οβρυά), της οποίας το σχολείο είναι υπερκορεσμένο. Το γεγονός ότι οι γονείς από αυτές τις περιοχές όχι μόνο θέλουν, αλλά και ζητούν να στείλουν τα παιδιά τους σε αυτό το σχολείο είναι μια ένδειξη της επιτυχίας στην αλλαγή στάτους του σχολείου. Ο διευθυντής υποστηρίζει: «πέρυσι είχαμε την τύχη μια ολόκληρη περιοχή να θέλει να έρθει στο σχολείο μας (...) Δεν μας έχουν γνωρίσει εκείνοι που δεν θέλουν να έρχονται. Όταν μας γνωρίσουν θέλουν να έρθουν (...) προσπαθούμε να κάνουμε το σχολείο ενδιαφέρον και ελκυστικό. Νομίζω είναι το μεγάλο πρόβλημα αυτό».

Γενικά το κτήριο θεωρείται καλό και κατάλληλο για πολλαπλές δράσεις. Το σχολείο επεκτείνεται σε νέες περιοχές ευθύνης (Μιντιλόγλι-Οβρυά). Ο διευθυντής λέει: «Έχουμε ένα καλό κτήριο και μπορούμε να φιλοξενήσουμε πολλές και καλές δράσεις (...) η γειτόνευση με το ΕΠΑΛ είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας (...) Το σχολείο της Οβρυάς είναι ένα τεράστιο σχολείο, δηλαδή έχει 12 τμήματα, εμείς έχουμε έξι, με στεγαστικά προβλήματα, που βάζουν τολ, κάνουν εργασίες, γιατί; Εμείς έχουμε

χώρους (...) Παλιότερα ήταν ένα σχολείο που ήταν περισσότερο Ρομά (...) τώρα έχει τελειώσει αυτό (...) αυτό όμως δεν το ξέρει ο κόσμος και ενδεχομένως σκέφτεται ότι αν φέρουν τα παιδιά τους να έχουν προβλήματα και προτιμούν να στριμώχνονται στο γειτονικό σχολείο παρά να έρχονται εδώ. Αλλά αυτό θα αλλάξει».

Καταληκτικά, το σχολείο είναι πια όχι μόνο ένα «νορμάλ» σχολείο, όπως όλα τα άλλα, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο διευθυντής του, αλλά και μέσω των δράσεών του αρχίζει να ξεχωρίζει στην περιοχή. Δεν έχει πια (πολλούς) Ρομά και οι γονείς των άλλων παιδιών καταλαβαίνουν ότι δε θα έχουν προβλήματα. Είναι σαφώς μια μεγάλη επιτυχία για τους ανθρώπους της σχολικής μονάδας.

Στο ερώτημα τι απέγιναν οι Ρομά μαθητές, η απάντηση ήταν «δεν έχω ιδέα»!

3. Δύο εκπαιδευτικοί του σχολείου

Οι δύο εκπαιδευτικοί που έδωσαν συνέντευξη ήταν ειδικότητας φυσικός και γυμναστής.

3.1 Προφίλ εκπαιδευτικών

Οι εκπαιδευτικοί είναι περισσότερες γυναίκες (70%) και η ηλικία τους είναι συνήθως πάνω από τα 45 έτη. Χαρακτηριστικό του σχολείου είναι οι μετακινούμενοι εκπαιδευτικοί. Η φυσικός μας λέει: *«16 μόνιμοι και οι υπόλοιποι περιφερόμενοι»*. Εξ αντικειμένου, έχουν αποσπασματική σχέση με το σχολείο. Αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερα βάρη για τους μόνιμους εκπαιδευτικούς του σχολείου (με οργανική θέση στο σχολείο), ειδικά σε παιδαγωγικά ζητήματα και στις καθημερινές εργασίες του σχολείου (διοικητικό έργο και έκτακτα προβλήματα). Η φυσικός υποστηρίζει: *«εκτός από τα γνωστικά αντικείμενα υπάρχουν και τα παιδαγωγικά ζητήματα. Όταν ο συνάδελφος είναι σε 2-3 σχολεία, αυτό δεν υπηρετείται σωστά»*. Από την άλλη, η μικρή ομάδα των μόνιμων είναι πολλά χρόνια μαζί και είναι ενωμένοι. Συνεπώς, το μικρό σχολείο, από τη μια, δημιουργεί στενές σχέσεις, από την άλλη, λίγοι πρέπει να κάνουν πολλά. Ο γυμναστής σχολιάζει: *«πέφτει μεγάλος φόρτος εργασίας στις μόνιμους (...) όσοι έρχονται «φουνταριστοί» δεν ασχολούνται με άλλα πράγματα»*. Από την άλλη, η φυσικός προσθέτει: *«το κλίμα είναι σαν μια οικογένεια»*.

Στο ερώτημα αν το σχολείο αυτό ήταν η επιλογή τους, η απάντηση είναι χαρακτηριστική. Η καθηγήτρια λέει ότι *«υπήρχε κενό, και τα κενά στις μέρες μας σπανίζουν, το δήλωσα και το πήρα. Όμως, πλέον, και μετά από τόσο χρόνια, δε θα έφευγα: ο χώρος είναι δομημένος, έχω το εργαστήριό μου, έχω μια αυτονομία που δε θα τη βρω σε άλλο μεγάλο σχολείο»*. Ο καθηγητής μας είπε το ίδιο: *«μ'αρέσει ο χώρος, μου δίνει κλειστό γυμναστήριο που δε θα το βρω σε άλλα σχολεία (...) έχει κάποιους κοινόχρηστους χώρους που τους έχω κάνει γήπεδο τένις (...) ένα τραπέζι πινγκ-πονγκ (...) έχω την αυτονομία μου (...) κοιτάζτε είμαστε εδώ τόσα χρόνια, έχει μείνει πολύ dna παντού, στους τοίχους, κτλ, δένεσαι, είναι τελείως διαφορετική αίσθηση όταν πας να συμπληρώσεις ωράριο σε άλλο σχολείο, με το σχολείο που έχεις*

εδώ και το σπίτι σου, γιατί εγώ το θεωρώ σπίτι μου, είναι η περιουσία μου, ταυτίζομαι».

3.2 Το κλίμα στον σύλλογο διδασκόντων

Οι σχέσεις με τους διευθυντές ήταν πολύ καλή, ειδικά με τους δύο τελευταίους. Ειδικότερα, ο γυμναστής υποστηρίζει: «τα τελευταία 10 χρόνια είχα πολύ καλούς διευθυντές (...) προσωπική σχέση, καλό κλίμα, αλληλο- κάλυψη και συνεργασία, αυξημένο βαθμό φιλότιμου!». Συνεχίζει λέγοντας: «ο καθένας στην τάξη του κάνει ότι καταλαβαίνει, αλλά οργανωτικά είμαστε 6-7 άτομα που κάνουμε τη «λάντζα».

3.3 Ο μαθητικός πληθυσμός

Ως γενική εικόνα, πολλά παιδιά «δεν είναι προσεγμένα» από την οικογένεια. Το επίπεδο δεν είναι καλό και συνδέεται με το οικογενειακό υπόβαθρο που δεν είναι «το καλύτερο». Πολλά παιδιά έχουν δυσκολίες στη ζωή τους, συνεπώς, το μαθησιακό μπαίνει σε δεύτερη μοίρα. Επίσης, υπάρχουν αρκετές μαθησιακές δυσκολίες. Παρόλα αυτά, δεν λείπουν και οι καλοί μαθητές. Χαρακτηριστικά, λέει η εκπαιδευτικός: «αρκετά από τα παιδιά εδώ δεν είναι προσεγμένα (...) είναι εργατικές κατοικίες, το επίπεδο δεν είναι, πώς να το πω;... αλλά έχουμε και κάποιους μαθητές εξαιρετικούς (...) έχουμε και μαθητές που έχουν δύσκολη ζωή, έχουμε και μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, έχουμε και καλούς και μέτριους, έχουμε και μαθητές που λόγω προβλημάτων που έχουν στην οικογένεια δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν ή αρνούνται, έχουμε και μαθητές Ρομά που δεν μπορούν...».

Ενδιαφέρον έχει ότι οι καθηγητές του σχολείου παρατηρούν ότι αυτοί που χαρακτηρίζονται ως «αριστούχοι μαθητές του σχολείου», αργότερα στις πανελλήνιες εξετάσεις, δεν περνάνε στις υψηλές σχολές (ιατρική, νομική, πολυτεχνικές). Ο Γυμναστής υποστηρίζει: «οι αριστούχοι μαθητές οι δικοί μας όταν πάνε και δίνουν στις πανελλήνιες εξετάσεις δεν περνούν στις σχολές τις πολύ υψηλές, μιλάω για Ιατρική, Πολυτεχνείο, Νομική (...) μέχρι καθηγητικές σχολές (...) εγώ πιστεύω ότι είναι περισσότερο οι προσλαμβανουσες καταστάσεων (...) έχει σχέση με το οικονομικό επίπεδο». Και η φυσικός προσθέτει: «επίσης το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονιών

είναι χαμηλό, γενικά». Τονίζεται ότι το σχολείο δεν έχει παιδιά γιατρών ή μηχανικών. Πολλά παιδιά έχουν γονείς βιοπαλαιστές, ενώ και οι άνεργοι είναι αρκετοί. Σποραδικοί είναι οι δημόσιοι υπάλληλοι ή αυτοί που εργάζονται στον στρατό. Μένουν συνήθως κοντά στο σχολείο στις εργατικές κατοικίες της Παραλίας Πατρών, ενώ κάποιοι έρχονται από το Μιντιλόγλι (διπλανή περιοχή προς το βουνό).

Το πρόβλημα του σχολείου ήταν ότι είχε κακή φήμη και μικρό αριθμό μαθητών που έφθινε. Αυτό ανακόπηκε τα τελευταία δύο χρόνια και από 60-70 μαθητές (το 2016 είχε στην Α΄ Γυμνασίου 11 μαθητές σε ένα τμήμα) έφτασε φέτος στους περίπου 120 μαθητές μετά από μεγάλη προσπάθεια των εκπαιδευτικών του σχολείου. Ο γυμναστής λέει: *«ενώ είχαμε μέχρι πρόσφατα μικρό αριθμό μαθητών (...) είχε γίνει ένα θέμα με τα απολυτήρια, τα είχε στείλει όλα ο διευθυντής του δημοτικού Μιντιλογλίου, ο προηγούμενος, με τον τωρινό συνεργαζόμαστε πολύ σωστά, τα είχε στείλει όλα στο 1^ο Παραλίας (...) υπήρχε μια αντιδικία μεταξύ των δύο σχολείων, τέλος πάντων, όπου φτάσαμε να έχουμε στη Α΄ Γυμνασίου 11-12 μαθητές, ένα τμήμα και μας διέλυσε αυτό (...) το παλέψαμε κι αυτή τη στιγμή έχουμε φτάσει τους 122-123 μαθητές».*

Η μαθητική διαρροή αφορά κυρίως τους μαθητές Ρομά αλλά και κάποιους «λαϊκούς» από οικογένειες χαμηλότατου μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου που δεν ενδιαφέρονται για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Και στη φετινή σχολική χρονιά υπάρχουν λίγες περιπτώσεις Ρομά που, ενώ είναι εγγεγραμμένοι στο σχολείο, δε φοιτούν. Το βασικό πρόβλημα υπάρχει στην Α΄ Γυμνασίου. Από την άλλη, οι εκπαιδευτικοί τονίζουν ότι οι υπόλοιποι μαθητές εμφανίζουν υψηλό επίπεδο αποδοχής των μαθητών Ρομά. Βέβαια, τονίζουν ότι κάποιοι μαθητές Ρομά συνδυάζουν τόσο μαθησιακά προβλήματα όσο και προβλήματα συμπεριφοράς. Ο καθηγητής λέει: *«οι διαρροές δεν είναι μόνο Ρομά, είναι κι από...πώς τους λέμε;...λαϊκούς που δεν θέλουν αυτό (...) γιατί δε θέλουν να μάθουν τα παιδιά τους γράμματα, ίσως να τα εκμεταλλεύονται».* Και συνεχίζει: *«παλιότερα είχαμε Ρομά που ερχόντουσαν χρόνο με το χρόνο παίρνανε βιβλία και μέσα στην εβδομάδα «μην τους είδατε, μην τους απαντήσετε, έως εκεί!».* Η καθηγήτρια προσθέτει: *«δεν έχουμε τώρα πολλά παιδάκια, 7-8 σε όλο το σχολείο που έχουν θέμα...».*

Ως προς το επίπεδο των μαθητών, οι δύο καθηγητές πιστεύουν ότι δεν έρχονται καλά προετοιμασμένοι από το Δημοτικό και μάλιστα κάθε χρόνο αυτό χειροτερεύει. Χαρακτηριστικά υποστηρίζουν ότι, όταν πρόκειται για παιδιά που δεν είναι «προσεγμένα» από την οικογένειά τους και σε αυτό προστίθεται το ότι δεν είναι «δουλεμένα» από το σχολείο (Δημοτικό), αυτό συγκροτεί δύο ελλείψεις που κάνει την πορεία τους στο Γυμνάσιο εξαιρετικά δύσκολη. Η καθηγήτρια υποστηρίζει: *«έχουμε παράπονα (...) κάθε χρόνο βλέπω και πράγματα χειρότερα, δηλαδή είναι ανορθόγραφα (...) βλέπουμε πράγματα που θα έπρεπε να είχαν ξεπεραστεί στο δημοτικό (...) να έχουν έρθει έτοιμα (...) και μιλάω ως φυσικός κι όχι ως φιλόλογος (...) φαίνεται δηλαδή ότι τα παιδιά δεν είναι δουλεμένα, σίγουρα δεν είναι προσεγμένα παιδιά από το σπίτι, αλλά φαίνεται ότι δεν είναι δουλεμένα κι από το σχολείο».*

Υποστηρίζουν λοιπόν ότι αν η πλειονότητα των μαθητών δεν είναι «προσεγμένη» τότε το σχολείο [Γυμνάσιο], εκείνο που μπορεί να κάνει (και προσπαθεί να το κάνει) είναι μια διαχείριση των κενών μέσω διαφόρων «τεχνασμάτων». Ενδεικτικά, η φυσικός αναφέρει: *«άντε να καλύψεις τα κενά! Δουλειά, δουλειά, δουλειά! Εικόνα, πολύ εικόνα, γιατί τους αρέσει η εικόνα και ομαδικές εργασίες για να μπορέσουμε να συνεργαστούν μεταξύ τους και πειράματα, τα πάντα να ακουμπάνε στις καθημερινότητά τους».* Ο γυμναστής συμπληρώνει: *«είναι όμως και παιδιά με θέληση, να βοηθήσουν, να φτιάξουν πράγματα, να σκάψουν, είναι χειρώνακτες οι περισσότεροι, δεν θέλουν το μυαλό τους να το στύβουνε, θέλουν να δουλεύουν με τα χέρια και την πράξη».* Συνεπώς, κατά τον καθηγητή, είναι σημαντικό να τους δίνεις τις ευκαιρίες συμμετοχής σε κατασκευές στο σχολείο, στοιχείο που βοηθά την κοινωνικοποίησή τους στη σχολική κοινότητα, αλλά και στο να μαθαίνουν να εφαρμόζουν στην πράξη βασικές αρχές των μαθηματικών ή της φυσικής.

Οι παραβατικές συμπεριφορές είναι σποραδικές και δε χαρακτηρίζουν το σχολείο. Σε αυτές τις σποραδικές περιπτώσεις, πρόκειται για μαθητές με όχι ικανοποιητικές επιδόσεις. Με πρωτοβουλία του σχολείου, έχει δημιουργηθεί ο θεσμός του «διαμεσολαβητή». Τον ρόλο αυτό παίζουν μαθητές οι οποίοι προσπαθούν να επιλύουν τα καθημερινά προβλήματα που δημιουργούνται στη σχολική μονάδα μεταξύ των μαθητών. Ο θεσμός έχει γίνει αποδεκτός. Ένας καθηγητής του σχολείου έχει την υψηλή εποπτεία. Έτσι, και επειδή η μονάδα είναι μικρή, όλα μαθαίνονται

αλλά ταυτόχρονα υπάρχει ένα κλίμα εμπιστοσύνης. Κατά γενικό κανόνα, δεν υπάρχουν «βαριά» περιστατικά bullying. Περισσότερο πρόκειται για πειράγματα που ανάλογα την προσωπικότητα του μαθητή άλλοτε προκαλούν αντιδράσεις και άλλοτε όχι. Παραδειγματικά, στη φετινή σχολική χρονιά μόλις ένα σημαντικό περιστατικό έχει συμβεί από μαθητή με δύσκολες οικογενειακές συνθήκες, ενώ το χειρότερο περιστατικό σε βάθος δεκαετίας ήταν ένας μαθητής με βίαιη συμπεριφορά ο οποίος στη συνέχεια είχε και άσχημη κατάληξη στο μέτρο που κατηγορήθηκε για φόνο. Ο εκπαιδευτικός εστιάζει και σε μια άλλη διάσταση: *«έχουμε το πρόβλημα της Α΄ Γυμνασίου που είναι ανώριμα (...) είναι νηπιαγωγείο, ένα συνεχές νιαρ-νιάρ-νιάρ (...) μετά το πρώτο 5μηνο έχουν μπει στο σύστημα και καταλαβαίνουν την κατάσταση (...) εκείνο που βλέπω ακόμα εγώ είναι η χαμηλή σεξουαλική ωριμότητα, έχουμε αγόρια που είναι παιδιά, μωρά (...) αλλά και στα κορίτσια βλέπουμε μικρή άνθιση και ενδιαφέρον (...) δεν βλέπω πονηρά πράγματα»*. Η καθηγήτρια υποστηρίζει ότι: *συνήθως είναι οι μέτριοι και κάτω μαθητές που δημιουργούν πρόβλημα (...) αλλά και στις δικές τους διαμάχες έχουμε βάλει παιδιά διαμεσολαβητές (...) προσπαθούν μόνοι τους πριν έρθουν σε εμάς (...) δεν υπάρχει κάτι που δε θα το πάρουμε μυρωδιά (...) όλα μαθαίνονται, είμαστε ένα μικρό σχολείο, μια οικογενειακή κατάσταση, όχι ότι εγώ κάνω τη μαμά, ο καθηγητής-καθηγητής κι ο μαθητής-μαθητής, αλλά γνωριζόμαστε καλά και τα παιδιά μας εμπιστεύονται»*.

Ως προς τη φήμη του σχολείου, αυτή δεν ήταν καλή. Ο καθηγητής λέει: *«ήταν παλιά μια δύσκολη περιοχή, πλέον δεν έχουμε θέματα, με Ρομά που κυκλοφορούν γύρω (...) παλιότερα υπήρχαν περισσότεροι Ρομά, τώρα δεν ισχύει πιά»*. Πλέον, αυτό έχει ξεπεραστεί με βάση όσα υποστηρίζουν οι δύο εκπαιδευτικοί (*«κάποιοι λένε διάφορα για το σχολείο αλλά δεν πρέπει να βάζουμε ταμπέλες στα δημόσια σχολεία»* λέει η καθηγήτρια). Στο ερώτημα τι έχουν απογίνει, αν έχουν φύγει από την περιοχή ή αν δεν έρχονται στο σχολείο η απάντηση ήταν *«δεν ξέρω»* από τους καθηγητές. Η φήμη συνδέεται, επίσης, με τη συγκατοίκηση με το ΕΠΑΛ όπου διάφοροι *«γονείς φαντάζονται διάφορα»*, όπως λέει η καθηγήτρια.

Παρόλα αυτά, ο ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι *«αν μου λέγατε, θα έστελνες τα παιδιά σου σε αυτό το σχολείο; Θα έλεγα, όχι, γιατί είχα άλλα όνειρα για τα παιδιά μου»*. Όμως, αυτό δε σχετίζεται με την παρεχόμενη ποιότητα εκπαίδευσης. Ο

εκπαιδευτικός συνεχίζει: «όμως ως ποιότητα εκπαίδευσης, εκπαιδευτικού έργου, είναι ένα πολύ καλό σχολείο, δεν ξέρω με τα άλλα σχολεία γύρω-γύρω, αλλά ακούμε καλά λόγια από τους γονείς κι αυτό για μας είναι το καλύτερο, και τα παιδιά (...) και τις εκδρομές πήγαμε, και εκπαιδευτικές εκδρομές και επισκέψεις και θέατρα και θέατρα έχουν έρθει εδώ και έχουν κάνει παραστάσεις, κι έχουμε δουλέψει σε προγράμματα Pestalozzi με portfolio, με project, ό,τι μπορούμε να τους δώσουμε, το δίνουμε με όλη μας την αγάπη».

3.4 Σχέσεις με τους γονείς

Η καθηγήτρια λέει σχετικά: «Οι γονείς που έρχονται από μόνοι τους στο σχολείο είναι εκείνοι των καλών μαθητών, τους άλλους τους βρίσκουμε εμείς!». Μάλιστα εκτός από κάποιες «extremes περιπτώσεις» δεν υπάρχουν προβλήματα, λέει η καθηγήτρια. Ο καθηγητής συμπληρώνει: «παίρνουμε παρουσίες την πρώτη ώρα κι αμέσως μετά παίρνουμε σπίτι τους, πού είναι ο Α....., Β....., ο Γ..... (...) σημαίνει ότι το ενδιαφέρον μας είναι πραγματικό (...) η κλώσα και τα κλωσόπουλα!». Οι καθηγητές υποστηρίζουν ότι είναι παρόντες και αυτό είναι τα καλό των μικρών σχολείων.

Ο σύλλογος κάνει διάφορες δραστηριότητες (τους ενημερώνουμε στην αρχή της σχολικής χρονιάς, κάνουμε τη γιορτή των Χριστουγέννων, την τσικνοπέμπτη, κ.τ.λ.). Βέβαια, οι εκπαιδευτικοί λένε ότι οι γονείς θέλουν και “σπρώξιμο”. Αυτό το αναλαμβάνει ο διευθυντής του σχολείου και προσπαθεί να κινητοποιήσει το φιλότιμό τους. Οι γονείς που συμμετέχουν δεν είναι σίγουρα οι περισσότεροι, δεν είναι απαραίτητα εκείνοι των καλών μαθητών, αλλά σίγουρα δεν είναι αυτοί των κακών μαθητών ή οι πλέον αμόρφωτοι ή με μεγάλα οικονομικά προβλήματα. Ο καθηγητής λέει: «συμμετέχουν των μετρίων και πάνω, από 15 και πάνω». Ως προς την κινητήρια δύναμη είναι σαφής: «το φιλότιμο! Τους πιάνει ο διευθυντής κάθε φορά!».

4. Οι μαθητές του σχολείου

Πέντε μαθητές τις Β' και Γ' Γυμνασίου έδωσαν συνέντευξη.

4.1 Το σχολείο, οι καθηγητές και οι μαθητές

Μια μαθήτρια υποστηρίζει: *«μου αρέσει το σχολείο γενικά, δεν μου αρέσει το διάβασμα (...) μου αρέσει γιατί βλέπω τους φίλους μου (...) γιατί έχω πολύ καλή σχέση με τους καθηγητές (...) νιώθω σαν να έρχομαι σε ένα δεύτερο σπίτι»*. Από την άλλη, μια μαθήτρια σημειώνει ότι: *«αν και στην αρχή είχα ακούσει δυσμενή σχόλια για αυτό το Γυμνάσιο με το που ήρθα με διέψευσαν (...) είχα ακούσει ότι λόγω της γειτονιάς του δεν ήταν πολύ καλό, ότι πάνε αλητάκια (...) αλλά δεν ισχύει αυτό»*.

Γενικά, όλοι οι μαθητές επιμένουν ότι το σχολείο είναι σαν στο σπίτι τους. Οι μαθητές επαναλαμβάνουν ότι αισθάνονται καλά, ότι στο σχολείο βρίσκουν τους φίλους τους και ότι οι καθηγητές τους είναι, όπως οι γονείς τους. Βέβαια κάνουμε μια διαφοροποίηση μεταξύ αυτών που είναι μόνιμα στο σχολείο και τους άλλους, *«με τους μόνιμους καθηγητές έχουμε πάρα πολύ καλή σχέση (...) τους μιλάμε όπως θα μιλάγαμε στους γονείς μας κι είναι κι αυτοί ανοικτοί να μας ακούσουν, να μας συμβουλευθούν»*.

Ένα ακόμα σημείο που φαίνεται να αρέσει στους μαθητές είναι οι πολλαπλές αίθουσες διδασκαλίας: *«δεν είμαστε συνέχεια στην ίδια τάξη, έχουμε εργαστήριο φυσικής, τεχνολογίας, πληροφορικής, προβολών και είναι πιο ευχάριστα τα μαθήματα»*.

Επίσης, τονίζουν ότι αισθάνονται ασφάλεια και θεωρούν πολύ καλό ότι είναι λίγοι μαθητές στην τάξη και μάλιστα οι περισσότεροι γνωρίζονται από το Δημοτικό. Έτσι, ακόμα κι αν μπορούσαν να φύγουν από αυτό το σχολείο δε θα έφευγαν.

Το σχολείο έχει πολλές δραστηριότητες: περιβαλλοντική ομάδα που κάνει πολλές εκδρομές, θεατρική ομάδα, χορωδία. Μια μαθήτρια λέει: *«έχουμε, νομίζω, θεατρική ομάδα, χορωδία (...) είμαι ντροπαλή και δε συμμετέχω σε όλα (...) συμμετέχω στις κάρτες, φτιάχνω κάρτες»*. Μια άλλη συμπληρώνει: *«τώρα φτιάχνουμε κάρτες για να πάμε στο σύλλογο καρκινοπαθών (...) δε συμμετέχω σε όλες τις εκδηλώσεις γιατί δεν έχω χρόνο»*. Το θέμα του χρόνου το θέτει κι ένας μαθητής: *«[συμμετέχω] μόνο στην*

περιβαλλοντική ομάδα γιατί δεν έχω και πολύ χρόνο (...) παίζω μπάσκετ, έχω αγγλικά».

4.2 Οι μαθητές και οι συμμαθητές

Οι μαθητές που έδωσαν συνέντευξη δε θεωρούν ότι είναι οι καλύτεροι μαθητές αλλά ούτε οι χειρότεροι.

Με τους συμμαθητές τους θεωρούν ότι έχουν πολύ καλές σχέσεις. Δύο φαίνεται να είναι τα καίρια σημεία. Πρώτον, ότι πολλοί μαθητές γνωρίζονται από το δημοτικό. Δεύτερον, ότι ο αριθμός τους είναι μικρός: «εμείς στην τάξη μας είμαστε 14 παιδιά οπότε έχουμε δεθεί μεταξύ μας». Βέβαια, μια άλλη μαθήτρια προσθέτει ότι «υπάρχουν παιδιά με τα οποία ταιριάζουμε και παιδιά με τα οποία δεν ταιριάζουμε». Ανακαλώντας τη σχολική τους πορεία στο Γυμνάσιο, θυμούνται ότι μόνο στην Α΄ Γυμνασίου υπήρχαν μαθητές που έμειναν ή έφυγαν από το σχολείο, «από την Α΄ έχουν μείνει μερικά παιδιά, μερικά έχουν αλλάξει (...) από τη Β΄ στη Γ΄ πήγαμε τα ίδια παιδιά».

Αν και δε θεωρούν πρόβλημα τους μαθητές Ρομά, τα μόνα προβλήματα που μπόρεσαν να ανακαλέσουν οι μαθητές αφορούσαν Ρομά. Χαρακτηριστικοί είναι οι διάλογοι μεταξύ τους:

«- Εκείνο το αγόρι δημιούργησε μια αναταραχή στο σχολείο...

- στην τάξη περισσότερο

- ήταν διαφορετικός από τους άλλους

- Ήταν Ρομά (...) δεν είχε... δεν μιλούσε τόσο καλά ελληνικά όσο εμείς (...) δεν είχε πάρει τις πρώτες βάσεις, να γράφει...

- δεν ήταν τόσο «ζεστός» να μάθει».

(...)

«- εκτός από ένα παιδί, είναι φυσιολογικοί

- (αυτός) έχει μέσα στο μυαλό του ότι όλοι τον κοροϊδεύουν, ότι γελάνε μαζί του, ότι του κάνουμε *bullying*

- έχει ήδη στο μυαλό του κάποια πράγματα κι εδώ τα παρεξηγεί όλα».

Επίσης, οι μαθητές έχουν συμμαθητές από την Αλβανία οι οποίοι είναι πλήρως ενταγμένοι και δεν τους καταλαβαίνεις: «δεν το καταλαβαίνεις (...) δεν φαίνεται η διαφορά».

4.3 Τι τους αρέσει περισσότερο από το σχολείο

Μια μαθήτρια υποστηρίζει: «η συνεργασία με όλους κι ο τρόπος που λειτουργεί το σχολείο (...) κάνουμε καλές πράξεις για συλλόγους καρκινοπαθών ή γενικά ο τρόπος που γίνεται το μάθημα της γυμναστικής, της μουσικής». Ένας μαθητής ισχυρίζεται: «μου αρέσει το σχολείο γιατί έχω φτιάξει πολλούς καινούργιους φίλους». Μια μαθήτρια λέει: «μου αρέσουν οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ καθηγητών-μαθητών (...) πολλοί από τους καθηγητές μου θυμίζουν τον μπαμπά μου και τη μαμά μου, ο τρόπος που συμπεριφέρονται στα παιδιά μοιάζει πάρα πολύ με αυτά τα πρόσωπα που αγαπώ πάρα πολύ».

4.4 Τι τους αρέσει λιγότερο

Οι μαθήτριες επιμένουν στο ότι η συμπεριφορά μερικών αγοριών δεν τους αρέσει: «κάποιοι μαθητές δημιουργούν φασαρία στον χώρο του σχολείου γιατί θέλουν να δείχνουν μάγκες». Μια άλλη μαθήτρια προσθέτει: «βγαίνουν από το σχολείο από τα κάγκελα (...) σε θέμα ασφάλειας είμαστε πολύ... δεν είναι εύκολο να κάνεις κοπάνα, ειδοποιούνται κατευθείαν οι γονείς». Μια τρίτη μαθήτρια συμπληρώνει: «πιστεύουν ότι μόλις πάνε στο Γυμνάσιο μεγαλώνουν και θέλουν μεγαλύτερη ελευθερία».

Ενδιαφέρον έχει ότι τόσο στα θετικά όσο και στα αρνητικά δεν υπάρχει καμία αναφορά στη γνώση και τη μάθηση. Από την άλλη, τονίζεται η σημασία του προσωπικού συναισθήματος της ευημερίας/ευζωίας και της ένταξης στη σχολική μονάδα.

5. Ο συνδικαλιστής της Β' Βάθμιας¹

5.1 Γενική τοποθέτηση: Η μαθητική διαρροή και το σωματείο

Για τη μαθητική διαρροή, το σωματείο *«προβληματίζεται (..) βέβαια δε νομίζω ότι έχει ασχοληθεί επισταμένα με έρευνες, κτλ (...) όμως κατά καιρούς υπάρχουν σχόλια για τη μαθητική διαρροή (...) κυρίως το σωματείο το αντιμετωπίζει ως εκπαιδευτικό πρόβλημα που χρειάζεται τα αντισταθμιστικά μέτρα για να μείνουν τα παιδιά στο σχολείο. Κυρίως από αυτή τη σκοπιά...»*.

5.2 Το προφίλ της περιοχής

Στο μητροπολιτικό κέντρο της Πάτρας, η διαρροή είναι πολύ μικρή και αφορά μαθητές Ρομά. Αντίθετα, στην επαρχία, ειδικά στα δυσπρόσιτα είναι λίγο μεγαλύτερη. Αυτή είναι η εικόνα για τα Γυμνάσια στην Αχαΐα. Συγκεκριμένα: *«στα αστικά κέντρα η εικόνα που έχουμε είναι ότι είναι μικρή, αφορά κυρίως μαθητές Ρομά. Αντίθετα, υπάρχει ένα πιο αυξημένο ποσοστό μαθητικής διαρροής που φορά την επαρχία, τον ορεινό όγκο, από Φαρρές, Ερυμάνθεια και πάνω (...) που τα παιδιά χρειάζονται να μετακινηθούν για να πάνε σχολείο»*.

5.3 Λόγοι μαθητικής διαρροής

Αν και φορές οι μαθητές έρχονται από το Δημοτικό με ελλείψεις, ίσως και λειτουργικά αναλφάβητοι, δεν είναι κυρίως οι μαθησιακοί λόγοι που οδηγούν στη διαρροή. Συνήθως, αυτά τα παιδιά θα περάσουν στο τέλος την τάξη άσχετα από το αν μαθαίνουν. Χαρακτηριστικά: *«γίνεται μια προσπάθεια οι μαθητές να βοηθηθούν κι να περάσουν τις τάξεις, άσχετα αν έχουν σοβαρά προβλήματα (...) στο σχολείο εδώ έχουμε πέντε τμήματα ένταξης, 35 παιδιά συνολικά»*. Εκείνα που διαρρέουν εμφανίζουν μια σειρά από συσσωρεύσεις, όπως η απαξίωση της γνώσης στο σπίτι, η ανάγκη για δουλειά, άλλες φορές έρχονται ματαιωμένα και απαξιωμένα. Οι Ρομά είναι μια ειδική κατηγορία. Συγκεκριμένα: *«δε νομίζω ότι είναι υψηλό το ποσοστό*

¹ Ο συγκεκριμένος συνδικαλιστής είναι και διευθυντής Γυμνασίου, συνεπώς χρησιμοποιεί και την εμπειρία του από το σχολείο που διευθύνει.

που λόγω ανεπάρκειας οδηγείται στη μαθητική διαρροή (...) περισσότερο είναι άλλοι λόγοι, απαξίωσης της γνώσης στο σπίτι, το θέμα της δουλειάς, το κομμάτι των Ρομά, που πολλές φορές μετακινούνται ή που τα γράφουμε για να πάρουν ένα επίδομα (...) το γνωστικό δε νομίζω ότι είναι καθοριστικό, το καθοριστικό είναι τι θα κάνει το παιδί πώς θα προχωρήσει (...) αν έρχεται ματαιωμένο και απαξιωμένο εδώ πέρα δύσκολο είναι να κάνει το άλμα, να ξεφύγει. Το πιο πιθανό είναι ότι θα καταντήσει... θα πάει σε ένα ΕΠΑΛ (...) αν και τα ΕΠΑΛ δε θα έπρεπε να είναι έτσι».

Από την άλλη, αν έρχονται λειτουργικά αναλφάβητοι από το Δημοτικό, ακόμα κι αν δε διαρρεύσουν είναι «τουρίστες», έρχονται και φεύγουν. Αυτό αργά ή γρήγορα θα δημιουργήσει πρόβλημα γιατί μέσα στις τάξεις θα βαριούνται, θα μιλάνε, κ.τ.λ. Παρόλα αυτά, αυτά τα παιδιά έχουν δεξιότητες. Ο συνομιλητής μας λέει: «δεν μπορώ να διανοηθώ ένα παιδί που θα έρθει στην Α΄ Γυμνασίου και δε θα μπορεί να γράφει, να διαβάζει και να κάνει πρόσθεση κι αφαίρεση (...) και είναι παιδιά που κατά τα άλλα έχουν δεξιότητες (...) βλέπεις με τα μηχανήματα, με το κινητό (...) όμως από την άλλη υστερούν στο να διαβάσουν ένα κείμενο, να το καταλάβουν τι λέει».

5.4 Μαθητικοί διαρροή και παραβατικές συμπεριφορές

Υπάρχει μια εν μέρει σχέση μεταξύ προβλημάτων ένταξης, παραβατικής συμπεριφοράς και μαθητικής διαρροής. Για παράδειγμα, ένα παιδί μεγαλύτερης ηλικίας με παιδιά μικρότερης μέσα σε μια τάξη έχει την τάση να κάνει τον αρχηγό. Αυτό εμπεριέχει εντάσεις και προβλήματα, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι όσοι μαθητές διαρρέουν έχουν παραβατική συμπεριφορά: «το παιδί το οποίο... που μπορεί να μείνει σε μια τάξη, να ξαναφοιτήσει, να ξαναφοιτήσει, κ.τ.λ. εντέλει να μην τελειώσει το Γυμνάσιο, έχει την τάση να πάει και σε κάποια παραβατική συμπεριφορά γιατί είναι με μικρότερα παιδιά στην τάξη... αρχίζει να είναι...να γίνεται αρχηγός (...) πχ φέτος μας στείλανε ένα μαθητή που ήρθε με αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος, είναι στην Α΄ τάξη για τρίτη χρονιά (..) αυτός δεν ήρθε καθόλου σε μας, δηλαδή πήγε για λίγο στο άλλο σχολείο που τιμωρήθηκε, ήρθε σε μας και σταμάτησε».

5.5 Μαθησιακές δυσκολίες και μέτρα στήριξης

Έχει στηθεί ένα σύστημα, που, παρά τα προβλήματά του, έχει βοηθήσει εν μέρει. Τα τμήματα ένταξης, η παράλληλη διδασκαλία, που συνδέονται και με προσλήψεις, αποτελούν αντικείμενο συζήτησης στο πλαίσιο του σωματείου. Αυτά συνήθως γίνονται μέσω του ΕΣΠΑ και φτιάχνουν μια κατηγορία «αναπληρωτών ΕΣΠΑ» που προηγούνται των άλλων, αν και η Αχαΐα είναι περιζήτητη περιοχή, δεν είναι από εκείνες που θέλει ο άλλος να φύγει. Σίγουρα οι μαθητές των τμημάτων ένταξης βοηθούνται, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι έχουμε λύσει το πρόβλημα. Ο συνδικαλιστής μας λέει όσον αφορά τη βοήθεια των αντισταθμιστικών: *«αυτό τώρα είναι μεγάλη κουβέντα! Σίγουρα αυτά τα παιδιά βοηθούνται, το βλέπεις... είναι παιδιά ματαιωμένα, με πολύ χαμηλή αυτό-εκτίμηση (...) εδώ στα γκρουπάκια των 5-6 ατόμων, γίνεται μια προσπάθεια να βοηθηθούν, βέβαια η ύλη που κάνουν είναι ακριβώς η ίδια με την άλλη. Θα μου πεις το κάνει ο καθηγητής; Το κάνει όσο μπορεί, προσπαθεί (...) όσα μαθήματα είναι γραπτώς εξεταζόμενα, εξετάζονται με κοινά θέματα».*

5.6 Το ζήτημα της διαθεματικότητας

Στο ερώτημα αν η διαθεματικότητα θα μπορούσε να βοηθήσει την καλύτερη ένταξη, ειδικά των πιο αδύνατων μαθητών, ο συνομιλητής μας μας είπε: *θα μπορούσε (...) όμως γίνεται μια προσπάθεια... από τα πάνω, σαν επιβολή (...) οι δραστηριότητες που προτείνονται στον σχολικό χρόνο (...) τα τελευταία χρόνια έρχονται με μια καταϊγιστική ροή από το Υπουργείο (...) είναι τόσες πολλές που στα πλαίσια ακόμα κι αυτής της δήθεν λογικής της διαθεματικότητας (...) που αν το σχολείο έκανε τα μισά από αυτά που λένε και έρχονται, δε θα έκανε ποτέ μάθημα στην αίθουσα».*

Από την άλλη, υπάρχει ίσως και μια αδυναμία προσαρμογής, μια αδράνεια. Λέει ο συνομιλητής μας: *«εδώ, θα εντόπιζα πρόβλημα και σε μας τους ίδιους, ως ένα βαθμό, να προσαρμοστούμε γιατί θα πρέπει για να τα βάλεις τα παιδιά να κάνουν κάτι, θα πρέπει να έχει κι εσύ την ικανότητα να το κάνεις (...) να το σχεδιάσεις (...) υπάρχει μια αδράνεια, χρειάζεται επιμόρφωση (...) υπάρχει μια τάση όλα να στριμώχνονται».*

5.7 Το ζήτημα της αυτονομίας της σχολικής μονάδας

Η σχολική μονάδα θα έπρεπε να έχει βαθμούς ελευθερίας. Η γραφειοκρατία είναι ακόμα μεγάλη: *«μερικούς βαθμούς ελευθερίας, και το τονίζω αυτό, γιατί παρόλο που η γραφειοκρατία φαίνεται σε μερικά σημεία να μειώνεται, κ.τ.λ. υπάρχει. Για να φέρεις κάποιον στο σχολείο να μιλήσει, π.χ. εσάς, πρέπει ένα μήνα πριν να στείλουμε ένα χαρτί στο Υπουργείο, στη Δευτεροβάθμια που θα το προωθήσει στο Υπουργείο για να πάρουμε έγκριση (...) δε μας εμπιστεύονται ότι εμείς ως σύλλογος καθηγητών ... ο τάδε επιστήμονας μπορεί να έρθει να ενημερώσει τα παιδιά (...) πώς να κάνεις πρόγραμμα για ένα μήνα; Δηλαδή βρήκαμε αυτούς τους διασώστες στο ΕΚΑΜ (...) δεν ξέρουν πότε θα μπορούσαν... πρέπει να είναι ευέλικτο αυτό».*

Η συζήτηση αυτή έφερε στο προσκήνιο το θέμα της αυτονομίας της σχολικής μονάδας. Ο συνομιλητής υποστηρίζει: *«πώς ορίζεται η αυτονομία; (...) είπε πρόσφατα ένας συνάδελφος (...) «η αυτονομία έρχεται μόνο για τα προβλήματα!» (...) πάνε να μας φορτώσουν τα οικονομικά (...) τι να κάνω; Να βγούμε να κυνηγήσουμε χορηγούς, το σχολείο, για να πάρουμε ένα βιντεοπροβολέα που χρειάζεται; Όχι, τέτοια αυτονομία δεν τη θέλουμε (...) ούτε θέλουμε αυτονομία στο αναλυτικό πρόγραμμα, στη βασική εκπαίδευση, δηλαδή τι να κάνει; Άλλο πρόγραμμα εντελώς το ένα σχολείο από τα άλλα. Όχι! Πρέπει να πει η Πολιτεία, 9; 10 χρόνια; Το υποχρεωτικό σχολείο, θέλουμε αυτόν τον κορμό των μαθημάτων, από εκεί και πέρα, θα μπορούσε να υπάρχει λίγο μια επιλογή (...) αλλά αυτονομία να φέρεις κάποιον να ενημερώσει τα παιδιά, ναι τη θέλουμε».*

5.8 Προοπτικές-προτάσεις

Βασική έγνοια για το σωματείο είναι ο αριθμός μαθητών ανά τάξη και συγκεκριμένα η μείωση του αριθμού μαθητών ανά τάξη. Τα αντισταθμιστικά είναι καλά, αλλά έρχονται αργά (συνήθως λίγο πριν-λίγο μετά τα Χριστούγεννα). Έτσι, όμως, όσοι προσπαθούν έχουν βρει άλλες λύσεις και για τους υπόλοιπους έχει χαθεί το 1/3 του χρόνου. Χαρακτηριστικά: *«ένα βασικό στοιχείο είναι ο αριθμός μαθητών ανά τάξη που όσο πας προς το κέντρο (...) τα τμήματα πλησιάζουν τους 25, 26, 27 μαθητές που δίνει ο Νόμος (...) αν έχεις παιδιά με δυσκολίες θα πεις ότι είναι μεγάλος αυτός ο*

αριθμός για να κάνεις μια εξατομικευμένη διδασκαλία (...) ένα γενικό αίτημα, που καλύπτει σε μεγάλο βαθμό και τέτοιες ανάγκες, είναι το θέμα της μείωσης του αριθμού μαθητών ανά τμήμα, το θεωρούμε πολύ σημαντικό (...) το άλλο είναι το αντισταθμιστικό (...) κατά τη γνώμη μας μάλλον έρχονται αργά (...) στέλνει το Υπουργείο τα χαρτιά αρχές Οκτώβρη (...) καταλήγει πάντα πριν τα Χριστούγεννα όταν έχει χαθεί το 1ο τρίμηνο ή τα παιδιά έχουν αναζητήσει ήδη άλλους δρόμους βοήθειας (...) έρχονται παιδιά που είναι λειτουργικά αναλφάβητα κι αυτό είναι ένας τρόπος να τα παρατήσουνε (...) ακόμα κι αν δεν οδηγηθούν στη διαρροή είναι ένας τουρίστας στο σχολείο. Έρχεται και φεύγει χωρίς να μπορεί να πάρει κάτι παραπάνω».

5.9 Καταληκτικά

Ο συνομιλητής μας καταλήγει: «δε θα έλεγα ότι είναι σημαντικό [πρόβλημα] η μαθητική διαρροή (...) περισσότερο είναι η δυσκολία που νιώθεις και η ... πόσο αδύναμος νιώθεις να κάνεις κάτι ουσιαστικό με παιδιά που έρχονται με πολύ χαμηλό γνωστικό επίπεδο, που από το σπίτι τους αυτά [τα παιδιά] δεν μπορούν να βοηθηθούν, η δυσκολία που μπορείς να έχεις να πείσεις τον γονέα ότι μπορεί να έχει πρόβλημα το παιδί του (...) το βασικό είναι να στηριχθούν αυτά τα παιδιά και οι οικογένειές τους».

6. Ο Αντιδήμαρχος Παιδείας του Δήμου Δυτικής Αχαΐας

6.1 Γενική παρουσίαση

Ο Δήμος Δυτικής Αχαΐας είναι ένας μεγάλος σε έκταση Δήμος (650.000 στρέμματα) με ορεινές Κοινότητες και εκτεταμένο παραθαλάσσιο μέτωπο αλλά σχετικά μικρό πληθυσμό. Στον Δήμο υπάρχουν 50 σχολικές μονάδες, εκ των οποίων 39 Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και 11 Δευτεροβάθμιας. Το χαρακτηριστικό του είναι η σημαντική συγκέντρωση πληθυσμού Ρομά, οι οποίοι χωρίζονται κατά τον Αντιδήμαρχο «σε σκηνίτες (στα Σαγέϊκα και στο ποτάμι της Κάτω Αχαΐας) και τους Αθίγγανους, μια άλλη κατηγορία (...) ασχολούνται με το εμπόριο, έχουν σπίτια, αυτοκίνητα».

6.2 Η γενική εκπαιδευτική πραγματικότητα

Η γενική εκπαιδευτική εικόνα είναι: «τα τελευταία χρόνια γίνεται μια προσπάθεια από την τοπική κοινωνία, την τοπική αυτοδιοίκηση και πολύ περισσότερο από την εκπαιδευτική κοινότητα (...) έχουμε καταφέρει να τελειώνουν το Δημοτικό και σιγά-σιγά να έχουν αρχίσει να πηγαίνουν στο Γυμνάσιο (...) βέβαια τα πιο πολλά [παιδιά] σταματούν στην Α΄ ή Β΄ Γυμνασίου, όχι μόνο γιατί τους παίρνουν οι γονείς τους λόγω του εμπορίου, αλλά υπάρχει και το θέμα της παντρείας, 13-14 χρονών, και αγόρια και κορίτσια παντρεύονται (...) αν κάποιος φτάσει 16, 17 χρονών αρχίζουν να τον βλέπουν ... έχει μεγαλώσει». Συνεπώς, το κύριο μέλημα είναι η ένταξη και ολοκλήρωση του δημοτικού σχολείου. Για αυτό τον λόγο, το παρόν κείμενο δε θα επεκταθεί πάνω στο ζήτημα της σχολικοποίησης στο Δημοτικό.

Επιπρόσθετα, ο συνομιλητής διατείνεται: «η πολιτική των επιδομάτων δεν έφερε αποτελέσματα (..) το δίνουν στις αρχές του χρόνου, ερχόντουσαν ως τις αρχές Οκτώβρη, το δίνανε και μετά φεύγανε (..) μετά Φλεβάρη-Μάρτη, το ίδιο (...) θα θυμάστε ίσως ένα χαμό πριν μερικά χρόνια με ένα laptop που δώσανε».

Παρόλα αυτά, ο συνομιλητής βλέπει ότι και στους αθίγγανους υπάρχει μια διαφοροποίηση όσον αφορά τις συνθήκες. Οι πλέον εύποροι αθίγγανοι φαίνεται να επιμένουν, ως έναν βαθμό με το σχολείο σε αντίθεση με τους λιγότερους εύπορους.

Αντίθετα, στους σκηνίτες η κατάσταση είναι ενιαία: μεγάλες δυσκολίες στη σχολικοποίηση. Επιπλέον, «βγάζουν μια μεγαλύτερη επιθετικότητα για την οποία δεν φτάνει τα παιδιά, αλλά οι συνθήκες ζωής». Ειδικά για τους σκηνίτες επιμένει: «δεν υπάρχει βιβλιάριο υγείας, δεν πάνε στο γιατρό, υπάρχει πρόβλημα υγιεινής, μερικά παιδιά μυρίζουν έντονα, είναι προβλήματα που αντιδρούν οι άλλοι γονείς».

Ο Αντιδήμαρχος μας είπε επίσης: «τώρα γνωρίζω ότι στο λύκειο της Κάτω Αχαΐας υπάρχει μαθήτρια η οποία είναι άριστη και υπάρχουν προοπτικές για το Πανεπιστήμιο (...) και στο ΕΠΑΛ έχω δει παιδιά που πηγαίνουν και παρακολουθούν (...), αλλά εδώ στον Δήμο δεν έχουμε ακόμα περίπτωση να έχει πάει στο Πανεπιστήμιο ή στο ΤΕΙ».

6.3 Ο ρόλος του Δήμου

Ο Αντιδήμαρχος υποστηρίζει: «από το 2011 και μετά (...) ο ρόλος του Δήμου έχει να κάνει με το κτηριακό κομμάτι των σχολείων και τις ανέσεις (...) υπάρχει άριστη συνεργασία με τις εκπαιδευτικές μονάδες, (...) είναι να προλαβαίνει ζητήματα (...) πολύ καλή συνεργασία με τους Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων (...) υπήρχαν μόλις 10 σύλλογοι και καταφέραμε να τους φτάσουμε στους 30 (...) όμως πρέπει να διασφαλίσουμε τους διακριτούς ρόλους (...) κάνουμε κοινές ημερίδες (...) πρόληψη από εξαρτησιογόνες ουσίες, για το *bullying*, για την οδική ασφάλεια».

Για το πώς βλέπει η κυρίαρχη πληθυσμιακή ομάδα τους Ρομά λέει: «η κοινωνία έχει κάποια στεγανά και βλέπει κάποια στοιχεία, όπως εδώ στην Κάτω Αχαΐα υπήρξαν φωνές από μερικούς δημότες οι οποίοι απαιτούσαν το ένα Δημοτικό από τα τρία να δεσμευτεί να στεγάσει αποκλειστικά Ρομά και τα δύο λαϊκούς (...) προσπαθούμε με ένα σωστό καταμερισμό να πετύχουμε μια ισορροπία παρά τις διαμαρτυρίες, γκρίνιες και παράπονα (...) αλλά και οι Ρομά δεν συνεργάζονται». Μια θετική εξέλιξη που βλέπει είναι ότι «βγάζουν κι αυτοί εκλεγμένους κι αυτό βοηθάει». Επίσης «έχουν φτιάξει πολιτιστικούς συλλόγους, δύο, και με αυτούς προσπαθούμε να κάνουμε πράγματα». Βέβαια προσθέτει: «έχουν και τα δικά τους ζητήματα (...) έχουν και μεταξύ τους τις έριδες και προστριβές (...) βέβαια όταν πρόκειται να τους

ενοχλήσουμε, για παράδειγμα στο θέμα των γάμων τους, εκεί υπάρχει μια σύμπνοια!».

Ένα θέμα που βάζει ο συνομιλητής είναι η πληθυσμιακή κατανομή: «η κατάσταση ξέφυγε πληθυσμιακά, εγώ 42 ετών έχω παιδιά 10 και 4 ετών, οι αντίστοιχοι Αθίγγανοι είναι παππούδες, βλέπετε πού πάμε; (...) έρχεται το παιδί στο σπίτι και λέει λέξεις (...) και λέει «μπαμπά έμαθα ξένη γλώσσα» μου το λέει και η κόρη μου»!

6.4 Εκπαίδευση και Κοινωνικοποίηση

Ο Αντιδήμαρχος υποστηρίζει: «αν δεν τελειώσουν το σχολείο, δεν μπορούν να ενσωματωθούν στην κοινωνία (...) υπάρχουν προβλήματα (...) δε δείχνουν πολύ μεγάλη διάθεση και οι ίδιοι να εναρμονιστούν και να ενσωματωθούν, δείχνουν μια άρνηση να ακολουθήσουν τους κανόνες της Πολιτείας με αποτέλεσμα να κλείνονται και να γκετοποιούνται, για π.χ. εδώ στην Κάτω Αχαΐα έχουμε πρόβλημα με τους γάμους, δεν μπορεί τον Μάιο όλο το βράδυ να παίζει μουσική και το παιδί το δικό σου, το δικό μου να δίνει εξετάσεις ή στις 6 το πρωί να πρέπει να πάτε για δουλειά και να ξενυχτάτε ή να έχετε άρρωστο στο σπίτι (...) όταν κάποιος δεν πηγαίνει σχολείο και δεν παρακολουθεί την εκπαίδευση είναι δύσκολο μετά να έχεις μια επικοινωνία μαζί του και ένα δομημένο διάλογο».

Ο συνομιλητής μας δε φαίνεται αισιόδοξος: «είμαι επιφυλακτικός και λίγο απαισιόδοξος γιατί και οι ίδιοι δεν δείχνουν διάθεση να ενσωματωθούν (...) το θεωρούν περιττό, ειδικά με τους αθίγγανους που με το εμπόριο έχουν αποκτήσει μια οικονομική επιφάνεια, έχουν σπίτια, αυτοκίνητα που κυκλοφορούν (...) «τι μας λέτε εμάς, έχουμε το χρήμα, τι μας λέτε για μόρφωση, για κανόνες; Δεν μας ενδιαφέρει!» Όχι βέβαια σε απόλυτο βαθμό, αλλά υπάρχει αυτή η νοοτροπία».

6.5 Πολιτικές στήριξης από το Δήμο

Ο Αντιδήμαρχος λέει ότι για τους σκηνίτες «του ποταμιού» ο Δήμος «εξασφάλισε τη μεταφορά με ταξί». Επιπλέον αναφέρεται σε σειρά παρεμβάσεων: «εξασφαλίσουμε τη βοήθεια να είναι στοχευμένη, μέσα από την τράπεζα τροφίμων, μέσα από άλλες κοινωνικές υπηρεσίες, μέσω των προγραμμάτων της Περιφέρειας, βοηθήσαμε με

πρόγραμμα εργασίας (...) προσπάθεια για τον υλικό εξοπλισμό των μαθητών στα σχολεία (...) δεν σας κρύβω ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί βάζουν εκείνοι, προς τιμή τους, ένα ποσό στο κυλικείο και πληρώνουν εκείνοι για κάποια παιδιά που ξέρουνε και βοηθάνε».

7. Εκπρόσωπος κοινωνικών εταίρων

Η συνέντευξη έγινε με εκπρόσωπο του ΙΝΕ της ΓΣΕΕ. Το μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης περιστράφηκε γύρω από τα ΕΠΑΛ, τις ειδικότητές τους και τις προοπτικές απασχόλησης. Συνεπώς, δεν αποτελεί μέρος αυτού του παραδοτέου. Το ενδιαφέρον στη συνέντευξη βρίσκεται σε μια καλή χαρτογράφηση της υφιστάμενης κατάστασης της οικονομικής δραστηριότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και μια μικρή αναφορά στη μαθητική διαρροή.

7.1 Παραγωγική βάση

Ο συνομιλητής μας περιγράφει: *«Η περιφέρεια δεν στηρίζεται πλέον στη μεταποίηση. Η μεταποίηση έχει υποστεί πολύ μεγάλο πλήγμα εδώ και 20 χρόνια. Υπάρχουν θεσμοθετημένοι χώροι για την υποδοχή και φιλοξενία βιοτεχνιών και βιομηχανιών. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι η βιομηχανία στην περιοχή είναι ακμαία. Όσον αφορά την Αχαΐα, η Αχαΐα (...) στηρίζεται αρκετά στο δημόσιο και τις υπηρεσίες του, είτε αυτό λέγεται εκπαίδευση είτε υγεία (...) λόγω της τοποθεσίας αποτελεί κέντρο για τη μεταφορά και εμπόριο κάτι το οποίο δίνει μια σχετική οικονομική πνοή και δυνατότητες επαγγελματικής αποκατάστασης στην περιοχή. Άλλες εναλλακτικές για την Αχαΐα δε φαίνεται να έχουν μεγάλη δυναμική, όπως ο τουρισμός ή ο θεματικός τουρισμός. Αποτελούν πάντοτε μια προοπτική που δεν έχει αξιοποιηθεί τόσο ώστε να χαρακτηρίζει την περιοχή. Η Αιτωλοακαρνανία είναι περισσότερο αγροτική περιοχή, μεγαλύτερος Νομός της χώρας, περισσότερο πρωτογενής τομέας ως επί το πλείστον. Στην Ηλεία είναι ο πρωτογενής τομέας και ο τουρισμός (...) για το μέλλον φαίνεται η ενέργεια, η δυναμική εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στην περιοχή είτε εξόρυξης (...) είτε το λιμάνι της Πάτρας όπου προγραμματίζουν να κάνουν αποθηκευτικούς χώρους φυσικού αερίου (...) το τι ακριβώς θα γίνει κι αν αυτό στερήσει από κάποιον άλλο τομέα πρέπει να μελετηθεί (...) υπάρχει ο κυβερνητικός σχεδιασμός ο οποίος προωθεί την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, έχουν υπογραφεί συμβάσεις με εταιρείες (...) υπάρχει ο σχεδιασμός της Περιφέρειας, ο οποίος συντονίζεται με τον κυβερνητικό κι από εκεί και πέρα υπάρχουν οι τοπικοί παράμετροι, Δήμοι, οι οποίοι μπορούν να διατηρούν τις απόψεις τους (...) η δημιουργία μεγάλων αποθηκευτικών*

χώρων στο λιμάνι προϋποθέτει τη βελτίωση των σιδηροδρομικών γραμμών και του σιδηροδρομικού δικτύου (...) οδικούς άξονες έχουν γίνει, υπάρχει το κομμάτι της Ηλείας».

7.2 Το ΙΝΕ και η μαθητική διαρροή

Ο συνομιλητής μας λέει: «[η μαθητική διαρροή] μας απασχολεί (...) έχει απασχολήσει στο παρελθόν (..) με μια σειρά από θέματα που αφορούν τη μαθητική διαρροή (...) πώς αυτή μπορεί να καταγραφεί αξιόπιστα, να βρεθούν ενδεχόμενες αιτίες που τη δημιουργούν, να σχεδιαστούν ίσως μαζί με την Πολιτεία ή με τους ενδιαφερόμενους φορείς, συνδικάτα, υπουργείο, γονείς...».

Μέρος Β΄

Η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης

Η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (ΠΑΜΘ) είναι μια από τις 13 περιφέρειες της Ελλάδας. Βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο της χώρας. Περιλαμβάνει, επίσης, δύο μεγάλα νησιά του Θρακικού Πελάγους, τη Θάσο και τη Σαμοθράκη.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας ανέρχεται στους 608.182 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Πρωτεύουσα είναι η Κομοτηνή και μεγαλύτερη πόλη η Αλεξανδρούπολη. Αποτελεί την περιφέρεια με τη μεγαλύτερη παρουσία στρατού λόγω της γεινιάσής της με την Τουρκία. Σημαντική ιδιαιτερότητα της περιφέρειας αποτελεί η ύπαρξη συμπαγών κοινοτήτων Τουρκογενών, Πομάκων και μουσουλμάνων Ρομά. Οι τρεις κοινότητες αποτελούν τη μόνη αναγνωρισμένη μειονότητα της Ελλάδας. Ο αριθμός της υπολογίζεται μεταξύ 100.000 και 150.000 κατοίκων.

Για μια πλήρη αποτύπωση του στρατηγικού αναπτυξιακού προγραμματισμού της περιφέρειας κάποιος θα μπορούσε να συμβουλευτεί το :
<http://www.pamth.gov.gr/images/diavoulefsi/2016/ΣΧΕΔΙΟ%20ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ%20ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ%20ΠΑΜΘ.pdf>.

1. Ο Διευθυντής Β΄βάθμιας Εκπαίδευσης Ξάνθης

1.1 Χαρακτηριστικά μαθητικής διαρροής

Ο διευθυντής εκπαίδευσης υποστηρίζει: «ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών [που διαρρέουν] είναι μουσουλμάνοι οι οποίοι με την κρίση πολλοί γονείς φύγανε στο εξωτερικό ή πήρανε τα παιδιά, οπότε είχαμε διαρροή για αυτούς τους λόγους, ... ή τα παιδιά αναγκάστηκαν να βιοπορίσουν».

Ο συνομιλητής δε φαίνεται να συνδέει την παραβατική συμπεριφορά ή φαινόμενα bullying με τη μαθητική διαρροή: «περιστατικά bullying υπάρχουν, αλλά να εγκαταλείψουν το σχολείο από αυτό και μόνο δεν έχει φτάσει κάτι τέτοιο».

1.2 Μαθητική διαρροή και κοινωνία

Ο διευθυντής εκπαίδευσης αρχικά λέει ότι: «η κοινωνία γενικά (...) είναι μάλλον πιο αδιάφορη, περισσότερο [ευαισθητοποιημένοι είναι] ο διευθυντής, οι εκπαιδευτικοί, το σχολείο».

Στη συνέχεια, προσπαθώντας να προσδιορίσει χωρικά τις περιοχές που παρουσιάζουν μεγαλύτερο πρόβλημα μαθητικής διαρροής, ο συνομιλητής μας προσδιορίζει: «ένα άλλο φαινόμενο είναι ότι υπάρχει ένας συννοικισμός αρκετά μεγάλος αδιγγάνων εδώ κοντά στη Ξάνθη (...) εκεί είναι μέσα στην κουλτούρα τους ότι το σχολείο είναι κάτι το αδιάφορο και δεν χρειάζεται να πάνε». Πέρα από τον καταυλισμό, ο διευθυντής αναφέρεται και στην ορεινή Ξάνθη: «παλαιότερα, στην ορεινή Ξάνθη, τα παιδιά από κουλτούρα δε συνέχιζαν στο Γυμνάσιο (...) γιατί δεν είχαν τα εφόδια να συνεχίσουν οπότε πηγαίνανε για τέχνες (...) για αυτό τον λόγο, αργότερα, το εσπερινό Γυμνάσιο-Λύκειο, είχε μεγάλο ποσοστό από μουσουλμάνους γιατί μεγάλοι πια μένανε στην Ξάνθη ή πιο χαμηλά ... και πραγματικά υπήρχε αυτό το φαινόμενο».

Τέλος, ο διευθυντής β΄βάθμιας εκπαίδευσης αναφέρεται και στην έμφυλη διάσταση της μαθητικής διαρροής: «Στο Δροσερό, υπήρχαν προβλήματα και με τα κορίτσια».

Ως προς την πολιτική των επιδομάτων, ο συνομιλητής παρουσιάζει μεικτές ενδείξεις: «Στο Όλβιο είχε αποτελέσματα... σε εκείνη την περιοχή, γιατί το είχαν παλέψει, ήταν και η πρώτη φορά (...) εδώ στο Δροσερό είναι (...) η κουλτούρα τους».

1.3 Μαθητική διαρροή, εκπαιδευτική κοινότητα, κοινοτικές δομές

Ο διευθυντής υποστηρίζει: «η εκπαιδευτική κοινότητα το ακουμπάει [το φαινόμενο της μαθητικής διαρροής]... πρώτα από όλα από ενδιαφέρον για τα παιδιά, τα οποία εμφανίζουν μερικές φορές στο σχολείο και μετά σταματούν να εμφανίζονται (...) οι εκπαιδευτικοί είναι ευαισθητοποιημένοι (...) προσπαθούν να ξαναφέρουν τα παιδιά στο σχολείο».

Σχετικά με το πώς αντιδρά η εκπαιδευτική κοινότητα στους διαρρέοντες μαθητές, ο συνομιλητής εξηγεί: «υπάρχει μια διαδικασία (...) απευθυνόμαστε σε δομές και τώρα πια απευθυνόμαστε στον εισαγγελέα (...) υπάρχουν και κάποιοι που έχουμε μια διεύθυνση που δεν ξέρουμε αν ισχύει σίγουρα (...) οπότε ο εισαγγελέας θα πάει και θα τους καλέσει (...) οι γονείς που θα έχουν πάει θα ενημερωθούν ότι θα υπάρχει ένας έλεγχος για το θέμα». Ως προς την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας, υποστηρίζει: «έχω ακούσει ότι έχει αποτέλεσμα (...) στο Δροσερό ειδικά έχει πιάσει».

Ως επόμενο στάδιο, μετά τον εισαγγελέα, ο συνομιλητής αναφέρει τις υπηρεσίες των Δήμων: «το επόμενο στάδιο, μετά το σχολείο, θα ήταν από τον Δήμο, η τοπική κοινωνία, δηλαδή οι γονείς γιατί και οι γονείς αποτελούν την τυπική κοινωνία δεν ευαισθητοποιούνται εύκολα». Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στη μεταφορά μαθητών: «οι Δήμοι έχουν δομές και δομές μεταφοράς, γιατί ο Δήμος μπορεί να έχει ένα λεωφορείο (...) όπως στο Δροσερό αλλά και στην ορεινή Ξάνθη που παιδιά πρέπει να μεταφέρονται με το ταξί ή το λεωφορείο και μπορεί να χρειαστεί να περιμένουν στη στάση μια ώρα». Επιπλέον αναφέρεται στις κοινωνικές υπηρεσίες: «κοινωνικές δομές (κοινωνικούς λειτουργούς, πρόνοια) που να μπορεί να βλέπει τη λεπτομέρεια (...) να μπαίνει ο κοινωνικός λειτουργός και στην οικογένεια (...) οι κοινωνικές υπηρεσίες να είναι αυξημένες».

Αναφερόμενος ο συνομιλητής στην περίπτωση των καθηγητών που πρέπει να πάνε και σε ένα άλλο σχολείο για συμπλήρωση ωραρίου ή των αναπληρωτών εκπαιδευτικών και το πως αντιμετωπίζουν το γεγονός ότι μπορεί να τοποθετηθούν σε σχολεία με προβλήματα, υποστηρίζει: «οι εκπαιδευτικοί πάνε εκεί να συμπληρώσουν ωράριο, δεν το καλοδέχονται (...) αλλά δεν το θεωρούνε [και]

«εμπόλεμη ζώνη»! Όσον αφορά τους αναπληρωτές λέει: «το καλύτερο θα ήταν οι εκπαιδευτικοί να μένανε εκεί και δεύτερο χρόνο (...) η σταθερότητα δημιουργεί άλλο δεσμό».

2. Η διευθύντρια του Γυμνασίου

2.1 Το προφίλ της σχολικής μονάδας

Η διευθύντρια εξηγεί: «είναι τσιγγάνοι, μουσουλμάνοι εγκατεστημένοι σε αυτή την περιοχή (...) είναι περιχαρακωμένη σε νοητά και ουσιαστικά σύνορα (...) εδώ θα έπρεπε να είναι 600 παιδιά, μαθητές, είναι εγγεγραμμένοι 220, δεν μπορώ να σας πω ακριβώς γιατί έρχονται με μεταγραφή και φεύγουν οπότε είναι πάνω από 210 και κάτω από 220 (...) φοιτούν κανονικά 120, παρόντες είναι συνήθως 90 με 100 παιδιά εκ περιτροπής».

Επιπρόσθετα, η διευθύντρια εξηγεί ότι το σχολείο φιλοξενείται σε κτήρια του ΟΑΕΔ και η συγκατοίκηση είναι μερικές φορές προβληματική «πραξικοπηματικά μας παίρνουν αίθουσες».

Όσον αφορά το γνωστικό επίπεδο, η διευθύντρια λέει: «από γνωστικό επίπεδο, πάρα πολύ χάλια, πάρα πολύ χαμηλό το επίπεδο. Πέρυσι ζητήσαμε να γίνουν 15μελή τμήματα εδώ και απορρίφθηκε (...) για να λέμε την αλήθεια αν το κάναμε θα είχε το τμήμα 7 παιδιά... ναι, αλλά αυτό είναι το ιδανικό (...) εδώ πρέπει να είναι 7-8 παιδιά (...) στο Δημοτικό θα έπρεπε να είναι 3μελή ως 5μελή για να κάνουν δουλειά, δεν μπορούν να την κάνουν στο σπίτι τη δουλειά (...) ίσως φταίμε κι εμείς, δεν έχουμε δώσει στους πάνω από μας να κατανοήσουν το πρόβλημα».

2.2 Προβλήματα μαθητικής διαρροής

Ως προς τις αιτίες της μαθητικής διαρροής, η διευθύντρια λέει: « [είναι] τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινότητας αυτής, είναι οι πρακτικές της κοινότητας, οι στρατηγικές της κοινότητας (...) η κουλτούρα, το αξιακό σύστημα, ο γάμος παίζει ρόλο, όχι η μόρφωση! (...) αυτοί οι άνθρωποι αισθάνονται ότι απειλούνται από διαρροές μέσα από την κοινότητα, διγαμίες δηλαδή με άλλους, οπότε θέλουν από πολύ νωρίς να εξασφαλίσουν την ενδογαμία, για αυτό παντρεύονται πολύ νωρίς, 12χρονών, 13 χρονών παντρεύονται».

Η ίδια διατείνεται ότι το οικονομικό δεν είναι πρόβλημα για τα παιδιά που συχνάζουν στη σχολική μονάδα: «εγώ βλέπω ότι έχουν χρήματα, δεν έχουν οικονομικό

πρόβλημα (...) από το εμπόριο, είναι «παζαρτζήδες» (...) παίρνουν πολλά επιδόματα (...) βέβαια, είναι και μύθος λίγο, πολλά στερεότυπα που τους αδικούν».

Επιπλέον, αναδεικνύει τις εσωτερικές διαιρέσεις και διαφοροποιήσεις της συγκεκριμένης ομάδας: «εδώ είναι 5 φυλές, η μια από αυτές... είναι newers, δηλαδή ήρθαν σε ένα βράδυ εδώ στον οικισμό! Είναι αυτοί που είναι οι λούμπεν (...) οι οποίοι ταλαιπωρούν και τους υπόλοιπους».

2.3 Σχολική μονάδα και παραβατικότητα

Η διευθύντρια υποστηρίζει ότι δεν αντιμετωπίζει το σχολείο προβλήματα παραβατικότητας. Λέει συγκεκριμένα: «αυτά εδώ τα παιδιά (...) δεν έχει λείψει τίποτα σε κανέναν, κινητά, κτλ... δεν κλέβει κανένας. Οι συνάδελφοι αφήνουν τσάντες (...) δεν έχει σημειωθεί καμιά κλοπή».

Δηλώνει ότι φαινόμενα bullying δεν υπάρχουν. Βέβαια διευκρινίζει ότι οι όποιες διαφορές λύνονται με ξύλο: «δεν υπάρχει bullying (...) λύνουν τις διαφορές τους με το ξύλο! (...) μετά έρχονται εδώ (...) έχει τύχει να έρθουν κι οι οικογένειες εδώ (...) μετά το έλυσαν το πρόβλημα κάτω [στον καταυλισμό]!».

2.4 Σχολική μονάδα, γονείς και ευρύτερη κοινωνία

Ως προς τη σχέση σχολείου γονείς, η διευθύντρια εξηγεί: «δεν υπάρχει σύλλογος γονέων, προσπαθώ να φτιάξω, δε δίνουν 20 ευρώ για να φτιάξουν ένα σύλλογο, προσπαθώ να βρω χορηγούς (...) τώρα το έχω βάλει τελευταίο στη λίστα γιατί από τους χορηγούς ζητάμε άλλα, υπάρχουν άλλες προτεραιότητες (...)».

Για το αν οι γονείς έρχονται να ρωτήσουν για τα παιδιά τους στο σχολείο, υποστηρίζει: «οι μισοί από τους γονείς έρχονται, ενδιαφέρονται, ρωτάνε, οι άλλοι δεν... ούτε έχουν κίνητρο (...) αγαπούν τα παιδιά τους αλλά απλώς δεν ... (...) είναι κανονικά παιδάκια, είναι όπως όλα, είναι γενναϊόδωρα, είναι συναισθηματικά, λένε τα ψεματάκια τους...».

Ως προς την ευρύτερη κοινωνία, η διευθύντρια πιστεύει ότι δε στηρίζει: «Η τοπική κοινωνία δε βοηθά (...) προσπαθούσα να βρω τον Δήμαρχο, να συνεννοηθώ για να πάρουμε πίσω το οικόπεδο [ένα οικόπεδο πίσω από το σχολείο που προοριζόταν να

κτιστεί ένα νέο σχολείο]...δεν... με πολύ αγώνα, δηλαδή τηλέφωνα δεν σηκώνουν... τέλος πάντων. Κάποια στιγμή που κατάφερα να πω το πρόβλημα δεν είδα καμία βοήθεια, θα έλεγα ότι φάνηκε και παράξενο αυτό (...) η β'βάθμια το έχει αντιληφθεί, ο διευθυντής βοηθά πάρα πολύ (...) η σύμβουλος επίσης... αυτοί!».

2.5 Προοπτικές

Η διευθύντρια πιστεύει ότι δύο είναι τα απαραίτητα για τη βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης: «το ένα είναι η παιδεία. Τα παιδιά πρέπει να δουν τα οφέλη της, τι προκύπτει μέσα από αυτό (...) και το δεύτερο είναι να μπουν κάτω από το Νόμο όπως είμαστε όλοι μας (...) αν τον υποχρεώσει το κράτος να φέρει τα παιδιά του γιατί θα υποστεί τις συνέπειες του Νόμου θα τα φέρει. Δε λειτουργούν κάποια πράγματα στους ανθρώπους αυτούς και νομίζω ότι είναι πολιτικά τα αίτια. Εκμεταλλεύονται την ψήφο τους (...) τους καλεί ο εισαγγελέας και πληρώνουν πρόστιμο. Αυτό έφερε κάποια παιδιά στο σχολείο αλλά δε λειτουργεί για όλους. Δηλαδή, πρέπει να έρθει κοινωνικός λειτουργός, να καταγράψει τους ανθρώπους εδώ, ποιοι δεν έρχονται στο σχολείο (...). Μας ήρθε νομοθεσία πέρυσι ότι τα παίρνουν... το παιδί και το πάνε σε ίδρυμα... μα δεν εφαρμόζεται κάτι (...) [βέβαια] δεν είμαι υπέρ αυτού, είναι απάνθρωπο να του πάρεις το παιδί, αλλά να τον απειλήσεις και του το παίρνεις για μια μέρα, μπορεί να λειτουργήσει».

Επίσης, εστιάζει στις υποδομές: «φέτος βάλαμε προβολείς και υπολογιστές σε όλες τις τάξεις γιατί χρειάζονται αυτά τα παιδιά να βλέπουν... όμως εγώ με τα υπάρχοντα τμήματα θα ήθελα άλλες 4-5 αίθουσες, να κάνουνε εργαστήριο φυσικής, να κάνουμε αίθουσα ιστορίας, τεχνολογίας, μουσικής... δεν μπορούν αυτά τα παιδιά... δηλαδή πώς να μεταφέρει ο τεχνολόγος τα εργαλεία του από αίθουσα σε αίθουσα, θα γίνει κανένα ατύχημα, ούτε η μουσικός τα όργανα (...) αυτά είναι από παλαιότερη χορηγία! (...) τα παιδάκια είναι καλά παιδάκια αλλά έχουν άλλο ταμπεραμέντο, είναι λίγο του χορευτικού κλάδου (...) με κάποιον τρόπο πρέπει να τους αποσπάς την προσοχή... δεν υπάρχει γυμναστήριο, βγαίνουν στο κρύο, στη βροχή... χρειάζονται πράγματα».

3. Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου

Δύο εκπαιδευτικοί (γυναίκες) του σχολείου έδωσαν συνέντευξη για το θέμα της μαθητικής διαρροή.

3.1 Το σχολείο

Η μια καθηγήτρια μας πληροφορεί: «το σχολείο ιδρύθηκε το 2006. Εγώ από το 2008 ως το 2010... ήμασταν εκεί (στο Δημοτικό), απογευματινή βάρδια μετά το Δημοτικό (...) οι συνθήκες ήταν αυτό που είδατε και κάτι χειρότερο (...) μετά τις 5, είχε σκοτεινιάσει και η κατάσταση ήταν τρομακτική (...) θυμάμαι ότι πάρα πολύ γονείς ερχόντουσαν και παίρναν τα κορίτσια κατά τις 4.30 με 5 από το σχολείο για να μην μείνουν μέσα στο σκοτάδι και γυρίσουν μόνα τους στο σπίτι (...) το γεγονός ότι ήρθαμε εδώ το 2011 άλλαξε πολύ την εικόνα του σχολείου και άλλαξε και η εικόνα των παιδιών. Αλλάξαν την εμφάνισή τους! Αισθάνθηκαν ότι βγαίνουν από τον μαχαλά...». Συνεχίζει: «στην Α' Γυμνασίου έχουμε 6 τμήματα, στη Β' Γυμνασίου 2 και στη Γ' Γυμνασίου 1 τμήμα.

3.2 Οι αιτίες της μαθητικής διαρροής

Η μια εκπαιδευτικός λέει: «(...) είναι η οικογένεια, ούτως ή άλλως δεν έχουν σε υπόληψη το σχολείο, τα στέλνουν γιατί πρέπει να τα στείλουν, όσοι μπορούν, οι περισσότεροι μετά τα παίρνουν για να πάνε να δουλέψουν, φεύγουν στο εξωτερικό δεν τους ενδιαφέρουν αν θα τελειώσουν το σχολείο ή όχι (...) είναι και η κουλτούρα τους που παντρεύονται μικρά (...) κάποιοι γονείς ενδιαφέρονται... τα στέλνουν στο σχολείο (...) είναι και το πόσο το θέλει και το παιδί». Η δεύτερη εκπαιδευτικός συμπληρώνει: «και είναι πιο έντονο το φαινόμενο της διαρροής στα κορίτσια, γιατί πιο εύκολα θα κρατήσει μια οικογένεια το κορίτσι για να κρατήσει τα μικρά αδέρφια και θα αφήσει το γιό να τελειώσει το Γυμνάσιο να βρει μια δουλειά στο Δήμο (...) ή θα παντρευτεί πιο γρήγορα... γενικώς για την κόρη δεν υπάρχει το όνειρο μιας επαγγελματικής αποκατάστασης ούτε καν στον τομέα της κομμωτικής, αισθητικής έστω ως καθαρίστρια... μένουν στο σπίτι». Η πρώτη καθηγήτρια επεμβαίνει για να συμπληρώσει: «και το ίδιο το κορίτσι αν το ρωτήσεις «να πας να σπουδάσεις, να

δουλέψεις»... «όχι κυρία, εγώ κορόιδο δεν είμαι»... εμείς δεν δουλεύουμε, οι άνδρες δουλεύουν». Η δεύτερη καθηγήτρια επαυξάνει: «...και ίσως να θεωρείται και λίγο υποτιμητικό για το κορίτσι να βγει έξω και υπάρχει και ο φόβος του άγνωστου, δηλαδή να φύγει να σπουδάσει κάπου αλλού είναι τεράστιο ταμπού για την κοινωνία τους (...) ακόμα κι εμάς που σπουδάσαμε και τους έχουμε περιγράψει τη φοιτητική ζωή μας τους φαίνεται αδιανόητο ότι φύγαμε από το σπίτι και μείναμε μόνες μας (...) είναι ντροπιαστικό για μια γυναίκα» (...) εδώ δε βγαίνουμε από τον μαχαλά, το Δροσερό». Η ίδια καθηγήτρια αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα μαθήτριας, με απογοήτευση: «έχει συμβεί, πολλές φορές, να έχουμε εκπλαγεί δυσάρεστα, δηλαδή έχουμε μια καλή μαθήτρια που την έχουμε από την Α΄ Γυμνασίου, την προφυλάσσαμε, την προσέχαμε... για να διαμορφώσουμε ένα καλό περιβάλλον για τα κορίτσια του σχολείου, για να μην αισθάνονται ότι δέχονται απειλές από αγόρια ή οτιδήποτε άλλο... και της μιλάμε, της λέμε του χρόνου θα πας στο Λύκειο, κτλ, και σε ένα σαββατοκύριακο μέσα κλέβεται, αρραβωνιάζεται, παντρεύεται και τελειώνει εν μια νυκτί!».

Η πρώτη καθηγήτρια συμπληρώνει ως προς τη μαθητική διαρροή: «κι εγώ στο ζήτημα της διαρροής έχω να προσθέσω ότι τα τελευταία χρόνια έχουμε δεχθεί πολύ μεγάλο πλήγμα από τη μετανάστευση στη Γερμανία και την Ολλανδία (...) φεύγουν πάρα πολλές οικογένειες. Στην ουσία, δε φεύγουν ουσιαστικά για να μετοικήσουν εκεί, φεύγουν για 2-3 μήνες, κάνουν μια πρόχειρη δουλειά, δε φροντίζουν να στείλουν τα παιδιά σε ένα σχολείο, με συνέπεια τα παιδιά να χάνουν χρονιές, να μένουν από απουσίες, να αποσυντονίζονται τελείως».

3.3 Οι εκπαιδευτικοί και το σχολείο

Το σχολείο αυτό είναι ιδιαίτερο για τους εκπαιδευτικούς που πρωτο-έρχονται και οι οποίοι δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι. Ενδεικτικός είναι ο διάλογος μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών του σχολείου:

- «είναι ένα σχολείο για τον εκπαιδευτικό που έρχεται εδώ... οι συνθήκες είναι ιδιαίτερες, τα παιδιά θορυβώδη, επιθετικά...»
- «... δεν καταλαβαίνουν αυτά που λες και τα παρεξηγούν...»

- «... δημιουργούνται πολύ συχνά παρεξηγήσεις, είναι πάρα πολύ εύθικτα και στην αρχή σε αντιμετωπίζουν με μια τεράστια καχυποψία (...) θεωρώντας ότι μετά από τόσα χρόνια υπάρχει μια εμπιστοσύνη μεταξύ τους... [οι σταθερότητα των εκπαιδευτικών στο σχολείο] βοηθάει πάρα πολύ...»
- «εδώ δεν προσπαθούμε να τους κάνουμε επιστήμονες, πρώτα να τα κοινωνικοποιήσουμε... πρωτίστως να κοινωνικοποιηθούν... να μάθουν να συμβιώνουν με τους ανθρώπους έξω...»
- «...και να είναι λειτουργικοί, να πάνε σε μια τράπεζα, σε μια υπηρεσία, σε ένα ΚΕΠ, σε οτιδήποτε...»
- «... στους καθηγητές που είμαστε εδώ πολλά χρόνια συμπεριφέρονται και οι ίδιοι διαφορετικά...»
- «... με τους καινούργιους καθηγητές είναι επιθετικά, δεν ξέρουν πως να τους αντιμετωπίσουν...»
- «... [τα παιδιά] δεν μένουν, πολύ λίγα φτάνουν στο τέλος, προσπαθούμε να μην μένουν, προσπαθούμε να είμαστε επιεικείς, έχουμε προσαρμόσει τα θέματα των εξετάσεων στο επίπεδό τους (...) άλλες φορές ρωτάνε τα παιδιά «κυρία τι βαθμό μου έβαλες» εκείνο που λένε είναι μικρότερο από αυτό που τους έχουμε βάλει...»
- «... πάντως αν αυτά τα παιδιά πήγαιναν σε άλλο σχολείο μέσα στην πόλη, από την 1^η βδομάδα θα ήταν χαμένα (...) δεν είναι το επίπεδο τέτοιο, δεν θα μπορούσαν (...) και θα υπάρξει και ρατσισμός»
- «... [πάντως] έχει και τα καλά του, γιατί ο ρόλος του καθηγητή στα άλλα σχολεία έχει απομυθοποιηθεί ενώ εδώ ακόμα είναι ο φορέας της γνώσης, θα φέρει το καινούργιο, το διαφορετικό, δηλαδή πολλές φορές στα μάτια των παιδιών είμαστε οι παντογνώστες, βγάζουν θαυμασμό, έστω κάποια παιδιά...».
- «... και γενικώς τα παιδιά είναι πολύ έντονα στην εκδήλωση των συναισθημάτων τους, όπως θα δείξουν τη δυσαρέσκειά τους έτσι θα δείξουν και την αγάπη τους, την χαρά τους (...) είναι αληθινά! Αισθάνεσαι ότι προσφέρεις εργασία...».

3.4 Σχολείο και γονείς

Η μια καθηγήτρια υποστηρίζει: «δεν πολυ-έρχονται (...) [για το σύλλογο γονέων] και φέτος η διευθύντρια βρήκε και χρήματα για να γίνει το καταστατικό αλλά δεν κινήθηκε η διαδικασία από τη μεριά τους (...) κι όταν έρχονται για τα παιδιά τους, κάποιοι αποδέχονται ότι θα τους πούμε, κάποιοι όμως αντιδρούν και λένε όχι, εσείς φταίτε, το παιδί μου είναι καλό!». Η δεύτερη καθηγήτρια προσθέτει: «κάποιοι γονείς είναι πιο αντιδραστικοί από τα παιδιά! ! Βέβαια εγώ κρίνοντας με το πώς ήταν η κατάσταση το 2008, θεωρώ ότι έχει βελτιωθεί πάρα πολύ σε αυτόν τον τομέα. Τότε ήταν αδιανόητο να έρθει κάποιος γονιός να μιλήσει μαζί μας... κι αυτό οφείλεται στο ότι έστω κάποιοι γονείς, ναι μεν απαξιώνουν το σχολείο αλλά κάποιοι γονείς έχουν βγάλει το Δημοτικό... το Γυμνάσιο... και είναι η επόμενη γενιά (...) ήδη δηλαδή στη δεκαετία έχει φανεί μια βελτίωση».

3.5 Σχολείο, γνώση, κοινωνικοποίηση

Η μια καθηγήτρια λέει για το γνωστικό επίπεδο των μαθητών: «πολύ χαμηλό το επίπεδο, πάρα πολύ χαμηλό, ως ένα βαθμό δικαιολογημένα, λαμβάνοντας υπόψη ότι για κάποιους η μητρική γλώσσα είναι τα τσιγγάνικα, για άλλους τα τούρκικα (...) είναι πολύ μεγάλο ζήτημα η γλώσσα και στην Α΄ Γυμνασίου κάνουμε συλλαβισμό... και στη Β΄ Γυμνασίου». Η άλλη καθηγήτρια λέει: «...λες κι έρχονται πρώτη φορά και σίγουρα έχει γίνει δουλειά στο Δημοτικό τόσα χρόνια...». Η πρώτη καθηγήτρια συμπληρώνει: «εγώ θεωρώ, λυπάμαι που το λέω, ότι η επιρροή είναι πολύ μικρή, για 6 ώρες που περνούν τα παιδιά στο σχολείο σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες ώρες που τα ερεθίσματα είναι διαφορετικά».

Παρόλα αυτά, η συμμετοχή στο σχολείο έχει και κάποια θετικά, όπως είναι η κοινωνικοποίηση: «δε μαθαίνουνε (...) όσο τα κρατάμε [όμως] στο σχολείο τα κοινωνικοποιούμε (...) αλλιώς είναι στον δρόμο (...) κυκλοφορούν παιδιά αδέσποτα, χωρίς καμία επιτήρηση, χωρίς καμία μέριμνα». Για να προσθέσει η δεύτερη εκπαιδευτικός: «εμείς εδώ στο Γυμνάσιο ασχολιόμαστε με μια πολύ μικρή ομάδα παιδιών που υπάρχουν στο Δροσερό, δηλαδή τα περισσότερα παιδιά δεν θα έρθουν

ποτέ στο Γυμνάσιο, κάποια δεν θα πάνε ούτε καν στο Δημοτικό (...) ασχολιόμαστε ουσιαστικά με την κοινωνική ελίτ!».

3.6 Προοπτικές

Οι δύο καθηγήτριες δεν είναι αισιόδοξες. Εκείνο που τονίζουν, όπως και η διευθύντρια, είναι ότι πρέπει να εφαρμόζεται ο Νόμος! Στη συνέχεια, εξηγούν ότι το βασικό κίνητρο για να έρχονται στο σχολείο είναι τα επιδόματα, κατά τα άλλα: «δεν θέλουν να δουλέψουν, τα κορίτσια ειδικά (...) [ένα κορίτσι] πολύ έξυπνο, θέλει να παντρευτεί, ο μπαμπάς της το στέλνει ακόμα, «πόσα χρόνια;» στην Α' Γυμνασίου και λέει «όχι κυρία, εγώ κορόιδο δεν είμαι»... και έχει μυαλό και θα μπορούσε να πάει μπροστά...». Η δεύτερη εκπαιδευτικός συμπληρώνει: «δεν υπάρχει η αξία της μόρφωσης, η πίστη σε κάτι μακροπρόθεσμο στην κοινωνία τους, έχουν μάθει να λειτουργούν έτσι (...) δεν επενδύουν σε κάτι». Ως προς τη σημασία των προτύπων, αν και υπάρχουν δεν φαίνεται να επιδρούν στο βαθμό που συνήθως οι σπάνιες περιπτώσεις που επενδύουν στην εκπαίδευση στη συνέχεια φεύγουν από το Δροσερό και στέλνουν τα παιδιά τους σε άλλα σχολεία, χαρακτηριστικά: «...υπάρχει ένας αντιδήμαρχος, υπάρχουν κάποιοι που μορφώθηκαν (...) υπάρχει ο άνθρωπος που είναι νηπιαγωγός, ένας άλλος δάσκαλος, τις κόρες του όμως τις πάει σε άλλο σχολείο».

4. Οι μαθητές του σχολείου

4.1 Το σχολείο, οι καθηγητές και οι μαθητές

Οι μαθητές δείχνουν ευχαριστημένοι από το σχολείο και τους καθηγητές τους, μια μαθήτρια υποστηρίζει: *«είμαστε ευχαριστημένοι από όλους τους δασκάλους και καθηγητές, τα μαθήματα είναι...ευχαριστημένα... δεν βάζουνε και πολύ δύσκολα, εντάξει, μπορούμε να βγάλουμε πέρα με τα μαθήματα, μέχρι τώρα είμαστε πολύ καλά».*

Μια μαθήτρια που έχει έρθει από ένα σχολείο από τον Πειραιά και μπορεί να συγκρίνει αναφέρει: *«καμιά σχέση! Στον Πειραιά είναι καλύτερα, τα παιδιά είναι πιο μορφωμένα, πιο λογικά, ξέρουνε... εκεί πέρα... οι δάσκαλοι είναι πιο αυστηροί, βλέπουν τα πράγματα πιο... όχι ότι φταίνε εδώ οι καθηγητές αλλά απλά τα παιδιά δεν σκέφτονται... δεν έχουν τις γνώσεις που είχαν οι συμμαθητές στο σχολείο, για αυτό συμπεριφέρονται πιο... οργανωμένα (...) η αλήθεια είναι ότι στο άλλο σχολείο, σου έβαζαν κάθε μέρα δουλειά, δηλαδή για το σπίτι, πολλά διαγωνίσματα, πολλά τεστάκια, ήταν πιο αυστηροί οι καθηγητές. Ενώ εδώ πέρα ότι κάνεις, το κάνεις καλά!».*

Έχει ενδιαφέρον ότι, όταν τους ρωτάς, αν θέλουν κάτι επιπλέον ή κάτι για να βελτιωθεί το σχολείο τους δεν αναφέρουν κάτι, ενώ έχουν την τάση να υποστηρίξουν τους καθηγητές τους! Χαρακτηριστικά μια μαθήτρια λέει: *«τίποτα! μας αρέσει!»* Ένας μαθητής λέει: *«δεν έχουμε κανένα πρόβλημα, οι καθηγητές μας είναι καλοί!».*

4.2 Οι μαθητές και η μαθητική διαρροή

Οι μαθητές εξηγούν το ότι πολλοί συμμαθητές τους διακόπτουν τη φοίτηση με διαφορετικούς τρόπους. Ένας μαθητής λέει: *«μπορεί να έχουνε οικογενειακά προβλήματα».* Μια μαθήτρια λέει: *«μπορεί να έχουν παντρευτεί!».* Μια άλλη μαθήτρια υποστηρίζει: *«άλλοι παντρεύτηκαν, άλλοι πήγαν για δουλειά, άλλοι πήγαν εξωτερικό, Γερμανία».* Η μια μαθήτρια διευκρινίζει: *«η οικογένεια θεωρεί πιο λογικό τα αγόρια να συνεχίσουν το σχολείο».*

5. Εκπρόσωπος κοινωνικών εταίρων

Ο εκπρόσωπος των κοινωνικών εταίρων (INE-ΓΣΕΕ) στη συνέντευξή του εστιάζει ιδιαίτερα στα ΕΠΑΛ και τη μαθητεία. Αντικείμενα που δεν αποτελούν αντικείμενο του παρόντος παραδοτέου. Παρόλα αυτά, η γενική τοποθέτησή του έχει ενδιαφέρον και για το παρόν παραδοτέο.

5.1 Για τη μαθητική διαρροή

Για τη μαθητική διαρροή συνολικά υποστηρίζει: *“τα ποσοστά διαρροής είναι αυξημένα γιατί υπάρχουν και ειδικές πληθυσμιακές ομάδες, πληθυσμιακές ομάδες όχι μόνο αυτές που χαρακτηρίζονται ως μειονοτικές (...) αλλά και οι άνθρωποι που ζουν στο περιθώριο που είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι και λόγω κοινωνικών συνθηκών αλλά και απομακρυσμένοι γεωγραφικά (...), δηλαδή ο Νομός Ξάνθης αποτελεί ένα μωσαϊκό αποκλεισμένων (...) και σίγουρα αυτές οι ομάδες έχουν πρόβλημα πρόσβασης στην εκπαίδευση, δυσκολίες καταρχήν ξεκινάνε και στη συνέχεια εγκαταλείπουνε ακόμα και την υποχρεωτική εκπαίδευση (...) ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων πρέπει να είναι σημαντικός, είναι σημαντικός και θα έπρεπε να δουλέψουμε ώστε να τον τονώσουμε ακόμα περισσότερο”.*

Ο εκπρόσωπος του INE-ΓΣΕΕ παρατηρεί ότι η κοινωνία δεν έχει δραστηριοποιηθεί όσο θα έπρεπε και για αυτό υποστηρίζει: *«το πρώτο πράγμα είναι να [το] αναδειχθεί ως πρόβλημα, μετά ισχυρή συζήτηση, διαβούλευση πάνω σε αυτά τα θέματα και δουλειά πολύ... συγκεκριμένα, με ειδικούς επιστήμονες που θα μπορούν να επισκεφτούν τις οικογένειες, να μάθουν τα προβλήματα (...) σε θεσμικό επίπεδο, η κεντρική πολιτική θα πρέπει να έχει μια συνέχεια, να μη λειτουργεί αποσπασματικά όπως στη μαθητεία».*

Μέρος Γ΄

Η περιφέρεια Αττικής

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί μια από τις 13 περιφέρειες της Ελλάδας με έδρα την Αθήνα. Βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της Στερεάς Ελλάδας και καλύπτει περίπου 3.808 τετραγωνικά χλμ. Εκτός από τη χερσόνησο της Αττικής περιλαμβάνεται μικρό κομμάτι της Πελοποννήσου και τα νησιά του Αργοσαρωνικού μαζί με τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα. Πάνω από 3.750.000 κατοίκους στην περιφέρεια με το 95% στην περιοχή της Αθήνας.

Η περιφέρεια παράγει το 38% του ΑΕΠ της χώρας, εκ των οποίων το 3.2% του πρωτογενή τομέα, το 38% της μεταποίησης και το 41% των υπηρεσιών. Έχει το 3^ο μεγαλύτερο κατά κεφαλή προϊόν στην Ελλάδα μετά τις περιφέρειες Στερεά Ελλάδα και Νότιο Αιγαίο.

Για μια αναλυτικότερη παρουσίαση του στρατηγικού σχεδιασμού της περιφέρειας:

http://www.patt.gov.gr/site/big_files/161010_stratigikos_sxediasmos.pdf.

1. Η Διευθύντρια εκπαίδευσης Α' Αθήνας

1.1 Προφίλ περιοχής – γενικής εικόνα μαθητικής διαρροής

Η διευθύντρια εκπαίδευσης παρουσίασε το προφίλ της περιφέρειάς της ως εξής: «196 σχολεία, Γυμνάσια και Λύκεια, η μεγαλύτερη της Ελλάδας (...) η οριοθέτηση είναι από την Ηλιούπολη, δεν είναι μόνο σχολεία του Δήμου Αθηναίων είναι και όμορων δήμων, Καρέα, Υμηττός, Καισαριανή, Ψυχικό, δηλαδή μέχρι την Ηλιούπολη, Ζωγράφου και μετά εκτείνεται μέχρι τη Νέα Φιλαδέλφεια, Γαλάτσι και πιάνουμε από Κάτω Πατήσια, όλο το Κέντρο, Παγκράτι, Κουκάκι, Θησείο, Πετράλωνα (...) και επτά ιδιωτικά» (...) 17 ΕΠΑΛ, 7 ΕΚ».

Η διευθύντρια συνεχίζει σχετικά με τους πρόσφυγες εξηγώντας αναλυτικά όλη την ιστορία από το 2016 και μετά: «υπάρχει μια εισροή και μια εκροή, αυτός ο πληθυσμός δεν είναι μόνιμος εδώ (...) οι περισσότεροι θέλουν να γλυτώσουν, να φύγουν, έρχονται εδώ (...) και μετά να διοχετευτούν στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης (...). Εμάς δε μας απασχολεί αυτό, εμείς θέλουμε αυτά τα παιδιά να είναι εδώ στο σχολείο (...) το 2016, ιδρύσαμε την πρώτη ΔΥΕΠ, δηλαδή ήταν μια δομή μόνο για τα προσφυγόπουλα τα οποία δε γνώριζαν την ελληνική γλώσσα, καθόλου (...) και κάναμε πάρα πολλές συσκέψεις στην Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής σε σχέση και με τις δομές τις άλλες, δηλαδή στην Α' Αθήνας ανήκει ο Ελαιώνας (...) εκεί υπήρχαν οι δομές... άτυπη εκπαίδευση (...) μετά όμως αυτό σχηματοποιήθηκε και κάναμε την 1^η ΔΥΕΠ (...) σε σχολείο, το 66 Γυμνάσιο (...) δε θέλανε οι Έλληνες γονείς, ορισμένοι εν πάση περιπτώσει, αυτοί που παρίσταντο, να έρθουν τα παιδιά ούτε το απόγευμα (...) 4.30 ώρες κάθησα και με τον κο Παντή, κάποια στιγμή άνοιξε η πόρτα και βγήκαν τα παιδάκια που ήταν μέσα στο λεωφορείο, υπό καύσωνα, ...η συγκλονιστικότερη στιγμή (...) ήταν όταν άνοιξε η πόρτα και περνάγανε τα παιδάκια να πάνε στο σχολείο (...) ήταν συγκλονιστικό!».

Στην ερώτηση σχετικά με τους εκπαιδευτικούς που ανέλαβαν την εκπαίδευση των προσφυγόπουλων μας είπε: «είχαμε κάνει τότε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος είτε για τη συμπλήρωση ωραρίου είτε άλλοι θέλαν να πάνε εκεί να δουλέψουν και πήγανε (...)».

Σχετικά με το αποτέλεσμα που επιτεύχθηκε, υποστηρίζει: «το αποτέλεσμα: άλλα παιδιά μέινανε και άλλα παιδιά φύγανε (...) άλλα παιδιά πηγαίνανε, άλλα παιδιά έρχονταν, πάντως λειτούργησε η ΔΥΕΠ σε μεγάλο ποσοστό (...) πήρανε και ένα πτυχιάκι, έτσι βασικό. Την επόμενη χρονιά Μάιο-Ιούνιο μας ρώτησε το Υπουργείο Παιδείας αν θέλαμε να συντηρήσουμε αυτή τη ΔΥΕΠ σε αυτό το σχολείο και την επόμενη χρονιά και είπαμε όχι, και το είπα μετά λόγου γνώσεως, εγώ, γιατί από τότε αποφασίσαμε ότι τα παιδιά αυτά θα πάνε σε ελληνικό σχολείο κι από τότε είναι μέσα διασπαρμένα στις τάξεις. Δεν είναι εύκολο λόγω γλώσσας, όμως ευτυχώς δημιουργήθηκαν οι τάξεις υποδοχής, πέρυσι είχαμε 14. Τί σημαίνει τάξεις υποδοχής; Σημαίνει ότι στα σχολεία όπου είναι αρκετά παιδιά και βέβαια με τη θέληση του συλλόγου διδασκόντων και της διεύθυνσης προτείναμε στο Υπουργείο μια τάξη υποδοχής όπου εκεί διδάσκεται η ελληνική γλώσσα, 3 ώρες κάθε μέρα (...) με ειδική ποσόστωση του Υπουργείου, νομίζω ΕΣΠΑ (...) φιλόλογοι, αυτό βοήθησε πάρα πολύ γιατί στα υπόλοιπα μαθήματα, τα παιδιά είχαν διασπαρεί στις υπόλοιπες τάξεις (...) υπήρχε και μια προδιαγραφή όπου έπρεπε να υπάρχουν από 7 έως 17 παιδιά για να γίνει μια τάξη υποδοχής. Συνήθως, είχαμε δώσει οδηγία στους διευθυντές (...) να είναι αρκετά τα παιδιά, να μην είναι 7 και μετά φύγουνε και μετά μπαίνουν άλλα θέματα εργασιακών, κτλ (...) φέτος έχουμε 22 [τάξεις υποδοχής] περίπου (...) σε γυμνάσια και λύκεια».

Η διευθύντρια εστιάζει στο πρόβλημα των ασυνόδευτων προσφυγόπουλων: «πάρα πολλά από αυτά τα παιδιά είναι ασυνόδευτα, στα γυμνάσια είναι ασυνόδευτα... μου είχαν αναφέρει 2 διευθυντές πέρυσι ότι 2-3 κορίτσια εξαφανίστηκαν, κανένας δεν ξέρει τι απέγιναν».

Ολοκληρώνοντας την περιγραφή για τη σχολική διαρροή διατείνεται: «η σχολική διαρροή για τα γυμνάσια προέρχεται κυρίως από αυτές τις ομάδες πληθυσμού, λίγα παιδιά σταματούν το σχολείο... ελληνόπουλα, για άλλο λόγο, οι πιο φτωχές οικογένειες... που δεν στηρίζονται από το σπίτι τους, η μητέρα δουλεύει ή είναι εξαφανισμένη, ο πατέρας τα έχει εγκαταλείψει.... Αυτά τα παιδιά είτε διακόπτουν, σε μικρό ποσοστό βέβαια, είτε κάνουν πολλές απουσίες».

Κάνοντας ένα απολογισμό για την αποτελεσματικότητα της υποδοχής των μεταναστών συνοψίζει: «δύο σκέλη, το πρώτο έχει να κάνει με το ότι οι φιλόλογοι

που έκαναν αίτηση να πάνε είχαν ανάγκη από δουλειά λόγω αδιοριστίας, πρέπει να το πω, το δεύτερο στοιχείο, είχανε κάνει κάτι σεμινάριο θυμάμαι (...). Η γλώσσα επικοινωνίας ήταν η αγγλική, βέβαια οι συνάδελφοι μπήκαν μέσα στις τάξεις... ξεκινήσαν με τα ελληνικά... το μεγαλύτερο σχολείο είναι το διάλειμμα που έρχονταν σε επαφή τα παιδιά μεταξύ τους (...) επίσης θέλω να επισημάνω, είναι προς τιμή των συναδέλφων μου, πάρα πολλές καθηγήτριες, και καθηγητές στα σχολεία, στο κενό τους, πρωτοβουλιικά (...) έπαιρναν όσα παιδιά ήθελαν και τους έκαναν τα ελληνικά (...) Βέβαια, υπάρχουν δυσκολίες (...) και 3 ώρες την ημέρα μέσα από το φόρτο που τα παιδιά δεν καταλαβαίνουν ούτε τα μισά από τα ελληνικά, υπάρχουν δυσκολίες, πολλά παιδιά εγκατέλειψαν, δηλαδή δεν είναι λευμένο αυτό ακόμα αλλά πιστεύω ότι οι τάξεις υποδοχής προσφέρουν, δεν είναι γκετοποίηση είναι φροντιστηριακό μάθημα, ας το πούμε έτσι».

Σχετικά με τους Ρομά, η συνομιλήτριά μας υποστηρίζει: «Ρομά λίγους, δεν είναι χαρακτηριστικό της διεύθυνσης. Οι Ρομά που έρχονται σε μας δεν είναι... δεν αποτελούν μεγάλο ποσοστό, είναι λίγοι, δεν μπορώ να πω ότι υπάρχει ιδιαίτερο πρόβλημα με αυτούς».

Ένα άλλο σημείο στο οποίο εστίασε η συνομιλήτρια είναι η μεγάλη αύξηση των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες, υποστηρίζει: «πάρα πολύ έχει αυξηθεί ο αριθμός των αιτήσεων των παιδιών που θέλουν να εξεταστούν προφορικά, ας το πούμε έτσι, ή παρουσιάζουν συναισθηματικές διαταραχές (...). Θα σας απαντήσω διαφορετικά! Οι υποψήφιοι της Α' Αθήνας για τις πανελλήνιες εξετάσεις είναι 6.057 μαθητές + 462 άτομα τα οποία θα εξεταστούν προφορικά. Κάθε χρόνο από το 2016 και μετά, που είμαι εγώ, ανεβαίνει πάρα πολύ αυτό το ποσοστό (...) είτε τα παλιότερα χρόνια δεν τα κοιτάγανε οι γονείς, έτσι; ... πάντως έχει προβληματιστεί και το Υπουργείο Παιδείας και εμείς εδώ στη διεύθυνση για το πόσο έχει αυξηθεί αυτό το ποσοστό διαγνωσμένων παθήσεων που αφορά στις μαθησιακές δυσκολίες (...) μέσα από την πείρα μου, μέσα στην τάξη έχω δει παιδιά που μια χαρά θα μπορούσαν να εξεταστούν και γραπτά (...) απλά ο γονιός πιέζει (...) δεν μπορώ να πω, δεν μπορώ να πάρω την ευθύνη (...) υπάρχει ένα θέμα εδώ πέρα, δεν ξέρω πώς μπορεί να λυθεί...».

Τέλος, σχετικά με τη διαδικασία εγγραφής των μαθητών διευκρινίζει: «στην Α' Γυμνασίου τα παιδιά γράφονται από τα δημοτικά, υπάρχει χωροταξική κατανομή (...)

οι εγγραφές γίνονται τον Ιούνιο. Τον Σεπτέμβριο γίνονται οι μετεγγραφές (...) κατά τη διάρκεια της χρονιάς μπορεί να γίνει επανεγγραφή μαθητών, δηλαδή είχε διακόψει κάποτε και μπορεί να φοιτήσει (...) υπάρχουν περιπτώσεις που έρχονται από το εξωτερικό, στα μέσα της χρονιάς, προβλέπεται με τα απαραίτητα δικαιολογητικά, έτσι, και βέβαια αν έχει φοιτήσει σε ξένο ή ελληνικό σχολείο (...) γενικά για σοβαρούς λόγους «ναι».

1.2 Σχολείο και τοπική κοινωνία

Ως προς το κοινωνικο-οικονομικό προφίλ σημειώνει: Η Αθήνα αποτυπώνει ένα μικρόκοσμο όσον αφορά τις κοινωνικές τάξεις, δηλαδή έχουμε το Κολωνάκι, το Μαράσλειο, το 26^ο (...) έχουμε και τα Κάτω Πατήσια που έχουμε πάρα πολλούς μετανάστες και πρόσφυγες (...) μια ποικιλία ποιοτική στα σχολεία και στις οικογένειες(...).

Αναφορικά με το κύμα προσφύγων αναφέρει: «το 2016, ήρθαν μεγάλες ροές προσφύγων (...) να σας πω ότι το μπλοκάκι μου το μισό είναι γεμάτο από σημειώσεις από απανωτές συσκέψεις στο Υπουργείο Παιδείας ή και σε άλλους φορείς με θέμα πώς θα εντάξουμε τα παιδιά μέσα στις τάξεις (...) τι θα κάνουμε με τη μόρφωση των παιδιών που αυτή τη στιγμή είναι στην Ελλάδα (...) το Κράτος έδωσε μεγάλη σημασία, ήταν κάτι πρωτόγνωρο, δεν ξέραμε τι να κάνουμε (...) ερχόντουσαν οικογένειες, ασυνόδευτα παιδιά (...) και το άλλο μισό σημειωματάριο ήταν για τα ΕΠΑΛ (...) τα γυμνάσια της περιοχής μας έχουν δεχθεί πληθυσμούς τέτοιους ή έχουν εντονότατα βιώσει την οικονομική κρίση που περάσαμε ... οικογένειες λαϊκές, πιο πολύ συσσωρευμένες στο Κέντρο της Αθήνας, συνοικίες λαϊκές όπως Σεπόλια, Πατήσια, Κολωνό, Ν.Φιλαδέλφεια, κάπως, και πράγματι είχαμε περιπτώσεις όπου τα παιδιά δεν ερχόντουσαν στο σχολείο γιατί έπρεπε να βοηθήσουν τη μητέρα τους ή επειδή η μητέρα τους και ο πατέρας τους δούλευαν από το πρωί μέχρι το βράδυ ή δεν δούλευαν καθόλου (...) αναγκαζόντουσαν... είτε να τους παίρνει ο ύπνος είτε να θέλουν να πάνε το μικρό τους αδελφάκι στο δημοτικό παραδίπλα, τέλος πάντων, το πρώτο που θα ήθελα να σας πω είναι ότι υπάρχει μεγάλος αριθμός απουσιών, δηλαδή το Υπουργείο λέει 114 απουσίες σε όλη τη χρονιά (...) τα παιδιά τις φτάνανε,

όχι επειδή βαριούνταν να έρθουν στο σχολείο, δεν μιλάω για αυτούς τους πληθυσμούς, εγώ μιλάω για τους πληθυσμούς που έχω εντοπίσει ότι έχουν οικογενειακό πρόβλημα».

1.3 Προοπτικές

Η διευθύντρια υποστηρίζει: «το σχολείο πρέπει να γίνει πιο ελκυστικό, δεν είναι ελκυστικό το ελληνικό σχολείο (...) δεν μπορεί πια ένας καθηγητής να κάνει μάθημα μετωπικό, πρώτον! Το πρόγραμμα σπουδών είναι πολύ καλό και τα βιβλία της Ιστορίας είναι πολύ ωραία, όλα μια χαρά, και οι καθηγητές έχουν τη διάθεση, όμως η δομή, το κτήριο παίζει ρόλο... το πώς βρίσκεται μέσα και ο μαθητής και ο εργαζόμενος ... δεν είναι δυνατόν οι μαθητές να είναι σε υπόγειο! (...) υπήρχε σχολείο σε κοντέϊνερ (...) ελκυστικό με δράσεις (...) δε νοείται ένας εκπαιδευτικός να μην μπορεί να κάνει ένα μάθημα βιωματικό είτε μέσα από τις νέες τεχνολογίες, γιατί υπάρχει δυστυχώς... όμως υπάρχουν και συνάδελφοι εξαιρετικοί και είναι η πλειοψηφία και τα παιδιά τα πάνε μπροστά, υπάρχουν και συνάδελφοι που μου λένε «εγώ δεν ξέρω υπολογιστές», αυτό το θεωρώ ότι είναι πίσω από την εποχή του (...) πρέπει να γίνουν επιμορφώσεις εκπαιδευτικών και στις νέες τεχνολογίες, και σε διάφορα άλλα θέματα... ανθρωπιστικού, κοινωνικού περιεχομένου (...) εκεί είμαστε λίγο πίσω ως χώρα (...) η διεύθυνση έχει 3 ανθρώπους υπεύθυνους για πολιτιστικά, για την αγωγή υγείας και για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, οι οποίοι συνέχεια κάνουν σεμινάρια, κτλ. Πάνε οι εκπαιδευτικοί, αλλά πάνε οι ίδιοι (...) Το σχολείο για μένα είναι ένα κύτταρο, ένας πυρήνας που μαζεύει και την κοινωνία την τοπική (...) έχουνε πολύ προσφέρει τα ανοικτά σχολεία που έχει κάνει ο Δήμος Αθηναίων, δηλαδή τα σχολεία είναι το απόγευμα ανοικτά για διάφορες δράσεις (...) για μένα σχολεία που δεν έχουν προγράμματα ευρωπαϊκά είναι πίσω (...) όμως θέλουν δουλειά όλα αυτά... και πάνε τα παιδιά στο εξωτερικό (...) υπάρχουν τρόποι...».

2. Διευθύντρια σχολικής μονάδας

2.1. Το προφίλ της σχολικής μονάδας

Η διευθύντρια μας λέει: «το σχολείο αποτελείται από 225 παιδιά, κατ' όνομα... έχει 9 αίθουσες και στην ουσία 7 τμήματα γιατί παράλληλα λειτουργούν τα τμήματα ένταξης οπότε χρειάζονται χώροι... για να στεγάζονται τα τμήματα ένταξης των ελληνικών».

Ο αριθμός των μαθητών που διαρρέει είναι πολύ μεγάλος με βάση τη διευθύντρια και ξεπερνά το 35-40%. Πιο εστιασμένα: «κατά πολύ μεγάλο ποσοστό είναι μαθητές που εγκαταλείπουν στη μέση γιατί έχουν έρθει εδώ με την πρόθεση να μην ολοκληρώσουν αλλά να φύγουν ανά πάσα στιγμή (...) εμείς γράψαμε στην αρχή της χρονιάς 80 καινούργιους μαθητές, πρόσφυγες, εκ των οποίων, περισσότεροι από τους μισούς έχουν ήδη φύγει (...) δεν εγκαταλείψανε γιατί τους δυσκόλεψε το σχολείο. Αυτός είναι ο σκοπός τους (...) δεν ξέρω με ποια περίεργη νοοτροπία έρχονται και γράφονται και παίρνουν τη θέση από κάποιο παιδί... ωστόσο ο στόχος είναι να φύγουν».

Ως προς τις περιπτώσεις των μαθητών που διαρρέουν, η διευθύντρια διακρίνει κατηγορίες μαθητών: «Η μια κατηγορία είναι οι πρόσφυγες (...) μια άλλη κατηγορία είναι παιδιά που για λόγους πολιτισμικούς είναι υποχρεωμένα από την οικογένεια να κάνουν άλλες δουλειές κι όχι να πάνε σχολείο, έχουμε τέτοιες περιπτώσεις αλλά όχι πολλές. Κι έχουμε μια μικρή κατηγορία για την οποία το σχολείο είναι πάρα πολύ δύσκολο... έχουνε ψυχολογικά και άλλα προβλήματα και είναι αδύνατον να παρακολουθήσουν». Στη συνέχεια εξειδικεύει περισσότερο: «πέρυσι περάσανε από εδώ 35 παιδιά (...) Τούρκοι υπήκοοι, οι οποίοι ήταν διωγμένοι από το καθεστώς, αυτοί ήταν καλοί μαθητές, μαθητές που περάσαν από εδώ, αυτοί φύγανε αμέσως, αυτοί μετράνε στη μαθητική διαρροή (...) 25 εθνικότητες έχουμε εδώ!». Επίσης, σύμφωνα με τη διευθύντρια ρόλο παίζει και το παρελθόν τους και αναφέρεται στην περίπτωση μαθητών από το Πακιστάν: «έρχονται διάφορα παιδιά, άλλα που είναι από περιοχές πιο πλούσιες (...) είναι και πιο καλοί μαθητές (...) παιδιά που είναι από πιο φτωχές περιοχές, που το σχολείο δεν ήταν μέρος της καθημερινής ζωής, βλέπεις ότι δεν είναι

τόσο καλοί μαθητές (...) γενικά όμως πρέπει να πω ότι εδώ (...) έρχονται και πιστεύουν ότι από το σχολείο έχουν να κερδίσουν κάτι».

Από την άλλη, η διευθύντρια εστιάζει στην ομάδα των μαθητών που έχουν κάνει Δημοτικό στην Ελλάδα: «επίσης, έχουμε παιδιά που είναι από μετανάστες, δεύτερης γενιάς ή γεννημένοι και μεγαλωμένοι εδώ (...) [το σχολείο] είναι το βασικό τους εργαλείο για να προοδεύσουν (...) από την Αλβανία, την Πολωνία, τη Ρουμανία που είναι λαοί μορφωμένοι, πολλά χρόνια, αυτοί το πιστεύουν το σχολείο».

Ως προς πιθανά προβλήματα παραβατικότητας μας λέει: «πολλά! Είχαμε πάρα πολλά γιατί υπήρχε η κακή νοοτροπία του να γράφεις εδώ όποιον έρχεται. Κι αυτό ήταν λάθος. Το εξηγήσαμε (...) όποιος θέλει να πάει σχολείο –ευτυχώς ανοίξανε παράλληλα και τα τμήματα ένταξης στο ΕΠΑΛ-... αυτό μας έσωσε! (...) γιατί ο άλλος είναι 17 χρονών, το παιδί είναι 12.... δηλαδή έχουμε εδώ παιδιά από τη Συρία που είναι 13 που είναι πάρα πολύ καλοί μαθητές (...) λοιπόν να [το] έχεις με τον 17αρη, ο οποίος βαριότανε.... αυτά τέλειωσαν! Αυτός που γράφεται, περνά μια κουβέντα μαζί μας, του εξηγούμε τι θέλουμε από αυτόν (...) και ξέρω ότι πολλοί διαλέγουν να μην έρθουν γιατί δεν είναι εύκολο να έρχεσαι κάθε μέρα σε ένα σχολείο, πρέπει να το έχεις αποφασίσει (...) Οπότε τώρα έχουμε μικροπράγματα [από παραβατικές συμπεριφορές].

Η διευθύντρια υποστηρίζει ότι το σχολείο προσπαθεί να κάνει διάφορες δράσεις, πιο συγκεκριμένα: «προσπαθούμε να κάνουμε. Αλλά για μένα ο πρώτιστος στόχος είναι να δείξουμε ότι εδώ είναι ένα ελληνικό οργανωμένο πλαίσιο (...) όσο μπορεί να είναι οργανωμένο στη σημερινή εποχή γιατί κάθε μέρα κάτι συμβαίνει (...) είμαστε δεκτικοί σε όλους, δηλαδή, ένα σημείο συζήτησης ήταν η πρωινή προσευχή όπου μια παλιότερη διευθύντρια έκανε και μουσουλμανική προσευχή, κτλ. Η δική μου προσέγγιση είναι ότι εδώ είναι το ορθόδοξο ελληνικό πλαίσιο, η προσευχή γίνεται μέσα σου, εκεί, δεν είσαι υποχρεωμένος να κάνεις την ελληνική προσευχή, κτλ (...) το ίδιο και με τη σημαία (...) δεν κάνουμε και πολλές επάρσεις, 1-2 φορές το χρόνο (...) τώρα, ειδικά πέρυσι που είχαμε ένα γυμναστή που το προωθούσε αυτό, σε κάθε διάλειμμα βάζαμε μουσική από το Αφγανιστάν... και χορεύανε.. βάζουν δικά τους τραγούδια, το κάνουνε πολύ αυτό ή κάναμε αυτό με την κουζίνα, τα δικά τους φαγητά...».

2.2. Το σχολείο και οι καθηγητές του

Το σχολείο αποτελείται από 22 καθηγητές εκ των οποίων 9 με οργανική θέση. Αυτό δημιουργεί σειρά προβλημάτων, όπως τα περιγράφει η διευθύντρια: «Οπότε, στην αρχή της χρονιάς, ξεκινάμε με πάρα πολύ λίγο κόσμο (...) αν και προβλέπεται ότι οι εκπαιδευτικοί (...) πρέπει να έχουν αυξημένα προσόντα και να διορίζονται με διαφορετικές διαδικασίες (...) αυτοί που έχουν την οργανική εδώ παίρνουν αποσπάσεις και πάνε σε άλλες δομές και περιμένουμε μέχρι να έρθουν αναπληρωτές ή να έρθουν με απόσπαση μόνιμοι οπότε είναι χαρακτηριστικό φέτος μας ήρθε Φεβρουάριο ένας καθηγητής (...) και ακόμα μας λείπει ένα ολόκληρο πρόγραμμα, 16 ώρες φιλολογικών μαθημάτων».

Με το σύλλογο καθηγητών, η διευθύντρια δεν έχει προβλήματα: «καλή, καλή [συνεργασία], δηλαδή δεν έχω παράπονο από κανέναν, όλοι κάνουνε 120 πράγματα πάνω (...) και δεν έχει αρνηθεί κανένας».

2.3 Το σχολείο, οι γονείς και η ευρύτερη κοινωνία

Η διευθύντρια τονίζει: το σχολείο έχει ένα πολύ μεγάλο ρόλο: να εκπαιδεύσει και τους γονείς (...) γίνεται κι αυτό! Άλλοι το δέχονται κι άλλοι όχι». Ως προς το γενικό προφίλ των οικογενειών, η διευθύντρια σκιαγραφεί: «Οι οικογένειες είναι σε απόγνωση (...) το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η φτώχεια».

Ως προς τη σύνδεση Δημοτικού-Γυμνασίου υποστηρίζει: «έχουμε πολύ καλή συνεργασία με τα Δημοτικά εδώ γύρω (...) προσπαθούμε επίμονα να έρχονται παιδιά από το Δημοτικό γιατί αυτή είναι η έννοια του διεπιστημονικού σχολείου, να έχει κάπου μια ισορροπία (...) να έχουν διδαχθεί τη γλώσσα (...) εθνικότητα δεν μιλάω, δηλαδή δεν μιλάω για Έλληνες και ξένους, μιλάμε για παιδιά που έχουν πάει στο σχολείο και παιδιά που δεν έχουν πάει (...) θέλουμε να έχουμε παιδιά που έχουν τελειώσει το Δημοτικό (...) για να γίνεται μια ευκολότερη μεταφορά της κουλτούρας της ελληνικής».

Η διευθύντρια αναφέρεται και στη σημασία οργανώσεων εκτός σχολείου, λέει: «(...) όπως είναι του Υπουργείου Πρόνοιας (...) που έχουμε συνεργασία, ψυχολογική

υποστήριξη, κτλ (...) είμαστε τυχεροί γιατί μας στείλανε για πρώτη φορά και μετά από πολύ μεγάλη πίεση ψυχολόγο και κοινωνική λειτουργό... μόνιμα (...) κι αυτά που ακούω ότι πάει ψυχολόγος δύο φορές την εβδομάδα... αυτά είναι αηδίες! Καθημερινά τα προβλήματα που παρουσιάζουν παιδιά, γονείς (...) πάρα πολύ σοβαρά (...) αυτό που μας επηρεάζει αυτή τη στιγμή και μας έχει συγκλονίσει όλους είναι πατέρας, 12 χρόνια στη φυλακή για ναρκωτικά, βγήκε από τη φυλακή (...) πούλησε την κόρη του και της είπε έρχομαι να σε πάρω γιατί αρραβωνιάστηκες. Και προσπαθούμε να κρύψουμε το παιδί. Αυτό είναι φοβερό (...) Άλλο περιστατικό, πατέρας έφυγε, καλότατος άνθρωπος, έφυγε για τη Γερμανία, το παιδί εκεί που έμενε δεν μπορεί να μείνει... πια είναι στο δρόμο. Και προσπαθούμε να βρούμε δομή. Ευτυχώς του βρήκαμε. Αυτά είναι πέρα του σχολείου. Αυτά εμένα με ξεπερνάνε και είναι καθημερινά περιστατικά (...) κι αυτά δεν είναι δουλειά του σχολείου (...) και δεν είναι λειτούργημα (...) την αγαπάμε τη δουλειά μας και θέλουμε να την κάνουμε σωστά (ειλικρινά μιλήστε με την ψυχολόγο, την κοινωνική λειτουργό, δεν έχουμε εργαλεία....) (...) είναι καθημερινά, δηλαδή να τώρα βάζουμε καθημερινά από 20 ευρώ... να τώρα το παιδί αυτό, για όσο διάστημα ήταν στο δρόμο του πληρώναμε να πάει κάπου να κοιμάται (...) είναι ένα καλότατο παιδί, κάνει προσπάθεια, δεν θέλαμε να βρεθεί στο δρόμο. Του έχουμε βρει σπίτι, ξενώνα που το δέχθηκε αλλά όλα αυτά έχουνε μια διαδικασία (...) του πήραμε εισιτήρια, του δώσαμε, μαζέψαμε χρήματα...».

Από την άλλη, η διευθύντρια εκφράζει την απογοήτευσή της από τη συνεργασία με την σχολική επιτροπή του Δήμου, λέει: «φωνάζει ότι έχουμε ανοικτή τη θέρμανση (...) που εδώ τα παιδιά μένουν σε κάτι υπόγεια (...) να ζεσταθεί το κοκκαλάκι του (...) και φωνάζει και λέει... μας κρατάνε τα χρήματα».

2.4 Δύο χρήσιμα εργαλεία!

Η διευθύντρια αναφέρθηκε και σε δύο, κατά τη γνώμη της, πολύτιμα εργαλεία, μας λέει: «το ένα είναι η διατροφή, έχουμε κάθε μέρα φαγητό, σαν κολατσιό, και κάθε μέρα δίνουμε στα παιδιά (...) με αυτό κάνουμε δύο πράγματα, από τον Φεβρουάριο πέρυσι που πρωτοξεκίνησε... άλλαξε όλο το κλίμα στο σχολείο, δηλαδή από τις 12 και

μετά τα παιδιά ήταν αδύνατον να συγκεντρωθούν, άρχιζαν να γίνονται επιθετικά, έλεγα «πεινάνε». Το δεύτερο είναι ότι ταΐζουμε παιδιά στο σπίτι (...) υπάρχουν παιδιά που τρώνε από μας. Το δεύτερο εργαλείο, το πολύ δυνατό, είναι οι πρακτικές ασκήσεις από το Πανεπιστήμιο που μας στηρίζουν (...) γιατί και οι συνάδελφοι που είναι 5-6 οι παλιοί –και μεταξύ μας δεν είναι διατεθειμένοι να υπερβάλουνε- ή είναι άνθρωποι που έρχονται... εδώ είναι μια κυρία που είναι ωρομίσθια και έρχεται για λίγες ώρες, δηλαδή είναι ντροπή (...) οι ανάγκες τεράστιες!».

2.5 Προοπτικές

Η διευθύντρια εστιάζει στην ανάγκη τα τμήματα ένταξης να θεωρούνται κανονικά τμήματα και το εξηγεί ως εξής: «τα τμήματα ένταξης, θεωρείται ότι θα εγκριθούν και θα ιδρυθούν εκ των υστέρων (...) μα είναι γελοίο! Είναι σίγουρο ότι θα έχουμε. Άρα οι εκπαιδευτικοί που έρχονται δεν θεωρούνται κανονικό προσωπικό, μπαίνουν με άλλη διαδικασία και περνάει πάρα πολύς πολύτιμος χρόνος (...) είναι γελοίο, τι να λέμε τώρα! Ο Μαθηματικός μας ήρθε τέλος Νοέμβρη (...) ενώ έχουμε μαθηματικό. Πήρε απόσπαση σε άλλο σχολείο και περιμέναμε να έρθει (...) δηλαδή εντάξει, τι λέμε...».

Στην συνέχεια, αναφέρεται στη διαδικασία εγγραφής στο σχολείο και υποστηρίζει: «είναι απαράδεκτο (...) να γράφονται ανά πάσα στιγμή και όποτε θέλουν γιατί καταστρέφεται η εκπαιδευτική διαδικασία (...) αυτό δεν νοείται τάξη, καταστρέφει τα πάντα και το ίδιο το παιδί (...) το παιδί που θα μπει αργότερα, είναι πάρα πολύ δύσκολο (...) πρέπει να πατάς πολύ καλά στα πόδια του... για να μπει σε έναν χώρο όπου υπάρχουν άλλα 20-25 παιδιά που έχουν ήδη ξεκινήσει μαζί (...) έρχονται ακόμα και τώρα να γράψουμε ένα παιδί. Μα αν το γράψουμε τώρα χάνει το προνόμιο του ενός χρόνου (...) είναι λάθος!».

Ένα άλλο σημείο στο οποίο εστιάζει η διευθύντρια είναι και το εξής: «το δεύτερο που δημιουργεί τεράστιο πρόβλημα είναι ότι ένα παιδί που είναι σε αυτή την ηλικία δεν μπορεί να παρακολουθήσει το κανονικό Γυμνάσιο. Πρέπει πρώτα να μάθει τη γλώσσα (...) κι αυτοί που πιστεύουν ότι είναι γκέτο (...) είναι χειρότερο γκέτο αυτό που γίνεται τώρα διότι το πετάς σε μια τάξη όπου παιδιά στην ηλικία του είναι καλύτερα από

αυτό, κορίτσι-αγόρι, και νιώθει δεδομένα ότι είναι μειονεκτικός, πού να καταλάβει γεωγραφία, πού να καταλάβει ελληνική ιστορία; ...καλύτερα να βοηθηθεί με τη γλώσσα και μετά να μπει σε κανονική τάξη (...) το δέχεται και το ίδιο (...) οι γονείς είναι έτοιμοι, τους λες θα πάει μια τάξη χαμηλότερη, σου λένε «δεν πειράζει» προκειμένου να βοηθήσουν. Άρα είναι κι αυτό λάθος».

Η διευθύντρια εστιάζει επίσης στον εξοπλισμό του σχολείου: «έχουμε ένα προβολικό, που αυτά τα παιδάκια πρέπει να βλέπουνε εικόνα και οι καθηγητές είναι εκπαιδευμένοι και θέλουνε να χρησιμοποιήσουν μέσα (...) να έχεις ένα laptop και ένα προβολέα σε κάθε τάξη... έστω στις μισές, για να χρησιμοποιούμε εικόνα...». Ένα άλλο σχετικό παράδειγμα σχετικά με τον εξοπλισμό: «έρχεται η καθηγήτρια μουσικής, τι ποιο όμορφο να κάνουν μουσική αυτά τα παιδιά, τα οποία χορεύουνε, τραγουδούν... τους αρέσει και σου λέει θέλω 100 ευρώ να τους πάρω ένα σετ... να κάνουνε ήχο... και δεν έχεις 100 ευρώ να τους δώσεις, να πάρουνε ένα πακέτο που είναι για μια ολόκληρη τάξη (...) και τα φέρνει η γυναίκα αλλά μου λέει «δεν μπορώ να τα κουβαλάω ωστόσο» (...) είναι εξευτελιστικό για το Δήμο της Αθήνας και για όλους τους Δήμους».

Η επιμονή της διευθύντρια στον εξοπλισμό του σχολείου συνεχίστηκε: «υλικό! Δεν υπάρχει υλικό. Όλοι αυτοσχεδιάζουμε (...) και ξέρετε, σαν άνθρωπος, παρόλο που δεν το προβλέπει ο νόμος, δεν δίνω καμία σημασία στο ωρολόγιο πρόγραμμα (...) δηλαδή το κάνουμε, το τηρούμε και το γνωστικό το τηρούμε, το αναλυτικό και το σχολείο μπορώ να πω ότι σε σχέση με άλλα σχολεία... είμαστε σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο (...) αλλά πώς μπορείς να έχεις απαίτηση να είμαι εγώ στο ίδιο επίπεδο στο μάθημα, πχ της ιστορίας (...) με το συμβατικό σχολείο, όταν δεν μου έχεις ένα υλικό, ένα χάρτη (...) όταν υπάρχουνε εξαιρετικά πειράματα με Φυσική και δεν μου έχεις τίποτα. Φτιάξε κάτι, στείλε μου κάτι!». Και συνεχίζει: «το εργαστήριο της πληροφορικής, το οποίο είναι άθλιο, άθλιο, γιατί εγώ είμαι της πληροφορικής (...)».

Τέλος, εστιάζει σε ένα πρόβλημα που έχει να κάνει με την επιμόρφωση: «αλλά όταν μου παίρνεις τρεις καθηγητές, εγώ τι θα κάνω το υπόλοιπο σχολείο; Εκεί βοηθούνε οι πρακτικές!».

Ολοκληρώνοντας τη συνέντευξη η διευθύντρια τονίζει: *«το μέγεθος του σχολείου! Δεν μπορείς να λες 1 διαπολιτισμικό σχολείο στην Αθήνα, μέχρι 200 άτομα. Είναι αστείο!»*.

3. Καθηγητές του σχολείου

Δύο καθηγήτριες του σχολείου έδωσαν συνέντευξη: μια φιλόλογος και μια θεολόγος.

3.1 Ο μαθητικός πληθυσμός

Οι καθηγήτριες εξηγούν ότι το 98% των μαθητών είναι ξένοι, λέγοντας: «από όλες τις χώρες του κόσμου!... πρόσφυγες και μετανάστες. Έλληνες είναι ελάχιστοι, σε κάθε τμήμα μπορεί να είναι 1,2 ή κανένας». Πιο εξειδικευμένα, η μια καθηγήτρια λέει: «έχουμε παιδιά από ξενώνες που έρχονται (...) αυτοί που είναι υπεύθυνοι του ξενώνα [έρχονται] και ζητούν τα απαραίτητα δικαιολογητικά, τι χρειάζεται για να τα γράψουν τα παιδιά (...) άλλα έρχονται με χαρτιά και άλλα χωρίς χαρτιά ή περιμένουν μέχρι να έρθουν τα δικαιολογητικά ανάλογα από τη χώρα που προέρχονται». Η άλλη καθηγήτρια συμπληρώνει: «έρχονται τα παιδιά εδώ και τα περισσότερα θέλουν να φύγουν λόγω του ότι είναι ένας τόπος προσωρινός».

Η καθηγήτρια που είναι από τη δημιουργία του σχολείου το 2001 λέει με κάποιο παράπονο: «εμείς ξεκινήσαμε το διαπολιτισμικό σχολείο και μας είπαν 50% έλληνες και 50% ξένοι (...) το 99% είναι ξένοι. Έχουμε 2-3 παιδιά Έλληνες, Θα θέλαμε να έχουμε ένα άλλο κοινό». Η δεύτερη καθηγήτρια συμπληρώνει: «είμαστε ένα διαπολιτισμικό σχολείο, έχουμε παιδιά από όλες τις χώρες της γης και δεν έχουμε Έλληνες!».

Ως προς τον γνωστικό τομέα, οι καθηγήτριες υποστηρίζουν: «έχουμε τάξεις υποδοχής, έχουμε παιδιά που δεν ξέρουν καθόλου ελληνικά και αρχίζουν από το άλφα (...) υπάρχουν παιδιά που μένουν στους ξενώνες, που έχουν κάνει ελληνικά, λίγα πράγματα (...) και ξεκινάνε λίγο καλύτερα». Από την άλλη, τα παιδιά που έχουν κάνει Δημοτικό δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα και συνεχίζουν κανονικά.

Ως προς πιθανά προβλήματα παραβατικότητας μας λένε: «πολλά παιδιά μαλώνουν μεταξύ τους, έχουν πρόβλημα, έχουν τρόπους για να λύσουν τα προβλήματά τους (...) πέφτει ξύλο (...) τους το έχουμε απαγορεύσει στο σχολείο, πέφτουν τιμωρίες, αλλά ειδικά τα αγόρια δέρνονται (...) μερικά έρχονται Γυμνάσιο χωρίς μια μέρα σχολείο! (...) έχουν περάσει δύσκολα, έχουν περάσει πολλά, έχουμε εδώ παιδιά που

έχουν έρθει εδώ με τα πόδια, από την Τουρκία, μετά τη Βουλγαρία μέχρι εδώ με τα πόδια!».

Ως προς την έμφυλη διάσταση ενός πολυπολιτισμικού σχολείου παραθέτουμε έναν ενδιαφέροντα διάλογο μεταξύ των δύο καθηγητριών:

«- εγώ που είμαι θεολόγος και βάζω το θέμα για το ρόλο των γυναικών και ρώτησα το κορίτσι «είναι κατώτερα από τα αγόρια ;» και μου απάντησαν «ναι κυρία!». Και συμπληρώνει: τα κορίτσια είναι πιο συναισθηματικά, πιο εκδηλωτικά...»

-...θέλουν το χάδι, την αγκαλιά, την αποδοχή... (...) όλοι μάθαμε εδώ. Κανείς δεν μας είπει!».

3.2 Το σχολείο, οι δράσεις του, η ένταξη, οι γονείς

Οι καθηγήτριες αναφέρονται στο παράδοξο του αναλυτικού προγράμματος σε σχέση με τον συγκεκριμένο μαθητικό πληθυσμό: *«το πρόγραμμα είναι ακριβώς το ίδιο για ότι ισχύει για όλα τα Γυμνάσια (...) εγώ έχω το ίδιο βιβλίο [θρησκευτικών] που έχουν τα άλλα σχολεία (...) δεν υπάρχει καμία άλλη ιδιαιτερότητα (...) απλώς είμαστε πιο ανεκτικοί».*

Η προσέγγιση των καθηγητών μοιάζει να είναι: *«θέλαμε να τα γνωρίσουμε καλύτερα, να τα εντάξουμε (...) οπότε το καθένα παιδί μιλάει για τον εαυτό του, τη χώρα του (...) είχαμε και τη δραστηριότητα με κουζίνες από διαφορετικές χώρες (...) και αφομοιώνονται καλύτερα, γίνονται ομάδα και αυτό με το ρατσισμό, που λέμε, εγώ δεν το έχω δει (...) βλέπετε ότι τα παιδιά κάνουν παρέες από διαφορετικές χώρες». Η άλλη καθηγήτρια υποστηρίζει: «τα παιδιά συμμετέχουν στις γιορτές, τις εθνικές γιορτές, που κάνουμε και λένε ποιήματα για την 25^η και την 28^η, για τον Κολοκοτρώνη και τους άλλους ήρωες και το χαίρονται (...) σαν δική τους γιορτή, χαίρονται που συμμετέχουν!». Η πρώτη καθηγήτρια τονίζει: «αναγνωρίζουν τους ήρωες του '21 που πολλές φορές ελληνόπουλα δεν τους αναγνωρίζουν (...) μου έλεγε το άλλο: ο Ανδρούτσος!».*

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση, μια καθηγήτρια λέει: *«έχουμε πολλά ασυνόδευτα. πολλές φορές θέλουμε να μιλήσουμε με γονείς, γιατί πολλά έχουν γονείς εδώ (...) έρχονται και μάλιστα έρχονται με τα μικρότερα αδέρφια στην αγκαλιά*

τους, με τα παιδάκια, με τα μωρά, με τα καρότσια και πολλές φορές με άνθρωπο που ξέρει ελληνικά για να ρωτήσουν για το παιδί τους, αν και το σχολείο έχει μεταφραστή κάποιες ώρες...».

3.3 Προοπτικές

Οι δύο καθηγήτριες πιστεύουν ότι χρειάζεται επιμόρφωση για όσους έρχονται σε αυτό το σχολείο. Επίσης εστιάζουν στην ανάγκη να υπάρξουν βιβλία γραμμένα για αυτά τα παιδιά, λέει η μια χαρακτηριστικά: «*με κάποια παιδιά μιλάμε μόνο στα αγγλικά γιατί δεν καταλαβαίνουν, πολλές φορές μεταφράζουμε το μάθημα στα αγγλικά για να τους το δώσουμε (...) πρέπει να υπάρχει κάτι πιο οργανωμένο*».

4. Οι μαθητές του σχολείου

Συνέντευξη έδωσαν τρεις μαθήτριες. Και οι τρεις γεννημένες στην Ελλάδα. Οι δύο έχουν καταγωγή από την Αλβανία και η τρίτη από την Αίγυπτο.

Οι μαθήτριες υποστηρίζουν ότι οι παρέες τους είναι από διάφορες χώρες «και από άλλες χώρες κάνουμε παρέα και είναι ωραίο γιατί μαθαίνουμε πράγματα για τη χώρα τους. Είναι ενδιαφέρον».

Όσον αφορά θέματα παραβατικότητας, μια μαθήτρια υποστηρίζει: «σε όλα τα σχολεία υπάρχουν τσακωμοί αλλά γενικά είμαστε μια χαρά, εντάξει!».

Μιλώντας για τις δυσκολίες των μαθητών που δεν έχουν κάνει Δημοτικό στην Ελλάδα παραδέχονται ότι «η γλώσσα τους αγχώνει» και μια άλλη λέει: «εντάξει εμείς γεννηθήκαμε εδώ, καταλαβαίνω αλλά για κάποια παιδιά είναι δύσκολα».

Σχετικά με τις υποδομές του σχολείου, δεν εκφράζουν αιτήματα παρόλο που διαπιστώνουν ότι «μερικές καρέκλες είναι σπασμένες, είναι δύσκολο να κάτσουμε» ενώ μια άλλη μαθήτρια σημειώνει ότι δεν έχουν αρκετούς υπολογιστές.

5. Η ψυχολόγος του σχολείου

Η ψυχολόγος του σχολείου δεν έχει μεγάλη εμπειρία από το σχολείο στο βαθμό που ήρθε στις αρχές Νοεμβρίου της τρέχουσας σχολικής χρονιάς. Δεν είχε ξανά δουλέψει σε διαπολιτισμικό σχολείο αλλά έχει εμπειρία από ειδικά σχολεία.

5.1 Το προφίλ του σχολείου και οι μαθητές του

Ως προς το σχολείο υποστηρίζει: *«είναι ένα κανονικό σχολείο, αλλά απλώς η ιδιαιτερότητα του είναι ότι οι μαθητές είναι πρόσφυγες ή αλλοδαποί (...) υπάρχουν 3-4 Έλληνες».*

Σχετικά με τους μαθητές διακρίνει: *«τα περισσότερα προσφυγόπουλα (...) δε δίνουν μεγάλη σημασία, ίσως να παίζει ρόλο, αφενός ότι δυσκολεύονται με τη γλώσσα και δευτερευόντως πολλοί από αυτούς θέλουνε να φύγουνε από την Ελλάδα, οπότε δεν τους ενδιαφέρει και τόσο να μάθουν (...). Στο ερώτημα αν υπάρχουν διαφορές ανά εθνικότητα υποστηρίζει: «ανάλογα με την εθνικότητα δεν μπορώ να πω (...) γενικά τα παιδιά από τις Φιλιππίνες είναι πιο μαζεμένα, πιο επιμελή (...) οι Κινέζοι είναι πιο κλεισμένοι στον εαυτό τους, δεν τους είδα να κάνουν παρέες». Παρόλα αυτά, υποστηρίζει ότι «υπάρχει διάδραση, κάνουν παρέα όλα τα παιδιά με όλα, εντάξει υπάρχει κάποια παρέα πιο πολύ από την ίδια χώρα... για τους Φιλιππινέζους ισχύει αυτό αλλά κάνουν και με άλλους παρέα (...) η επικοινωνία γίνεται στα αγγλικά ή στα ελληνικά». Μια ιδιαίτερη κατηγορία μαθητών είναι οι μαθητές που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα: *«τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην εδώ, είτε από Αλβανούς είτε από Πολωνούς... αυτοί γνωρίζουν πολύ καλύτερα τα ελληνικά».**

Στο ερώτημα ποια παιδιά έρχονται να τη δουν απαντά: *«έρχονται όποια παιδιά θέλουνε... αντιμετωπίζουμε κάθε μέρα ότι σημαντικό προκύψει, δηλαδή κάποιος καυγάς, κάποιος τσακωμός... οι καθηγητές μας καλούν να επιλύσουμε κάποιο πρόβλημα στην τάξη που θα παρουσιαστεί... ή προκύπτουν οικογενειακά θέματα (...) και γονείς βλέπουμε».* Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η ψυχολόγος παίρνει η ίδια την πρωτοβουλία: *«ένας λόγος που τα καλούμε εμείς είναι όταν έχουν πάρα πολλές απουσίες και προσπαθούμε να δούμε γιατί λείπουνε τόσο πολύ, προσπαθούμε να τα κρατήσουμε όσο γίνεται...».* Όσον αφορά την εθνικότητα, η ίδια

υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει κάποια διαφοροποίηση «είναι ανεξαρτήτως εθνικότητας».

Όσον αφορά τη σχολική επίδοση, η συνομιλήτρια τη συνδέει με διάφορα εξωτερικά χαρακτηριστικά της σχολικής μονάδας: «τα παιδιά από υπερ-πολύτεχνες [οικογένειες] ή από χαμηλό κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο συνήθως έχουν χαμηλότερες επιδόσεις (...) όσοι έχουν γεννηθεί εδώ έχουν συνήθως κάπως καλύτερη επίδοση». Δεδομένης της εικόνας του σχολείου, φαίνεται να υπάρχουν γονείς που δεν θέλουν τα παιδιά τους να έρθουν σε αυτό το σχολείο: «υπάρχουν γονείς που λένε «δεν θέλω το παιδί μου να πάει σε αυτό το σχολείο γιατί έχει παιδιά.... (...) συνήθως από Αλβανούς γονείς».

Σχετικά με τα παιδιά που διαρρέουν υποστηρίζει: «ασυνόδευτα παιδιά που είναι εδώ χωρίς γονείς... σε ξενώνες, μόνα τους (...) είτε παιδιά που δημιουργούν προβλήματα στην τάξη με αποτέλεσμα να τους δίνουν αποβολή οι καθηγητές (...) και αποφασίζουν οι ίδιοι κάποια στιγμή να μην ξαναέρθουν ή κουράζονται...». Η ψυχολόγος αναφέρεται και σε μια δύσκολη περίπτωση παιδιού: «έγινε ηγέτης των άλλων στην ανταρσία και στο να δημιουργεί φασαρίες (...) αφού είχε πάρει αποβολές, κτλ όταν του ζητήθηκε από τη διευθύντρια να αλλάξει τμήμα, στο οποίο δεν είχε φίλους, αρνήθηκε και δεν ξαναήρθε στο σχολείο».

Ως προς φαινόμενα βίας σημειώνει: «λέμε ότι απαγορεύεται η χειροδικία και είναι λόγος αποβολής από το σχολείο, συμβαίνει βέβαια, κάποιες φορές, ξεκινώντας για πλάκα, να ρίξει ένα χαστούκι στον άλλο και να καταλήξει να πιαστούνε στα χέρια».

Στο ερώτημα πόσοι μαθητές έρχονται να μιλήσουν συνήθως μαζί της, η ίδια υποστηρίζει ότι είναι περίπου ένας στους τρεις μαθητές.

Στην ερώτηση αν βλέπει επιρροές του πολέμου σε μαθητές που προέρχονται από εμπόλεμες ζώνες, η ψυχολόγος δεν φαίνεται να διαπιστώνει αντανάκλασεις του. Η ίδια αναφέρεται μόνο σε μια περίπτωση ενός μαθητή από το Ιράκ: «όταν του ζήτησα να ζωγραφίσει κάτι, μου ζωγράφισε μια σκηνή με αεροπλάνα που ρίχνουν βόμβες... αλλά πλέον είναι πλήρως ενταγμένο (...) μάλιστα έχει αποκτήσει υπερβολικό θάρρος!».

5.2 Το σχολείο και οι γονείς

Ως προς τους γονείς λέει: «έχουμε καλή συνεργασία (...) υπάρχουν βέβαια και γονείς που είναι δύσκολο να τους βλέπουμε (...) μπορεί να μην απαντούν στα τηλέφωνα, να έχουμε κλείσει ραντεβού, να μην εμφανίζονται (...) υπάρχουν γονείς με τους οποίους έχουμε τακτική συνεργασία, μια φορά το μήνα (...) υπάρχουν και άλλοι που δυσκολεύονται λόγω της δουλειάς (...) υπάρχουν και κάποιοι που συστηματικά αποφεύγουν την επαφή μαζί μας... να λένε ότι θα έρθουνε και να μην εμφανίζονται ποτέ».

5.3 Προοπτικές

Η ψυχολόγος λέει: «αυτό που νομίζω ότι χρειάζεται ένα τέτοιο σχολείο είναι ότι θα έπρεπε να έχει ένα διαφορετικό πρόγραμμα σπουδών, δηλαδή πιστεύω ότι δεν έχει νόημα τώρα στα παιδιά αυτά να διδάσκουμε αρχαία από τη στιγμή που δεν μπορούν να μάθουν νέα ελληνικά (...) πιο εξειδικευμένο προσωπικό, καθηγητές που να είναι εξειδικευμένοι στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης ή που να μιλάνε όλοι αγγλικά». Σχετικά υποστηρίζει ότι: «υπάρχει χάσμα, πολλές φορές, στην επικοινωνία καθηγητών και παιδιών (...) και μεταξύ των καθηγητών (...) θα χρειαζόταν σίγουρα μια ευαισθητοποίηση, μια επιμόρφωση (...) κι εγώ ως ψυχολόγος έχω βρεθεί στη θέση να προσπαθώ να συμβιβάσω τα παιδιά με τους καθηγητές, το οποίο είναι πολύ δύσκολο γιατί και οι ισορροπίες είναι πολύ λεπτές, γιατί και τα παιδιά έχουν δίκιο από την πλευρά τους και ο καθηγητής από την άλλη είναι τελείως (...) είναι τελικά πρωτόγνωρο και ξένο που δεν μπορεί ούτε γλωσσικά να επικοινωνήσουν μαζί τους (...) θα έπρεπε ίσως να έχουνε περισσότερους διερμηνείς εδώ».

6. Εκπρόσωπος κοινωνικών εταίρων

Ο εκπρόσωπος των κοινωνικών εταίρων (INE-ΓΣΕΕ) στη συνέντευξή του εστιάζει ιδιαίτερα στην επαγγελματική εκπαίδευση και τη σύνδεσή της με την αγορά εργασίας. Αντικείμενα που δεν αποτελούν στόχο του παρόντος παραδοτέου. Παρόλα αυτά, η γενική τοποθέτησή του, και με αναφορές στην πρόωρη μαθητική διαρροή, έχει ενδιαφέρον και για το παρόν παραδοτέο.

6.1. Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων

Ο εκπρόσωπος υποστηρίζει: *ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων (...) έχει να κάνει με την εισαγωγή μελετών, ερευνών για διάφορα ζητήματα που έχουν να κάνουν με την τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση... και σε κάποιες περιπτώσεις με την τυπική εκπαίδευση... και υλοποίηση προγραμμάτων είτε ευρωπαϊκών, είτε ελληνικών, μέσω ΕΣΠΑ, και διακρατικές συνεργασίες πάνω στον τομέα».*

Ο στόχος του INE, σύμφωνα με τον συνομιλητή μας είναι: *να βλέπουμε τα μεγάλα ζητήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει κάποια περιοχή (...) για πχ στο κέντρο της Αθήνας (...) έχουμε παρατηρήσει τόσο τα πολύ μεγάλα ποσοστά διαρροής όσο και τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με την ένταξη μεταναστών και προσφύγων στο τυπικό σύστημα (...) όπως επίσης (...) για την Αττική το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στους Ρομά και τους παλιννοστούντες (...) Στο κέντρο της Αθήνας έχει να κάνει κυρίως με τον προσφυγικό πληθυσμό (...) μη ύπαρξη υποδομών και ενός σωστού συστήματος υποδοχής των ανθρώπων αυτών δημιουργεί πρόβλημα τόσο στο σχολείο (...) που δεν είναι προετοιμασμένο και χωρίς να έχουν τον κατάλληλο υλικό εξοπλισμό όσο και στους εκπαιδευτικούς που δεν είναι εκπαιδευμένοι να αντιμετωπίσουν τη διαφορετικότητα τέτοιων ομάδων».*

6.2. Σχολική διαρροή

Ο συνομιλητής μας υποστηρίζει σχετικά με τη διαρροή: *«ένα μεγάλο ποσοστό έχει να κάνει με τον προσφυγικό πληθυσμό και τη μη δυνατότητα συνέχισης των σπουδών ακόμα και στην τυπική εκπαίδευση (...) υπάρχει το εξής ζήτημα. Υπάρχουν παιδιά από οικογένειες που ψάχνουν τρόπο να φύγουν τελείως από τη χώρα (...) υπάρχουν*

παιδιά που φεύγουν από την Αθήνα... είτε δεν έχουν τη δυνατότητα συνέχισης της εκπαίδευσης είτε για άλλους οικογενειακούς λόγους (...) όμως στο κέντρο της Αθήνας δεν μπορούμε να παραβλέψουμε άλλους παράγοντες, όπως το οικονομικό, ακόμα και τις ελληνικές οικογένειες (...) για νέους εφήβους από 13 ετών και πάνω... για να βοηθήσουν τις οικογένειές τους αναγκάζονται να μπουν στην αγορά εργασίας, σε όποια αγορά εργασίας υπάρχει...».

Εστιάζοντας στους Ρομά, ο εκπρόσωπος διαπιστώνει: «όπου έχει να κάνει με τους πληθυσμούς των Ρομά εκεί τα αίτια είναι λίγο πολιτιστικά, υπό την άποψη ότι υπάρχει μια διαφορετική κουλτούρα στον πληθυσμό των Ρομά η οποία δεν ευνοεί την ολοκλήρωση των σπουδών, ούτε καν της τυπικής εκπαίδευσης γιατί εκεί τα παιδιά εξαναγκάζονται (...) δεν έχουν τη διάθεση να ολοκληρώσουν το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα και βγαίνουν στην αγορά εργασίας πολύ μικρά».

Σχετικά με ζητήματα παραβατικότητας και τη σύνδεση τους με τη μαθητική διαρροή, ο ομιλητής λέει: «πέρα από προβλήματα μαθητικής διαρροής, αυτή καθαυτή, μπορούμε να παρατηρήσουμε φαινόμενα συγκρούσεων μέσα στην εκπαιδευτική μονάδα γιατί δημιουργούνται εντάσεις, δηλαδή ομάδες από αντίστοιχους πληθυσμούς και πολλές φορές παρατηρούμε το φαινόμενο του *bullying*, εκφοβισμός, με αποτέλεσμα η φοίτηση... για τα οποία η φοίτηση είναι ούτως ή άλλως δύσκολη να γίνεται ακόμα δυσκολότερη (...) για πχ για παιδιά που δεν μπορούν να μιλήσουν καλά ελληνικά γίνονται στόχοι από άλλες ομάδες νεαρών με αποτέλεσμα να τους καθιστά ακόμα πιο ευάλωτους (...) έχοντας μιλήσει με διάφορους διευθυντές και έχοντας κάνει και συνεντεύξεις με άτομα μπορούμε να το επιβεβαιώσουμε αυτό ότι η διαρροή οφείλεται πολλές φορές και σε τέτοια φαινόμενα {παραβατικότητα}».

Μέρος Δ΄

Συμπεράσματα – προτάσεις

1. Η γενική εικόνα

Η μαθητική διαρροή στα γυμνάσια της Ελλάδας δε φαίνεται να είναι συστηματικό πρόβλημα. Βρίσκεται εστιασμένη σε συγκεκριμένες σχολικές μονάδες οι οποίες υποδέχονται συγκεκριμένους πληθυσμούς: ρομά (χριστιανούς ή μουσουλμάνους), εκπρόσωπους της μουσουλμανικής μειονότητας, παιδιά μεταναστών ή μετανάστες και πρόσφυγες.

Το βασικό συμπέρασμα που βγαίνει από την έρευνα είναι ότι η όποια μαθητική διαρροή υπάρχει, δεν αποδίδεται στη μαθησιακή διαδικασία και τις προϋποθέσεις της, αλλά σε εξωτερικούς της σχολικής μονάδας παράγοντες. Αυτό τονίζεται από τους συντελεστές των σχολικών μονάδων, οι οποίοι μάλλον έχουν δίκιο στον βαθμό που οι μαθητές περνάνε συστηματικά τις τάξεις ανεξαρτήτως της μαθησιακής τους προόδου.

Αυτό το σημείο είναι κρίσιμο. Η όλη εικόνα κρύβει ένα θετικό και ένα διακύβευμα. Το θετικό έχει να κάνει με το ότι το σχολείο εστιάζει ιδιαίτερα στην ένταξη, με πολύ καλά αποτελέσματα στο μέτρο που πολλοί μαθητές δηλώνουν ότι θεωρούν το σχολείο τους δεύτερο σπίτι και τους εκπαιδευτικούς σαν τους γονείς τους. Παράλληλα, η μαθητική διαρροή συγκρατείται σε μικρά ποσοστά.

Από την άλλη, η διαδικασία μάθησης και η απόκτηση της γνώσης φαίνεται να μπαίνουν σε μεθοδολογική παρένθεση. Το διακύβευμα έγκειται λοιπόν στο πώς το σχολείο θα διατηρήσει το φιλικό πρόσωπο προς τους μαθητές αλλά ταυτόχρονα θα γίνει πιο αποτελεσματικό ως προς τη μάθηση των μαθητών του. Αν και η Πολιτεία μοιάζει να κάνει προσπάθειες (τμήματα ένταξης, ενισχυτικής κτλ), προς το παρόν, αυτές δεν φαίνεται να έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα.

Με βάση τα προηγούμενα, αναδεικνύεται ως κρίσιμη παράμετρος η ολοκλήρωση του Δημοτικού να εξασφαλίζει τον πλήρη εγγραμματισμό των αποφοίτων του. Αν αυτό δεν έχει γίνει, και φαίνεται ότι η έλλειψη αυτή έχει σημαντικό εύρος, τότε τα

δεδομένα για τη σχολική πορεία ενός μαθητή είναι εξαιρετικά δύσκολα τόσο για τον ίδιο όσο και για το Γυμνάσιο και το έργο του. Ως εκ τούτου, μια μακροχρόνια, σταθερή, επίμονη και επίπονη προσπάθεια πρέπει να σχεδιαστεί, με προτεινόμενο τίτλο «εγγραμματισμός για όλους», με στόχο τον περιορισμό αν όχι την εξάλειψη του λειτουργικού αναλφαβητισμού στο Δημοτικό.

Το επόμενο κρίσιμο σημείο φαίνεται να είναι η διασύνδεση Δημοτικού-Γυμνασίου. Εκεί, αν και δεν υπάρχει διοικητικό κενό από το εκπαιδευτικό σύστημα, μοιάζει να υπάρχει πρόβλημα διαρροής μαθητών. Συνεπώς, αναδεικνύει η σημασία της συνεργασίας μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος και άλλων δομών, ιδίως τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων, οι οποίες θα πρέπει να παίζουν ένα ενεργό και καθοριστικό ρόλο στο να πείθουν/πιέζουν τις οικογένειες να στέλνουν τα παιδιά στο σχολείο ή όπως με επιμονή τονίζουν κάποιοι εκπαιδευτικοί και διευθυντές «να εφαρμοστεί επιτέλους ο Νόμος!».

Ως πρώτη προσέγγιση, δεν φαίνεται να υπάρχουν συστημικά προβλήματα διαρροής κατά τη διάρκεια του Γυμνασίου (για τα εξειδικευμένα θα μιλήσουμε στη συνέχεια). Το επόμενο συστημικό πρόβλημα φαίνεται να βρίσκεται στον επόμενο κόμβο, στη διασύνδεση Γυμνασίου και Λυκείων. Όμως εκεί δεν μοιάζει το πρόβλημα της μαθητικής διαρροής να συγκροτείται με τους ίδιους όρους στο βαθμό που, προς το παρόν, το τέλος του Γυμνασίου σηματοδοτεί και το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Ολοκληρώνοντας αυτή την ενότητα, ας ξανατονιστεί ότι ναι μεν δεν υφίσταται σημαντικό πρόβλημα μαθητικής διαρροής στο πέρασμα από τάξη σε τάξη, αλλά παρόλο αυτό προσπάθεια απαιτείται αυτό το πέρασμα να διασφαλίζει και τη μαθησιακή ανάπτυξη των μαθητών. Αυτό πολλές φορές αποκλίνει από την αποστολή του Γυμνασίου στο βαθμό που πρόκειται για πρόβλημα εγγραμματισμού των μαθητών («κάνουμε συλλαβισμό στην Α' και Β' Γυμνασίου!» είπαν κάποιες καθηγήτριες).

2. Η ειδική εικόνα-εστιάζοντας σε σχολικές μονάδες

Η έρευνα αυτή εστίασε σε τρεις σχολικές μονάδες (Γυμνάσια) σε τρεις διαφορετικές Περιφέρειες της χώρας, οι οποίες κατά την πρώτη ποσοτική έρευνα του ΙΕΠ είχαν ποσοστά μαθητικής διαρροής πάνω από το μέσο όρο. Οι τρεις αυτές σχολικές μονάδες ανέδειξαν τη διαφορετική φυσιογνωμία τους και τη σημασία των τοπικών συνθηκών στο μέτρο που η κάθε μια είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση με τα δικά της χαρακτηριστικά και ανάγκες.

2.1 Η σχολική μονάδα της Ξάνθης

Η σχολική μονάδα της Ξάνθης έχει δημιουργηθεί για να υποδέχεται τα παιδιά του καταυλισμού του Δροσερού. Καταυλισμός που κατοικείται από Ρομά μουσουλμάνους. Είναι σημαντικό ότι δημιουργήθηκε. Αλλά από τη δημιουργία της, ήταν γνωστό ότι θα επρόκειτο για μια ιδιαίτερη σχολική μονάδα.

Η εκπαίδευση των Ρομά έχει αποδειχθεί ένα ιδιαίτερα δύσκολο και περίπλοκο εγχείρημα κατά το οποίο το σχολείο είναι μια μόνο παράμετρος του προβλήματος. Είναι σημαντικό επίσης να γίνει κατανοητό ότι οι Ρομά είναι εμπεδωμένοι στη συνείδηση των εκπαιδευτικών ως ανήκοντες σε μια άλλη, τη δική «τους», κοινωνία που αποκλίνει από τη δική «μας». Συνεπώς είναι ξένοι.

Στη συνέχεια, θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστούν κάποια συμπεράσματα/προτάσεις αρχικά για το σχολικό γίνεσθαι και στη συνέχεια για την ανάγκη σύνδεσης σχολικής μονάδας και κοινότητας.

2.1.1 Εκπαιδευτικές διαστάσεις

Ένα από τα θέματα που έχει το εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι η δυσκολία παραδοχής ιδιαίτερων καταστάσεων και η ανάγκη αντιμετώπισής τους με εξαιρετικά μέτρα θετικής διάκρισης. Πράγματι, το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν αρέσκεται στο να δίνει αποκλίνοντα του μέσου όρου δικαιώματα και/ή προνόμια σε σχολικές μονάδες με στόχο την αντιμετώπιση ιδιαίτερων καταστάσεων. Αυτό όμως είναι ένα πραγματικό πρόβλημα.

Ας συνοψίσουμε για τη συγκεκριμένη σχολική μονάδα: Υποδέχεται μια πολύ μικρή ομάδα, την «ελιτ», των Ρομά η οποία έχει, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, αποδεχθεί, έστω και υπό προϋποθέσεις, την ανάγκη της εκπαίδευσης. Όμως, φαίνεται ότι η βχρονη παραμονή τους στο Δημοτικό δε συνέβαλε στον εγγραμματισμό τους. Αυτό είναι ένα πραγματικό πρόβλημα. Άρα, το Γυμνάσιο πρέπει να εγγραμματίσει αυτούς τους μαθητές, έργο που αποκλίνει σαφώς από την αρχική αποστολή του («κάνουμε συλλαβισμό!» όπως λέει μια καθηγήτρια). Το πρώτο ερώτημα που τίθεται είναι αν οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί είναι εκπαιδευμένοι να κάνουν εγγραμματισμό στο βαθμό που τόσο η εκπαίδευσή τους όσο και το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα δεν προβλέπει κάτι σχετικό. Άρα δεν είναι η δουλειά τους. Από εκεί και πέρα μια σειρά ερωτημάτων μπορούν να τεθούν σχετικά με την αποστολή του Γυμνασίου, τον τίτλο σπουδών του, κτλ. Συνεπώς, εδώ αναδεικνύεται ένα κενό που με κάποιο τρόπο πρέπει να καλυφθεί. Η ιδέα της ενισχυτικής διδασκαλίας δεν φαίνεται να αποδίδει τα αναμενόμενα στο βαθμό που το πρόβλημα δεν είναι η «ενίσχυση» αλλά ο εγγραμματισμός! Άρα υφίσταται αστοχία στόχευσης.

Στη συνέχεια, πρέπει να παραδεχθεί κανείς την τεράστια κοινωνική και πολιτισμική απόσταση μεταξύ σχολείου και μαχαλά. Η απόσταση αυτή δημιουργεί προβλήματα και σχολικοποίησης και κοινωνικοποίησης. Κατά συνέπεια, η κλασική σχολική τάξη δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα του συγκεκριμένου σχολείου ούτε κατά μέγεθος ούτε κατά εκπαιδευτική λειτουργία. Με βάση τα προηγούμενα, προτείνεται η δυνατότητα τέτοιων σχολικών μονάδων, αφενός, να δημιουργούν τάξεις με πολύ μικρότερο αριθμό μαθητών σε σχέση με τα συνηθισμένα σχολεία, αφετέρου, να έχουν τη δυνατότητα αναδιαμόρφωσης του προγράμματος σπουδών τους ακόμα και τη δυνατότητα μικρών τάξεων επιπέδων (εγγραμματισμένων, υπό εγγραμματισμό, αρχικής κοινωνικοποίησης/σχολικοποίησης χωρίς ή με δευτερεύουσα προσπάθεια εγγραμματισμού, κτλ). Επιπλέον, καταλυτικής σημασίας κρίνεται ο πολύ καλός εξοπλισμός τους στο βαθμό που η αντικατάσταση των πολλών κειμένων από εικόνες βοηθάει στην κατανόηση καταστάσεων και την εμπέδωση γνώσεων. Επιπλέον, η δυνατότητα συναισθηματικής και σωματικής έκφρασης (μουσική, χορός) φαίνεται να είναι σημαντικοί παράγοντες ένταξης (εδώ το πρόγραμμα ένταξης μουσουλμανοπαίδων μπορεί κάλλιστα να βοηθήσει με τις τεράστιες και διαχρονικές

πλέον εμπειρίες του). Τέλος, όλοι οι παράγοντες της σχολικής κοινότητας επιμένουν στην ανάγκη οργανικής ύπαρξης σε τέτοιες μονάδες σχολικού ψυχολόγου και κοινωνικού λειτουργού.

2.1.2 Κοινωνικές διαστάσεις

Από την υπερ-εικοσαετή προσπάθεια σχολικοποίησης των Ρομά έχει γίνει σαφές ότι μόνο το σχολείο και η εκπαιδευτική κοινότητα δεν αρκούν. Συνέργειες με άλλους φορείς και δομές είναι συνθήκη *sine qua non* για τη σχολικοποίησή τους. Μια τέτοια περίπτωση είναι οι υπηρεσίες υγείας και τα προγράμματα εμβολιασμού, για παράδειγμα. Μια δεύτερη περίπτωση είναι οι κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων και η συστηματική παρουσία τους στους καταυλισμούς, με δουλειά με τις οικογένειες. Είναι χαρακτηριστική η φράση των συντελεστών της σχολικής μονάδας: «να εφαρμοστεί επιτέλους ο Νόμος!». Τέλος, αλλά όχι το λιγότερο σημαντικό, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στον καταυλισμό (ασφαλιότητα, φωτισμός, ύδρευση, ηλεκτρισμός, κτλ) είναι σημαντικός παράγοντας που διευκολύνει τις πιθανότητες σχολικοποίησης.

Στη συνέχεια, θα γίνει προσπάθεια καταγραφής των προκλήσεων με στόχο τη σχολικοποίηση των νεαρών Ρομά:

- Α) το πρώτο πρόβλημα είναι να πειστεί η οικογένεια να στείλει τα παιδιά στο σχολείο
- Β) το δεύτερο πρόβλημα είναι να στηριχθεί η οικογένεια για να υπάρχει μια όσο γίνεται κανονική παρουσία των παιδιών στο σχολείο
- Γ) το τρίτο πρόβλημα είναι η διασφάλιση της μακροχρόνιας «αγκίστρωσης» των παιδιών στο σχολείο
- Δ) το τέταρτο πρόβλημα είναι η κοινωνικοποίηση των παιδιών στη σχολική κοινότητα, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου οι οικογενειακές συνθήκες ζωής είναι έντονα διαφορετικές από τη σχολική οργάνωση (κανόνες λειτουργίας σχολείου και σχολικού χρόνου, κανόνες λειτουργίας σχολικής τάξης, ύπαρξη τουαλετών, κτλ).
- Ε) το πέμπτο πρόβλημα, η διασφάλιση της έναρξης της διαδικασίας μάθησης μαζί με τη διασφάλιση της μαθητικής ροής (και τον περιορισμό της μαθητικής διαρροής).
- Στ) το έκτο πρόβλημα, η δημιουργία σχέσεων με τους γονείς και η διατήρησή τους

Ζ) το έβδομο πρόβλημα, η μαθησιακή στήριξη αυτών των παιδιών με την κατάλληλη εκπαίδευση της οικογένειά τους.

Τα παραπάνω, ενώ δεν εντάσσονται, τα περισσότερα, στην τυπική εργασία του εκπαιδευτικού και του σχολείου, συνδέονται άμεσα με τη σχολικοποίηση των παιδιών Ρομά. Συνεπώς, χρειάζεται είτε ο εμπλουτισμός του σχολείου με ειδικούς που η βασική εργασία τους θα είναι εκτός σχολείου είτε η δημιουργία δομών εκτός σχολείου που θα αναλάβουν το έργο σε συντονισμό με το σχολείο. Σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζουν οι μητέρες οι οποίες με βάση τα δεδομένα της έρευνας μεταδίδουν αξίες και τρόπους συμπεριφοράς. Είναι σημαντικό οι Ρομά να μην αντιμετωπίζονται μόνο ως θύματα αλλά και ως δρώντες με ένα ιδιαίτερο σύστημα αξιών («εγώ κυρία δεν είμαι κορόιδο να πάω να δουλέψω», μας είπε μια καθηγήτρια για μια μαθήτρια η οποία είχε όλες τις προϋποθέσεις να προχωρήσει στο εκπαιδευτικό σύστημα). Συνεπώς, είναι κρίσιμος παράγοντας η ενασχόληση με τις μητέρες είτε μέσω προγραμμάτων εγγραμματοσμού τους, για παράδειγμα, τις απογευματινές ώρες μετά την κανονική λειτουργία του σχολείου είτε με τη συστηματική καθημερινή δουλειά στο «σπίτι» από κοινωνικό λειτουργό. Για παράδειγμα, εάν εντός της σχολικής μονάδας δημιουργηθούν απογευματινά τμήματα εγγραμματοσμού των μητέρων, παράλληλα, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν και απογευματινά τμήματα είτε φροντιστηριακά είτε δημιουργικής απασχόλησης για τα παιδιά τους. Ας κρατήσουμε εδώ ότι ένα σχολείο καλά εξοπλισμένο και ζεστό μπορεί να είναι χώρος θελκτικός σε σχέση με τις αντικειμενικές συνθήκες ζωής του καταυλισμού. Αρα και παράγοντας έλξης αυτών των ανθρώπων.

2.2 Η σχολική μονάδα της Αθήνας

Το διαπολιτισμικό σχολείο της Αθήνας είναι επίσης ένα ιδιαίτερο σχολείο. Όμως, είναι διαφορετικά ιδιαίτερο σε σχέση με το σχολείο της Ξάνθης. Ο πληθυσμός του φαίνεται να χωρίζεται σε δύο βασικές ομάδες, αφενός, πρόσφυγες, αφετέρου μετανάστες ή παιδιά από τη μετανάστευση. Πριν προχωρήσουμε είναι αναγκαίο να υπογραμμίσουμε την απουσία Ελλήνων μαθητών, αν και από την ίδρυσή του προβλεπόταν να καλύπτουν το 50% των μαθητών. Ένα επιπρόσθετο στοιχείο είναι ο ανώτατος επιτρεπόμενος αριθμός μαθητών (200) σε συνδυασμό με το γεγονός ότι είναι το μόνο διαπολιτισμικό σχολείο της Αθήνας.

2.2.1 Εκπαιδευτικές διαστάσεις

Αρχικά πρέπει να παραδεχθεί κανείς ότι υπάρχουν τόσο συμπτώσεις όσο και αποκλίσεις στις συνεντεύξεις που πήραμε από τους διάφορους παράγοντες του εκπαιδευτικού συστήματος². Συνεπώς, είναι κρίσιμο να περιγραφεί όσο γίνεται πληρέστερα η κατάσταση. Αυτό θα γίνει προσπάθεια να επιτευχθεί στη συνέχεια.

Ο βασικός δυισμός που μοιάζει να χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη σχολική μονάδα είναι η συνύπαρξη των δύο διακριτών ομάδων μαθητών: από τη μια, μαθητές που έχουν παρακολουθήσει το Δημοτικό σχολείο και γνωρίζουν ελληνικά είτε έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα είτε όχι, από την άλλη, μαθητές που δεν γνωρίζουν ελληνικά και, ενίοτε, δεν είχαν προηγούμενα ούτε μια μέρα σχολικής εμπειρίας. Το τελευταίο μας οδηγεί να σκεφτούμε πάνω στην επιλογή παιδιά με μηδενική σχολική εμπειρία να τοποθετούνται σε γυμνασιακές σχολικές τάξεις και να «παρακολουθούν» το τυπικό αναλυτικό πρόγραμμα όπως προβλέπεται για όλα τα σχολεία της χώρας, ακόμα κι αν παράλληλα παρακολουθούν τμήματα υποδοχής για 3 ώρες την ημέρα. Επιπλέον, δεδομένης της ύπαρξης της πρώτης ομάδας μαθητών η απουσία Ελλήνων μαθητών εγείρει σημαντικά ερωτηματικά.

² Είναι χρήσιμο να έχει κανείς υπόψη του τον συμπυκνωμένο χρόνο πρωτόγνωρων γεγονότων για την Ελλάδα, όπως ήταν η μαζική άφιξη προσφύγων. Συνεπώς, η θέση θέασης των εξελίξεων (διοικητική ηγεσία, σχολική μονάδα, σχολική τάξη) είναι καθοριστική. Επιπλέον, φαίνεται ότι αποφάσεις εξελίσσονταν στην προσπάθεια ανταπόκρισης στις πραγματικές πιέσεις διαχείρισης ενός νέου πληθυσμού με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά για τον οποίο η χώρα δεν είχε προγενέστερη εμπειρία.

Αναλυτικότερα, η πρώτη ομάδα μαθητών θα πρέπει να θεωρηθεί ως τυπική κατηγορία μαθητών και το μόνο που μπορεί να την χαρακτηρίζει είναι οι δύσκολες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες ζωής της, όπως άλλωστε και μιας σημαντικής μερίδας των Ελλήνων μαθητών με τα ίδια κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά. Η δεύτερη όμως κατηγορία μαθητών έχει σημαντικές ιδιαιτερότητες στις οποίες κάποιος πρέπει να σταθεί. Το κρίσιμο εδώ είναι να αποδεχτεί κανείς ότι οι ιδιαιτερότητες είναι τέτοιες που οι δύο ομάδες είναι προβληματικό να βρίσκονται στον ίδιο χώρο και να έχουν τους ίδιους μαθησιακούς στόχους. Στοιχείο που ξαναθέτει επιτακτικά το ερώτημα γιατί υπάρχουν παιδιά από τη μετανάστευση που όμως έχουν τελειώσει το Δημοτικό και δεν υπάρχουν παιδιά Ελλήνων.

Αρχικά, σε ότι αφορά τη δεύτερη ομάδα (πρόσφυγες), πρέπει να επανεκτιμηθεί η επιλογή της ανά πάσα στιγμή εγγραφής τους στο σχολείο και η ένταξή τους σε μια σχολική τάξη. Η θέση της διευθύντριας του σχολείου είναι σαφής και με συγκροτημένα επιχειρήματα. Η επιλογή αυτή δεν δικαιώνεται. Η εναπόθεση παιδιών χωρίς τη γνώση ελληνικών και ίσως χωρίς προγενέστερη σχολικοποίηση σε μια γυμνασιακή τάξη είναι αντιπαραγωγική τόσο για τα ίδια τα παιδιά όσο και για τη σχολική τάξη. Σε αυτό, πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι αυτά τα παιδιά έχουν συνήθως στο μυαλό τους ότι η παραμονή στην Ελλάδα είναι προσωρινή. Συνεπώς, η ελληνική περίπτωση αποκλίνει από χώρες όπως η Γερμανία ή και άλλες στο βαθμό που αυτές οι χώρες θεωρούνται τόποι προορισμού και όχι περάσματος από τους ίδιους τους πρόσφυγες³.

Εδώ ας σταθούμε στον προβληματισμό για τον ορισμό της μαθητικής διαρροής. Ένα παιδί που φιλοξενείται ουσιαστικά κάποιες μέρες ή μήνες στο εκπαιδευτικό μας σύστημα πρέπει να εντάσσεται στον υπολογισμό της μαθητικής διαρροής; Η δική μας άποψη είναι ότι από τη στιγμή που εγγράφεται, έστω και προσωρινά, στο

³ Εδώ ενδεικτικά μπορώ να αναφερθώ, από προσωπική εμπειρία, στην πρώτη φάση υποδοχής προσφύγων στη Μυρσίνη Ηλείας. Ο προσφυγικός χώρος (εγκαταστάσεις παλιού ξενοδοχείου) υποδέχθηκε αποκλειστικά είτε οικογένειες με παιδιά είτε γυναίκες μόνες με παιδιά. Στην προοπτική δημιουργίας χώρου εκπαίδευσης υπήρξαν τρεις διαφορετικές αντιδράσεις: α) αποδοχή, β) αντίδραση για τη συνύπαρξη είτε διαφορετικών εθνοτήτων είτε αγοριών-κοριτσιών, και γ) σφοδρή αντίδραση από οικογένειες οι οποίες θεώρησαν την προοπτική ως μηχανισμό παραμονής και δέσμευσης στην Ελλάδα.

σχολείο πρέπει να υπολογίζεται στην πιθανή μελλοντική μαθητική διαρροή αν και εξ αντικειμένου συγκροτεί μια εξειδικευμένη μορφή της.

Παρόλα αυτά, αναδεικνύεται ένα κενό. Τι κάνεις με αυτά τα παιδιά όσο διάστημα βρίσκονται στην Ελλάδα, πολύ περισσότερο που αυτό το διάστημα μπορεί να αποδειχθεί μεγάλο; Συνεπώς, υπάρχει η ανάγκη μιας εξειδικευμένης εκπαιδευτικής δομής. Το αν αυτή η δομή θα βρίσκεται εντός ή εκτός μιας σχολικής μονάδας είναι θέμα προς σκέψη και επιλογή. Εκείνο που είναι περισσότερο σίγουρο είναι η ανάγκη εκμάθησης των ελληνικών και ενίοτε του εγγραμματισμού τους τόσο για την επικοινωνία με την κοινωνία φιλοξενίας όσο και με πιθανές δυνατότητες εργασίας στο –ίσως και μεγάλο- διάστημα παραμονής στη χώρα μας. Από την άλλη, και σε περιπτώσεις που τα σχέδια ζωής αλλάξουν, αυτά τα παιδιά θα πρέπει, στη συνέχεια, να έχουν δικαίωμα πρόσβασης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Πάντως, το σημαντικό εδώ είναι να διακρίνει κανείς με σαφήνεια δύο υπο-ομάδες: α) πρόσφυγες που πήγαιναν σχολείο και το διέκοψαν απότομα, συνεπώς είναι εγγραμματισμένοι άρα η προοπτική της εκμάθησης της ελληνικής εντάσσεται στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας, και β) πρόσφυγες χωρίς σχολικοποίηση, για τους οποίους η εκμάθηση της ελληνικής είναι διαδικασία πρώτου εγγραμματισμού. Από εκεί και πέρα, το επόμενο σημαντικό θέμα είναι η διαπραγμάτευση του γεγονότος ότι δεν έχουν παρακολουθήσει το αναλυτικό πρόγραμμα του ελληνικού Δημοτικού, συνεπώς μπαίνουν στο Γυμνάσιο χωρίς σχετικό υπόβαθρο ή όπως λένε οι εκπρόσωποι του σχολείου «τι νόημα έχει να κάνουν αρχαία, όταν δεν ξέρουν καν νέα ελληνικά;». Η κατανομή σε διάφορες τάξεις μπορεί να έχει ως κίνητρο τη μη γκετοποίησή τους όμως στην πράξη η εναπόθεσή τους σε μια τάξη που δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα και δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το νόημα μαθημάτων δημιουργεί τόσο πρόβλημα στους ίδιους όσο και στην ίδια την τάξη, όπως εξήγησε αναλυτικά η διευθύντρια του σχολείου.

Τα ευρήματα της έρευνάς μας περισσότερο υπονόησαν παρά εκδήλωσαν με σαφήνεια προβλήματα ενδοσχολικής βίας και συμπεριφορών. Δεδομένων των εμπειριών αυτών των μαθητών αυτό μπορεί να είναι κατανοητό. Από την άλλη, το σχολείο πρέπει να είναι κατάλληλα στελεχωμένο για την αντιμετώπισή τους.

Συνεπώς, είναι άμεσης προτεραιότητας σε αυτό ή σε παρόμοια σχολεία η ύπαρξη σχολικού ψυχολόγου και κοινωνικού λειτουργού.

Το ζήτημα των εκπαιδευτικών του σχολείου είναι μια άλλη διάσταση. Φαίνεται να υπάρχει συναίνεση ότι δεν μπορεί κάθε εκπαιδευτικός να διδάσκει και να ζει σε μια τέτοια σχολική μονάδα. Χρειάζονται εξειδικευμένα προσόντα. Οι οργανικές θέσεις, θεσμικό δικαίωμα των εκπαιδευτικών, μοιάζει να είναι παράγοντας που επιδρά στη λειτουργία του σχολείου, άλλοτε θετικά κι άλλοτε αρνητικά. Οι κατέχοντες τις λίγες οργανικές θέσεις του σχολείου φαίνεται να είναι από παλιά στο σχολείο και οι ενδείξεις από την έρευνα δείχνουν ότι πιθανόν δεν έχουν την καταλληλότερη εξειδικευμένη εκπαίδευση (ή μάλλον έχουν μια εμπειρική μάθηση). Από την άλλη, είναι θετικό που υπάρχουν στο βαθμό που ο τρόπος λειτουργίας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος δεν διευκολύνει την άμεση απαραίτητη στελέχωση του σχολείου σε ειδικότητες από την πρώτη μέρα της σχολικής χρονιάς. Αυτό είναι ένα πραγματικό πρόβλημα. Σε αυτό, ως προστεθεί το δικαίωμα της απόσπασης που σε συνδυασμό με την καθυστερημένη αναπλήρωση δημιουργεί κενά που τελικά λειτουργούν εναντίον των μαθητών και της εύρυθμης λειτουργίας της σχολικής μονάδας. Μιλώντας για το τελευταίο δύο εργαλεία που δημιουργήθηκαν για άλλους λόγους φαίνεται να παίζουν σημαντικό ρόλο στην καλύτερη λειτουργία της συγκεκριμένης μονάδας: τα γεύματα και η πρακτική άσκηση των φοιτητών του πανεπιστημίου. Συνεπώς, είναι δύο εργαλεία που θα έπρεπε να διατηρηθούν και ει δυνατόν να επεκταθούν. Επιπρόσθετα, σε τέτοια σχολεία η δημιουργία τμημάτων ένταξης θα πρέπει να προγραμματίζεται εκ των προτέρων και να μην χρειάζεται τεκμηρίωση στο βαθμό που η ανάγκη τους είναι δεδομένη.

Τέλος, αλλά όχι το λιγότερο σημαντικό είναι, αφενός, ο πλημμελέστατος εξοπλισμός του σχολείου (οι μαθητές αναφέρονται ακόμα και σε σπασμένες καρέκλες που δεν τους βοηθούν να καθίσουν σωστά που σημαίνει ότι δεν έχουν άλλες για να καθίσουν...), αφετέρου, το εξειδικευμένο εκπαιδευτικό υλικό. Όσον αφορά το πρώτο, είναι σαφές ότι η χρήση εικόνων και γενικότερου οπτικού υλικού θα βοηθούσε σημαντικά και θα προσάρμοζε το μάθημα στις ιδιαίτερες ανάγκες του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού. Μια τέτοια αποδοχή θα βοηθούσε επίσης στην κατάρριψη ενός ταμπού: δεν μπορούν όλα τα σχολεία της χώρας να έχουν το ίδιο αναλυτικό

πρόγραμμα και να προχωρούν με τον ίδιο βηματισμό. Αυτό μπορεί να γίνεται εικονικά και σε βάρος της (όποιας) μάθησης αλλά όχι πραγματικά και ουσιαστικά. Η απελευθέρωση από ένα τέτοιο ταμπού, θα βοηθούσε τους εκπαιδευτικούς των ιδιαίτερων σχολικών μονάδων στο να κάνουν πραγματιστικές προσαρμογές και θα περιόριζε τις άτυπες δράσεις και τους αυτοσχεδιασμούς. Σε κάθε περίπτωση αναδεικνύονται τα ίδια αιτήματα με εκείνα του σχολείου της Ξάνθης για καλύτερο εξοπλισμό και για προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος στις τοπικές συνθήκες.

2.2.2 Κοινωνικές διαστάσεις

Βασικό πρόβλημα του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου είναι η φτώχεια. Σε συνδυασμός με άλλες κοινωνικές και οικονομικές καταστάσεις μοιάζει να δημιουργούνται πρωτόγνωρες και σαφώς σοκαριστικές ιστορίες. Ας το παραδεχτούμε, δεν είναι δουλειά του σχολείου και των εκπαιδευτικών να στηρίζουν οικονομικά τους μαθητές (ακόμα κι αν προς τιμή τους το κάνουν) ή να κρύβουν μαθήτριες που «πουλήθηκαν» σύμφωνα με τη δήλωση της διευθύντριας. Είναι σαφές ότι εδώ υπάρχει μια ανάγκη για μια κοινωνική δομή σε άμεση σχέση με τη σχολική μονάδα. Η επιλογή θα ήταν είτε η ενεργοποίηση των κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων είτε η δημιουργία κοινωνικής υπηρεσίας εντός του σχολείου με έργο τη σύνδεσή του με το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών (με άλλα λόγια, με βασικό έργο εκτός σχολικής μονάδας αλλά για τη στήριξη της εύρυθμης λειτουργίας της σχολικής μονάδας). Επίσης, θα έπρεπε να δημιουργηθεί μηχανισμός κρίσης που θα λειτουργούσε άμεσα είτε για την προστασία μαθητών είτε για την άμεση οικονομική τους στήριξη.

2.3 Η σχολική μονάδα της Πάτρας

Το σχολείο που εξετάστηκε από την περιοχή της Πάτρας είναι επίσης μια ιδιαίτερη περίπτωση, η οποία επιβεβαιώνει την ανάγκη εστίασης και ανάδειξης της περίπλοκης σχολικής πραγματικότητας του σχολικού συστήματος. Συνεπώς, και την ανάγκη εξειδικευμένων και εστιασμένων δράσεων.

2.3.1 Εκπαιδευτικές διαστάσεις

Η ίδρυση και ύπαρξη της συγκεκριμένης σχολικής μονάδας, ως δεύτερου σχολείου, στη συγκεκριμένη περιοχή, προκάλεσε και προκαλεί ακόμα διχογνωμίες στην εκπαιδευτική ιεραρχία της περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, ήταν η σχολική μονάδα που υποδεχόταν σημαντικούς αριθμούς Ρομά και σε συνδυασμό με την υποβαθμισμένη περιοχή και τους κατοίκους της θεωρείτο ένα σχολείο γκέτο. Μάλιστα κάποια στιγμή κινδύνευσε με κλείσιμο λόγω έλλειψης μαθητών.

Με τον προσωπικό αγώνα των διοικήσεων του σχολείου και του εκπαιδευτικού προσωπικού του («έχουμε αφήσει dna εδώ μέσα» μας είπε ένας εκπαιδευτικός) το σχολείο φαίνεται να μεταβάλλεται και να αλλάζει φήμη. Τώρα είμαστε ένα «νορμάλ» σχολείο μας είπε ο διευθυντής του. Αυτό για να γίνει, οι εκπαιδευτικοί του επένδυσαν σε προσωπικό αγώνα τόσο για να βελτιωθούν οι εγκαταστάσεις του σχολείου όσο και να πολλαπλασιαστεί η συμμετοχή του σε προγράμματα διαφορετικής φύσεως και περιεχομένου που κάνουν το σχολείο γοητευτικό σε μαθητές και γονείς. Βέβαια, από την άλλη, ένας εκπαιδευτικός παραδέχεται ότι αν και καλό πλέον σχολείο δεν θα έστελνε ποτέ τα παιδιά του γιατί είχε άλλες προσδοκίες για αυτά...

Είναι σαφές ότι η ομάδα των εκπαιδευτικών του σχολείου με εργώδες έργο κατάφερε να αλλάξει τα δεδομένα του σχολείου. Αυτό το σχολείο είναι απίθανο να εμφανίσει στο μέλλον ποσοστά διαρροής πάνω από τον μέσο όρο, έχοντας περιορίσει τον αριθμό των Ρομά σε κάτω του 10% του πληθυσμού του. Από την άλλη, στην ερώτηση «μα που πήγαν οι Ρομά;» η απάντηση όλων ήταν η ίδια «δεν ξέρω!».

2.3.2 Κοινωνικές διαστάσεις

Το συγκεκριμένο σχολείο βρίσκεται μέσα σε ένα υποβαθμισμένο σύμπλεγμα εργατικών κατοικιών και λόγω της ημι-αστικότητάς του με σημαντική παρουσία παραπηγμάτων Ρομά. Το όλο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο το καθιστούσαν μια σχολική μονάδα που δεν την επιθυμούσαν οι γονείς παιδιών της περιοχής. Επιβαρυντικό στοιχείο είναι και η συγκατοίκησή του με ένα ΕΠΑΛ, τα παιδιά του οποίου «έχουν άλλη σχολική κουλτούρα» σύμφωνα με τον διευθυντή του.

Μέσα από τον αγώνα των εκπαιδευτικών του πλέον όχι μόνο έχει αλλάξει τη φήμη του αλλά αποτελεί πόλο έλξης για όμορες περιοχές. Ήδη δέχεται παιδιά από μια άλλη περιοχή με υψηλότερο κοινωνικο-οικονομικό στάτους και διεκδικεί μερίδιο και από μια δεύτερη της οποίας το σχολείο της είναι υπερ-κορεσμένο.

Το σχολείο αυτό είναι μια πετυχημένη προσπάθεια αναβάθμισης σχολικής μονάδας και καλύτερης σύνδεσής της με το κοινωνικό περίγυρό της χάρη στην προσπάθεια των εκπαιδευτικών του. Το μόνο ζήτημα που μένει αιωρούμενο είναι «που πήγαν οι Ρομά;».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη